

Sportieve openbare ruimte in Arnhem

Martijn van Eck

Karin Wezenberg-Hoenderkamp

Arjen Davids

Sportieve openbare ruimte in Arnhem

in opdracht van Sportbedrijf Arnhem

**Martijn van Eck
Karin Wezenberg-Hoenderkamp
Arjen Davids**

Mulier Instituut

sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht

T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl

E info@mulierinstituut.nl | T [T@mulierinstituut](mailto:T@mulierinstituut.nl)

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1. Inleiding	13
1.1 Onderzoeksvragen	13
1.2 Definitie beweegvriendelijke omgeving	13
1.3 Aanpak voor dit project	15
1.4 Leeswijzer	17
2. Achtergrond	19
2.1 Beweegvriendelijke omgeving en gezondheid	19
2.2 Ontwikkeling in sportdeelname en gebruik openbare ruimte	20
2.3 Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving (KBO)	22
3. Sportief te gebruiken openbare ruimte	27
3.1 Fysieke elementen (hardware)	27
3.2 ‘Zachte’ elementen (software) op gemeenteniveau	34
4. Wijkanalyses beweegvriendelijke omgeving	39
Literatuur	131
Bijlage 1 Schema Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving	133
Bijlage 2 Demografische achtergrondgegevens	134
Bijlage 3 Demografische (wijk)gegevens	136

Samenvatting

Inleiding

De gemeente Arnhem heeft de wens uitgesproken om meer inzicht te krijgen in de sportief te gebruiken openbare ruimte. Er is een ontwikkeling te zien dat de sporttakken die gebruikmaken van de openbare ruimte, zoals recreatief wandelen en fietsen, hardlopen en wielrennen, de sporttakken zijn die het meest in populariteit groeien. Ook de gemeente Arnhem herkent zich in de trend dat de openbare ruimte in toenemende mate wordt gebruikt voor sporten en bewegen. Landelijk is steeds meer aandacht voor het vraagstuk hoe de openbare ruimte, met behulp van gezondheidsbevorderende inrichtingsmaatregelen, kan bijdragen aan gezondheidswinst van inwoners. Door de invoering van de Omgevingswet zal een verandering plaatsvinden van ‘efficiëntere ruimtelijk ordening’ naar een socialere invulling van de leefomgeving. Ook hierbij is de vraag hoe het belang van sport en bewegen als concrete invulling van een gezonde leefomgeving zodanig gerealiseerd kan worden dat een leefomgeving ontstaat die zo is ingericht dat deze uitnodigt om te sporten en te bewegen. Omdat dit vraagstuk ook bij de gemeente Arnhem leeft, is de wens om meer zicht te krijgen op de beweegvriendelijkheid van de stad en de wijken. Daarnaast wil zij verkennen waar er kansen zijn om de fysieke leefomgeving dusdanig vorm te geven dat sport en bewegen in de openbare ruimte zo goed mogelijk gefaciliteerd en gestimuleerd wordt.

In het kader van het onderzoek naar de sportief te gebruiken openbare ruimte zijn de volgende twee hoofdvragen beantwoord:

1. *Hoe beweegvriendelijk is de gemeente Arnhem en in welke mate biedt de fysieke woonomgeving mogelijkheden voor sport en bewegen?*
2. *Welke kansen zijn er om de beweegvriendelijkheid te vergroten (om daarmee het sportief gebruik van de openbare ruimte te faciliteren en te stimuleren)?*

Aanpak

Voor het beantwoorden van onderzoeksvragen 1 en 2 is gebruikgemaakt van de kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving. Met dit instrument zijn de fysieke elementen en het aanbod in kaart gebracht waarbij de beweegvriendelijkheid van de stad en de wijken zijn bepaald. Ten behoeve van onderzoeksvraag 2 wordt ook inzicht gegeven in de kenmerken en demografie van de wijken omdat dit van belang is voor het inventariseren van de kansen om de beweegvriendelijkheid in de diverse wijken te vergroten (en er meer aanleiding is om te sporten of te bewegen). Gezamenlijk met diverse betrokkenen van de wijken vanuit verschillende disciplines zijn de kansen geïnventariseerd en samengevat.

Resultaten

Hoe beweegvriendelijk is de gemeente Arnhem en in welke mate biedt de fysieke woonomgeving mogelijkheden voor sport en bewegen?

In de gehanteerde aanpak is allereerst de sportief te gebruiken openbare ruimte per wijk aan de hand van vier hoofdindicatoren in kaart gebracht, namelijk: sport- en speelplekken, paden, sport-, speel- en beweegruiimte en nabijheid van voorzieningen. De score op beweegvriendelijkheid van de stad Arnhem is vergeleken met scores van gemeenten van vergelijkbare omvang. Het blijkt dat Arnhem op alle deelindicatoren hoog scoort behalve op de deelindicator sportvoorzieningen. Dat wijst erop dat er gemiddeld in Arnhem veel mogelijkheden zijn om te sporten en te bewegen in de openbare ruimte. Het feit dat Arnhem veel stadsgroen(parken) en natuur bezit (met daarin de nodige voorzieningen om te

sporten en te bewegen) vertaalt zich in goede gemiddelde scores op beweegruimte, paden en buitengebied. Ook op de deelindicator 'nabijheid van voorzieningen' scoort Arnhem goed. Dat Arnhem laag scoort op de deelindicator sportvoorzieningen, betekent dat het voorzieningenniveau (het aantal sportaccommodaties per 10.000 inwoners) laag ligt in vergelijking tot sommige andere steden van vergelijkbare omvang zoals Enschede.

Kijken we naar de wijken in Arnhem, dan zien we grote verschillen in de scores op de deelindicatoren. Dit is niet verwonderlijk omdat de kenmerken van de woonomgeving en fysieke opbouw van de afzonderlijke wijken een grote diversiteit laten zien. In sommige wijken is veel groen aanwezig en deze zijn ruim opgezet, terwijl andere wijken dicht op elkaar gebouwd zijn en een grote mate van verstening kennen. Sommige wijken liggen te midden van het groen of er tegenaan, terwijl andere wijken juist verder van het groen afliggen. Ook de kwaliteit van de voorzieningen in de openbare ruimte (zoals de sport- en speel- of ontmoetingsplekken) verschilt per wijk. Aan de andere kant is goed te zien dat de wijken die dicht tegen het centrum aan liggen ook dicht bij voorzieningen liggen, wat uitnodigt om te voet naar de voorzieningen (zoals winkels of het zwembad) te gaan of er naar toe te fietsen. In de wijken aan de randen van Arnhem, die veelal in het groen of tegen het buitengebied aan liggen, is de afstand tot voorzieningen juist groter.

Arnhem-noord

Het noordelijk deel van Arnhem (inclusief het centrumgebied) is omringd door groen (parken en natuur) en biedt veel mogelijkheden om te sporten en te bewegen. De meeste wijken scoren dan ook goed op speel- en beweegruimte. De wijken Geitenkamp en Sint Marten/Sonsbeek scoren op deze deelindicator minder goed omdat de fysieke ruimte in de wijken beperkt is. De wijken Geitenkamp en Sint Marten/Sonsbeek scoren eveneens minder goed op het aantal sport- en speelplekken, terwijl juist in deze wijken, waar de ruimte beperkt is, de sport- en speel- en ontmoetingsplekken van belang zijn om bewegen bij met name jeugd en jongeren te faciliteren en te stimuleren. De conclusie is dat de beperkte hoeveelheid ruimte in deze wijken niet in voldoende mate gecompenseerd wordt door het aantal sport- en speelplekken. De inwoners van de wijken waar de ruimte beperkt is, moeten het hebben van plekken en ruimtes buiten de wijk om te kunnen sporten, spelen en ontmoeten. Verbindingen naar andere wijken waar wel ruimte is, zijn hierbij een belangrijke randvoorwaarde en een belangrijk aandachtspunt in de gemeente. Ook in het centrum en in de wijken daaromheen is weinig fysieke ruimte aanwezig. De inwoners in deze wijken moeten het vooral hebben van de sport- en speelvoorzieningen in de wijk, de rust- en ontmoetingsplekken en de groene gebieden die in de nabijheid van het centrum liggen, zoals het Sonsbeekpark.

In diverse wijken zijn er uitdagingen om inwoners vanaf huis (letterlijk vanaf de voordeur) genoeg aanleiding te geven om te sporten, te spelen en te bewegen. Zo zijn diverse kansen te benoemen die ervoor kunnen zorgen dat inwoners vanaf huis op pad gaan om bijvoorbeeld een ommetje te lopen, de fiets te pakken of (bij de jeugd) vanaf huis de buurt in te trekken om er te spelen. Voorbeelden die ervoor kunnen zorgen dat inwoners meer gestimuleerd worden om op pad te gaan zijn: het zichtbaar en toegankelijk maken van de binnentuinen in het Spijkerkwartier, het aanpassen van de sport- en speelplek Thialf zodat ook de bewoners in de omringende wijken in de leeftijdscategorie 25 tot 55 jaar en 70 plus van deze voorziening gebruik kunnen maken. Naast deze voorbeelden kunnen ontwerpprincipes van toepassing zijn voor elke stad. Zo weten we dat het belangrijk is dat stadsdelen goed verlicht moeten zijn om inwoners het gevoel te geven dat ze 's avonds veilig kunnen hardlopen. Voor ouderen weten we dat het belangrijk is dat stoepen breed genoeg zijn en geen obstakels hebben zodat zij de mogelijkheid geboden wordt om naar het nabijgelegen winkelcentrum toe te kunnen gaan.

Arnhem-zuid

De fysieke leefomgeving en opbouw van de wijken in het zuidelijk deel van Arnhem verschilt sterk van het noordelijk deel van Arnhem. De meeste wijken in dit deel van Arnhem zijn naoorlogs gebouwd. Een groot deel van Arnhem-zuid bestaat uit wijken die zijn opgebouwd in de jaren zeventig en tachtig (bloemkoolwijken) en Vinexwijken. De wijken in Arnhem-zuid worden afgewisseld met wijkgroen zoals parken (bijvoorbeeld het Immerloopark en park Presikhaaf), veldjes en speelplekken. Arnhem kent met Malburgen Oost (zuid) ook grootstedelijke problematiek waar bewegen en gezondheid bij de inwoners in de wijk vaak niet de eerste prioriteit heeft. Kijkend naar de wijken, dan valt op dat in de wijken Malburgen Oost (noord) en Presikhaaf West, waar veel gezinnen met kinderen wonen, weinig beweegruimte is in verhouding tot het aantal inwoners. Het is van groot belang dat de ruimte die aanwezig is in de wijk ook zo goed mogelijk wordt benut en aansluit op de behoefte van de gebruiker. Daar liggen de nodige uitdagingen.

Een aantal wijken in Arnhem-zuid scoort goed op sport- speel en beweegruimte, maar kennen aandachtspunten op de andere deelindicatoren. Zo scoren veel wijken in Arnhem-zuid onder het gemiddelde op de deelindicator nabijheid van voorzieningen. Met name voor ouderen geldt dat voorzieningen dichtbij dienen te zijn om de drempel laag te houden om te voet of per fiets een boodschap te doen of naar het buurthuis te gaan. Dit is ook een belangrijk aandachtspunt in het kader van de problematiek rondom eenzaamheid onder ouderen wat in diverse wijken speelt. Deze doelgroep dient zich immers niet belemmerd te voelen om erop uit te gaan. Afstanden tot en toegankelijkheid van voorzieningen zijn hierbij belangrijke randvoorwaarden. Een aantal wijken scoort ook minder goed op de deelindicator routes en paden. Een voorbeeld hiervan is de wijk Schuytgraaf die zowel minder goed scoort op de deelindicator nabijheid van voorzieningen als op de deelindicator routes en paden. Goede verbindingen tussen deze wijk en de nabijgelegen wijken zorgt ervoor dat voorzieningen (zoals sportaccommodaties) die niet in de directe nabijheid van de wijk liggen, wel goed bereikbaar zijn. Een goede infrastructuur, met name voor voetgangers en fietsers, is essentieel en zou de aandacht moeten krijgen. Omdat dit deel van de stad de komende jaren blijft groeien en verwacht wordt dat het aandeel jeugd en jongeren in de wijk zal groeien, dient hierop ingespeeld te worden. Dat betekent bijvoorbeeld dat naar de toekomst toe voldoende (aantrekkelijke) plekken aanwezig moeten zijn waar jeugd en jongeren elkaar kunnen ontmoeten en uitgedaagd worden om actief bezig te zijn als gevolg van de aanwezigheid van aantrekkelijke voorzieningen in de openbare ruimte. Voorbeelden van voorzieningen die passen bij de doelgroep jeugd en jongeren zijn de voorzieningen ten behoeve van de “urban sports” zoals skaten en freerunning.

Welke kansen zijn er om de beweegvriendelijkheid te vergroten (om daarmee het sportief gebruik van de openbare ruimte te faciliteren en te stimuleren)?

Arnhem is een stad met veel mogelijkheden om te sporten en bewegen in de openbare ruimte. In de stad is veel fysieke ruimte aanwezig in de vorm van parken in en om de stad zoals bosgebieden, uiterwaarden en water. In de meeste wijken kan gebruik worden gemaakt van (groene) openbare ruimtes of voorzieningen zoals formele en informele speelplekken die aanleiding kunnen geven om te gaan bewegen. Er zijn wijken waar minder aanleiding is om te bewegen omdat er bijvoorbeeld minder aantrekkelijke ruimtes aanwezig zijn in de directe nabijheid van de woning of omdat routes naar voorzieningen of de groene openbare ruimtes minder toegankelijk zijn. De gemeente Arnhem heeft de visie dat er in elke wijk voor alle doelgroepen voldoende aanleiding moet zijn om te bewegen of te sporten. De visie van de gemeente Arnhem is dat in diverse wijken winst te behalen valt waar het gaat om sportief bewegen in de openbare ruimte.

Voornaamste kansen

De voornaamste kansen en opgaven voor Arnhem als geheel zijn hieronder samengevat:

1. Routenetwerk van (groene) plekken

In Arnhem bevinden zich (grote) groene ruimtes en interessante plekken. Door deze plekken met elkaar te verbinden, ontstaat in de stad een netwerk aan groene ruimtes die veel mensen in en buiten de stad kunnen trekken. Door gebruik te maken van duidelijk gemarkeerde routes wordt de toegankelijkheid en zichtbaarheid van deze ruimtes vergroot. Door middel van promotie kan hieraan ruchtbaarheid aangegeven worden waardoor de inwoners van Arnhem (maar ook mensen van buiten de stad) geprikkeld kunnen worden om er gebruik van te maken. Met een vergelijkbaar concept is in Enschede succes geboekt. De fietsroute in Enschede wordt goed gebruikt door haar eigen inwoners en mensen van buiten de stad.

2. Uitbreiden of aanpassen van bestaande sport- en speelplekken

In een aantal wijken zijn voorzieningen aanwezig die van groot belang zijn voor de jeugd en jongeren in de wijk. Een voorbeeld is de sport- en speelplek Thialf. Deze voorziening sluit nog niet geheel aan op de (voornaamste) doelgroepen in de wijk Spijkerkwartier. Vanwege de beperkte ruimte in en nabij het Spijkerkwartier, is het een belangrijke plek voor de jeugd en jongeren om actief bezig te zijn. Te meer ook omdat juist de oudere jeugd een groot deel vormt van de bevolkingssamenstelling in de omringende wijken. Bij het aanpassen van plekken zou goed nagedacht moeten worden of ook ouderen (65-plus) een plek kunnen krijgen bij de speelplek zodat de verbinding tussen 'jong' en 'oud' gemaakt wordt. Een voorbeeld hiervan is dat naast een sport- en speelplek ook een ontmoetingsplek met passend beweegaanbod voor ouderen aanwezig is. Uiteraard vergt het maatwerk om ervoor te zorgen dat jong en oud van elkaar profiteren en juist niet conflicteren. De verbinding tussen jong en oud kan bijdragen aan het verminderen van eenzaamheid onder ouderen.

3. Open schoolpleinen en openstelling verenigingen

Scholen zijn voor kinderen een 'vast punt' waar zij kunnen sporten en/of spelen. Schoolpleinen zijn voor kinderen een belangrijk speelplek, juist waar de fysieke ruimte in de wijk gering is. Het openstellen van schoolpleinen in Arnhem waar dat nog niet gebeurt, biedt kansen. Ten behoeve van de veiligheid en het tegengaan van vandalisme is samenwerking tussen de wijk, de jeugd, de gemeente en de school nodig om tot goede afspraken te komen om controle te houden op het schoolplein. Een andere mogelijkheid om de aanwezige ruimte beter te benutten is om gebruik te maken van de ruimte die verenigingen hebben. Een voorbeeld hiervan is de wijk Malburgen Oost (noord) waar weinig fysieke ruimte aanwezig is in verhouding tot het aantal inwoners in de wijk. De plaatselijke voetbalvereniging heeft ruimte die mogelijk ingezet kan worden voor een bredere doelgroep dan alleen voor voetballers. Een voorbeeld om de ruimte geschikt te maken voor jeugd en jongeren is het realiseren van een calisthenics-park. Om dit mogelijk te maken zal overeenstemming bereikt moeten worden met de vereniging zodat dat de beschikbare ruimte ook daadwerkelijk ingezet kan worden voor andere doelen (open club-gedachte).

4. Dubbelgebruik van de openbare weg
Kinderen zijn graag actief op straat. In sommige wijken is fysiek weinig ruimte waardoor meerdere weggebruikers van (delen van) dezelfde ruimte gebruik moeten maken. Dit kan leiden tot onveilige situaties. Door in delen van wijken zogenaamd dubbelgebruik toe te passen, hebben alle weggebruikers dezelfde rechten. Door dit zichtbaar te maken, door deze straten opnieuw in te richten met duidelijk gemarkeerde stroken en kleurgebruik, kan een verkeersluwe situatie worden gecreëerd waarbij alle weggebruikers met elkaar rekening houden. Dit schept de mogelijkheid om kinderen in deze verkeersluwe delen op straat te laten spelen. Op die manier wordt de sport- speel- en beweegruimte in de wijk vergroot.
5. Kansen bij herontwikkeling woongebieden
Op diverse locaties is sprake van stadsontwikkeling zoals in de wijken Presikhaaf West en Het Dorp. Dit zijn ontwikkelingen waar veel kansen ontstaan om de beweegvriendelijkheid van de omgeving te vergroten. Waar straten toch vernieuwd worden om wijken te herinrichten, kan geprofiteerd worden door rekening te houden met de doelgroepen in de wijk die aandacht behoeven in het kader van bewegen. Een voorbeeld is het aanleggen van bredere stoepen. Het Dorp is een mooi voorbeeld waar de wijk en de inwoners kunnen profiteren van de nieuwbouw en herinrichting van het gebied. Zo zouden buurtbewoners nabij Het Dorp gebruik kunnen maken van de aantrekkelijke buitenruimte van Het Dorp, voor wandelen of hardlopen, waardoor ouderen kunnen profiteren van de 'reuring' die kan ontstaan als gevolg van het vergroten van de dynamiek in en om Het Dorp. Op die manier kan een win-win situatie ontstaan. Een andere locatie met waar veel kansen kunnen ontstaan voor het hele gebied Arnhem-zuid is het Olympusgebied. Het Olympusgebied is een gebied van circa 9 hectare groot dat volop in ontwikkeling is. Diverse partijen op en rondom het gebied gaan samenwerken om het gebied te ontwikkelen tot parkachtige omgeving met een sportieve-, maatschappelijke en economische aantrekkingskracht.
6. Voorzieningen voor ouderen
De vergrijzende bevolking vraagt om aandacht voor faciliteiten voor ouderen. Te denken valt aan (rollatorvriendelijke) ommetjes, rustplekken, maar ook winkelvoorzieningen op loopafstand. Dit is een aandachtspunt dat voor alle wijken geldt waar een groot percentage 65-plussers woont. Eenzaamheid onder ouderen is een problematiek waar
7. Open speelpleinen
In sommige wijken in Arnhem is weinig ruimte of is voor kinderen weinig aanleiding om te spelen. Schoolpleinen zijn een belangrijke voorziening in wijken, een plek waar kinderen doordeweeks elke dag veilig kunnen spelen. Voor veel kinderen die geen lidmaatschap hebben bij een vereniging, maakt het spelen op een schoolplein een belangrijk deel uit van de dagelijkse beweging. Door schoolpleinen na schooltijden ook open te houden, worden voor kinderen meer mogelijkheden gecreëerd om ook in de middag een veilige en aantrekkelijke plek te hebben. In Arnhem zou goed onderzocht moeten worden wat de mogelijkheden zijn om de schoolpleinen die momenteel na schooltijd nog dicht zijn, in de toekomst open te houden.
8. Optimaal gebruik maken van de stadsparken
Arnhem is uniek waar het gaat om de aanwezigheid van stadsparken. Nagenoeg elke wijk ligt tegen of in de directe nabijheid van parken. Deze parken zijn een groot goed in de stad en de potentie om er gebruik van te maken is enorm. Van diverse parken, zoals het Sonsbeekpark, Park Angerenstein en het Park Presikhaaf bieden zoveel mogelijkheden voor jong en oud om te sporten en te bewegen. Het beter benutten van de parken in de stad is een aandachtspunt. Er zal goed nagedacht moeten welke doelgroepen gestimuleerd kunnen worden en op welk manier, om op die manier het park optimaal in te zetten voor activiteiten.

Tot slot

Een beweegvriendelijke omgeving is belangrijk om mensen zo goed mogelijk te faciliteren en te stimuleren om te bewegen. Een beweegvriendelijke stad zorgt ervoor dat de stad gezonder, aantrekkelijker en leefbaarder is. Voldoende beweegruimte en -mogelijkheden dragen bij aan de aantrekkelijkheid en leefbaarheid van de stad. In Arnhem zijn veel kansen om de stad en de wijken in de stad beweegvriendelijker te maken door sport en spel een structurele plek te geven in de stad, maar ook door ruimte te creëren aan voetgangers en fietsers. Arnhem heeft in de stad veel groene plekken. Plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en waar mensen kunnen sporten, spelen en recreëren. Die groene ruimtes zijn een belangrijk kapitaal van de stad, waar mensen zich door aangetrokken zouden moeten voelen om er gebruik van te maken. Goede verbindingen van wijken naar deze gebieden zijn van groot belang om de drempel zo laag mogelijk te laten zijn om daadwerkelijk van de ruimte gebruik te maken. De plekken zelf moeten voldoende aantrekkelijk en uitdagend zijn voor alle doelgroepen.

In de wijken die een grote mate van verdichting hebben, is het van belang dat de beperkte beschikbare ruimte zo goed mogelijk wordt benut. Dat kan onder andere door het openstellen van een schoolplein, het aanpassen of uitbreiden van een speelplek met voorzieningen die aansluiten op de doelgroepen of het dubbel gebruiken van de openbare weg in de wijken. Nieuwbouw of herontwikkeling biedt kansen om de stad beweegvriendelijker te maken waardoor inwoners zo goed mogelijk gestimuleerd worden om te bewegen. Dat vraagt ook om een interdisciplinaire aanpak waar betrokkenen vanuit diverse disciplines (ruimtelijke ordening, sport en projectontwikkeling) samenwerken om de kansen zo goed mogelijk te verzilveren. Bovenal geldt dat de gebruikers betrokken moeten worden bij nieuwe initiatieven en interventies om deze zo goed mogelijk te laten aansluiten op de behoeften van de gebruikers in de wijk. Omdat een stad altijd in ontwikkeling is en daarmee ook verandert van samenstelling en vorm, is het nodig om het aanbod aan ruimte en voorzieningen met enige regelmaat te heroverwegen, zodat het aanbod voldoende blijft aansluiten op de behoefte van de gebruikers.

1. Inleiding

De gemeente Arnhem wenst inzicht te krijgen in de behoefte aan ruimte voor sport in de gemeente. Naast de behoeftestudie voor buitensport (Wezenberg-Hoenderkamp & Schadenberg, 2017) heeft de gemeente nadrukkelijk de wens uitgesproken om (meer) inzicht te willen in het sportief gebruik van de openbare ruimte en de beweegvriendelijkheid van haar omgeving. Deze vraag komt enerzijds voort uit de constatering dat om te sporten en te bewegen steeds meer van de openbare ruimte gebruik wordt gemaakt en anderzijds uit de gedachte dat er kansen en mogelijkheden liggen om dit gebruik te verhogen. Met het oog op de komst van de Omgevingswet (waarbij gezondheid een belangrijk criterium is), wil de gemeente een voorschot nemen en kijken hoe sport en bewegen kan bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving in Arnhem. Daartoe wil zij graag ook de kansen inventariseren om de beweegvriendelijkheid van de omgeving in Arnhem te vergroten om het sportief gebruik van de openbare ruimte zo goed mogelijk te faciliteren en te stimuleren.

Anders dan bij de sportparken is de openbare ruimte het terrein van veel verschillende beleidsdisciplines, waarin verschillende aspecten bijdragen aan een gezonde leefomgeving. Door middel van een interdisciplinaire aanpak wil de gemeente komen tot investeringen in de openbare ruimte, afgestemd per wijk. Deze rapportage geeft inzicht in het sportief gebruik van de openbare ruimte, de beweegvriendelijkheid van de stad en de wijken en de kansen die er zijn om de beweegvriendelijkheid van de omgeving in de gemeente Arnhem te kunnen vergroten.

1.1 Onderzoeksvragen

Het Mulier Instituut is door de gemeente Arnhem gevraagd om te onderzoeken welke kansen (*quick wins*) er binnen de gemeente zijn om het sportief gebruik van de openbare ruimte te bevorderen en de inwoners binnen de gemeente hierin zo goed mogelijk te faciliteren. Om zicht te krijgen op deze kansen, is het eerst nodig om een beeld te hebben welke openbare ruimte nu al *gebruikt kan worden* om te sporten en te bewegen, welke ruimte inwoners *gebruiken*, en hoe de wijken zijn samengesteld (o.a. bevolkingsopbouw, leefbaarheid, sportdeelname).

Op basis hiervan zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Hoe beweegvriendelijk is de gemeente Arnhem en in welke mate biedt de fysieke woonomgeving mogelijkheden voor sport en bewegen?
2. Welke kansen zijn er om de beweegvriendelijkheid te vergroten (om daarmee het sportief gebruik van de openbare ruimte te faciliteren en te stimuleren)?

1.2 Definitie beweegvriendelijke omgeving

In deze rapportage staat de beweegvriendelijke omgeving centraal. De beweegvriendelijke omgeving stimuleert, faciliteert en verleidt mensen om te sporten, bewegen, spelen, verplaatsen en ontmoeten (L'abée & Kunen, 2013). Bij een beweegvriendelijke omgeving onderscheiden we functioneel bewegen van recreatief en sportief bewegen (Duijvestijn, Van Eck & Kuitert, 2000). Bij functioneel bewegen ligt de nadruk op verplaatsen, meestal vanuit de eigen woning naar een bepaalde bestemming en weer terug. Hierbij gaat het over het creëren van bereikbare alledaagse voorzieningen te voet of per fiets. De uitdaging hierbij is om het verplaatsingsgedrag bewegingsrijker te maken. Recreatief en sportief bewegen gaat over goede en veilige openbaar toegankelijke sport-, spel- en recreatieve voorzieningen zoals playgrounds, schoolpleinen, trapveldjes, speeltuinen en skate- mountainbike- en hardlooproutes.

Ook hierbij geldt dat het de uitdaging is om dit bewegingsrijker te maken. Vermeld dient te worden dat er wat overlap zit tussen beide vormen van bewegen.

De beweegvriendelijke omgeving is meer een beschrijvende term dan een theoretisch gefundeerd begrip of concept. Het Kenniscentrum Sport (KCS) definieert de beweegvriendelijke omgeving nadrukkelijk breder dan de fysieke omgeving (de hardware). Een beweegvriendelijke omgeving is een omgeving:

- Met voorzieningen in de openbare ruimte waar mensen spelen, bewegen, sporten, ontmoeten en verplaatsen;
- Waarin gebruikers worden gestimuleerd (onder andere door voorlichting en activiteiten aanbod) zich actief te verplaatsen en bewegen, spelen en te sporten;
- Waar aan de voorzieningen een activiteiten aanbod is gekoppeld, zodat de voorziening duurzaam gebruikt wordt;
- Die schoon, toegankelijk, veilig en uitdagend is;
- Die tot stand is gekomen vanuit betrokkenheid (urgentie) bij de gebruikers en door samenwerking tussen publieke, private en particuliere partijen;
- Die is toegepast en afgestemd op het juiste schaalniveau.

Op basis van deze brede benadering heeft KCS het Model Beweegvriendelijke Omgeving (BVO-model) ontwikkeld. Dit model geeft de samenhang weer tussen hardware, software en orgware. Hieronder worden deze onderdelen van het model toegelicht.

Hardware

De hardware biedt in meer of mindere mate mogelijkheden om te bewegen of te sporten en kent zowel kwantitatieve als kwalitatieve aspecten. Zo kan een gemeente veel speelplekken en fietspaden hebben, maar kunnen de speelplekken niet als veilig worden ervaren of kan de kwaliteit van het wegdek van fietspaden slecht zijn. De kwantiteit van de hardware lijkt dan op orde, maar de kwaliteit niet. De veelgebruikte term beweegvriendelijke omgeving omvat naast deze hardware, ook 'software' en 'orgware' en is daarmee een breder begrip dan de sportief te gebruiken openbare ruimte.

Soft- en orgware

Om de voorzieningen, de hardware, duurzaam te gebruiken is sport- en beweegaanbod nodig. Dit aanbod wordt *software* genoemd en bestaat uit aanbod van activiteiten, begeleiding en communicatie. Activiteiten bestaan bijvoorbeeld uit interventies, programma's, projecten en sportaanbod van verenigingen. Denk hierbij aan sport- en beweegactiviteiten zoals spelmiddagen, instuiven, buurtbijeenkomsten, toernooien, fiets- en wandeltochten en sportieve opvang. Bij begeleiding kan gedacht worden aan inzet van een buurtsportcoach, wijkmanagers of vrijwilligers (o.a. buurtbewoners). Onder communicatie valt voorlichting, campagnes, buurtbijeenkomsten, websites of apps om mensen te informeren over de beweegmogelijkheden. De *orgware* omvat het proces achter de hardware en de software. Dit gaat om management, beheer en onderhoud, financiën, burgerparticipatie en monitoring en evaluatie. Ook strategisch beleid van de gemeente (gezonde stad, bewegende stad, sportieve stad, mobiele stad, etc.) valt hieronder.

1.3 Aanpak voor dit project

Stap 1. Wijkkenmerken

Om zicht te krijgen op de kansen om de beweegvriendelijkheid van de omgeving te vergroten, is het nodig om enkele achtergrondkenmerken (o.a. demografie, leefbaarheid, fit- en beweegnorm, sportdeelname) van de gemeente en de wijken inzichtelijk te maken. Immers, de behoefte in een wijk waar een groot deel van de inwoners in de categorie 65-plus valt, is anders dan in een wijk met veel (jonge) gezinnen. Voor de achtergrondgegevens is gebruikgemaakt van landelijke beschikbare gegevens (zoals van het CBS), aangevuld met lokale data. De wijkkenmerken zetten we schematisch uiteen, waarbij we de fit- en beweegnorm en sportdeelname in een tabel weergeven.

Stap 2. Fysieke elementen (hardware) in kaart brengen

Om onderzoeksvragen 1 en 2 te kunnen beantwoorden is gebruikgemaakt van de kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving (KBO, zie hoofdstuk 2¹) als instrument waarbij de hardware inzichtelijk kan worden gemaakt. De KBO is een indicatie van de mate waarin de inrichting van de fysieke woonomgeving mogelijkheden biedt voor sport en bewegen. De KBO is ontwikkeld vanuit de veronderstelling dat een beweegvriendelijke woonomgeving het beweeggedrag positief beïnvloedt en gaat uit van min of meer vaststelbare fysieke kenmerken van de woonomgeving (kwantiteit van de hardware). Subjectieve zaken als beleving en beoordeling van veiligheid en toegankelijkheid worden hierbij niet meegenomen (kwaliteit van de hardware). De kernindicator beweegvriendelijk omgeving bestaat uit de deelindicatoren: sportaccommodaties (dichtheid), sport- en speelplekken (aantal), sport-, speel- en beweegruimte (oppervlakte); routes/paden (lengte); buitengebied (oppervlakte); nabijheid van voorzieningen (afstand). De bovenstaande deelindicatoren zijn de elementen die voor dit project inzichtelijk zijn gemaakt.

Om Arnhem te kunnen vergelijken met andere gemeenten, wordt de score van de KBO van Arnhem vergeleken met gemeenten van gelijke omvang en stedelijkheid. Omdat op lokaal niveau echter meer gedetailleerde data beschikbaar is dan landelijk², maken we voor de verdere analyse van Arnhem geen gebruik van de KBO scores, maar berekenen we de verschillende deelindicatoren opnieuw met gedetailleerde lokale data. Hierbij is, vanwege de focus op de buitenruimte, gekozen de deelindicator 'sportaccommodaties' niet mee te nemen in het onderzoek. Daarnaast zijn de deelindicatoren 'buitengebied' en 'sport- speel- en beweegruimte' samengenomen vanuit de gedachte dat het gaat om ruimte om in te kunnen sporten, spelen en bewegen. Om het resultaat van de deelindicatoren in kaart te brengen, is gebruikgemaakt van landelijke datasets aangevuld met lokale data verkregen via onder andere de gemeente (bijvoorbeeld voor sport- en speelplekken)

Stap 3. Software (aanbod) en gebruik in kaart brengen

De vraag hoe de openbare ruimte daadwerkelijk gebruikt wordt, is niet makkelijk te beantwoorden. Het is bekend dat veel mensen voor sporten en bewegen gebruikmaken van de openbare ruimte, maar

¹ De KBO staat uitvoering beschreven in: Poel, H. van der, Wezenberg-Hoenderkamp, K. & Hoekman, R. (2016). *Sportaccommodaties in Nederland: kaarten en kengetallen*. Utrecht: Mulier Instituut.

² Zo is er geen landelijke registratie met alle trapveldjes in Nederland, maar is dit bestand voor Arnhem wel beschikbaar.

gegevens over wat er precies waar, door wie en met welke frequentie gedaan wordt, zijn nauwelijks beschikbaar. Toch is er wel aanbod, oftewel software, dat op zijn minst bijdraagt aan het sportief gebruik. Denk hierbij aan het veelgebruikte fietsknooppuntennetwerk of de beschreven stadswandelingen of skateroutes, maar ook activiteitenaanbod zoals hardlopen, mountainbiken, bootcamp en yoga in de buitenlucht. Via deskresearch is deze software geïnventariseerd en op kaart gezet. Eén van de weinige manieren om zicht te krijgen op het gebruik, is door gebruik te maken van gegevens die sportapps opleveren. Zo is de app Strava een veelgebruikte app door (sportieve) fietsers en hardlopers, waarmee de afgelegde routes inzichtelijk zijn gemaakt. Van de “gelogde” routes zijn zogeheten *heatmaps* beschikbaar, waarmee zichtbaar wordt welke wegen in meer of mindere mate worden gebruikt. Hoewel de groep gebruikers van de Strava-app zeker niet een representatieve afspiegeling is van de (bewegende) bevolking, geeft het wel een indicatie van het gebruik van de openbare ruimte door met name sporters.

Stap 4. Wijkkaarten vervaardigen en wijken scoren

Alle gegevens zijn per wijk geanalyseerd en gebruikt om kaarten te vervaardigen waarop de (kwantiteit van de) hardware per wijk inzichtelijk worden gemaakt. Zo is bijvoorbeeld te zien waar parken en voet- en fietspaden aanwezig zijn en waar sport- en speelplekken en schoolpleinen liggen. Daarbij worden per deelindicator en per wijk de scores inzichtelijk gemaakt en vergeleken met de andere wijken.

Stap 5. Werksessies

Inzicht in de wijk en kwaliteit hardware

Om een uitspraak te doen over hoe beweegvriendelijk Arnhem is en in welke mate de woonomgeving mogelijkheden biedt voor sport en bewegen, is het van belang om inzicht te krijgen in de kwaliteit van de hardware en de soft- en orgware. Als voorbeeld kan een park een grote fysieke ruimte zijn om te sporten en te spelen, maar als deze niet toegankelijk, veilig of aantrekkelijk is, dan nodigt dit niet uit om er gebruik van te maken (kwaliteit van de hardware). Een ander voorbeeld is een Cruyff Court, waarvan bekend is dat activiteitenaanbod/begeleiding zorgt voor een hoger gebruik en een groter bereik onder verschillende doelgroepen (software). Om inzicht te krijgen in de kwaliteit van de hardware en de soft- en orgware in de gemeente en specifiek in de wijken, zijn vier werksessies georganiseerd met betrokkenen vanuit verschillende werkvelden en invalshoeken (ruimtelijke ordening, sport(beleid), gezondheid, stedenbouw en landschap). Daarnaast zijn ook de wijkregisseurs, buurtwerkers en (buurtsport)coaches uitgenodigd om zicht te krijgen op wat er speelt in de wijk, welke activiteiten bijvoorbeeld georganiseerd worden en wat het welbevinden is in de wijk of op een specifieke plek. Van de werksessies is een verslag gemaakt dat aan de deelnemers ter controle en aanvulling is toegestuurd.

Kansen inventariseren

Met betrokkenen van de werksessies zijn per wijk kansen en opgaven geïnventariseerd die positief kunnen bijdragen aan de beweegvriendelijkheid van de omgeving en het bevorderen van het sportief gebruik van de openbare ruimte.

Stap 6. Rapporteren

In de laatste stap worden de stappen één tot en met vijf bij elkaar gebracht in een rapportage en worden de onderzoeksvragen beantwoord.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de achtergrond van het sportief gebruik van de openbare ruimte. Hier wordt onder meer antwoord gegeven op de vraag welke ontwikkelingen van belang zijn voor gemeenten en worden voorbeelden aangehaald. Ook zal de kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving (KBO) uitgelicht worden. Vanaf hoofdstuk 3 gaat het specifiek over de gemeente Arnhem. In dit hoofdstuk wordt met het sportaanbod in de openbare ruimte een algemene beschouwing op de fysieke elementen op gemeente- en wijkniveau weergegeven. In hoofdstuk 4 is de sportieve openbare ruimte per wijk in kaart gebracht. Per wijk is een kaart opgenomen waarin onder meer de aanwezige fiets- en wandelpaden en groenvoorzieningen gevisualiseerd zijn, gevolgd door de scores op de KBO, sport- en beweegdeelname, bevindingen uit de werksessie en een beschouwing. De scores op de KBO en sport- en beweegdeelname zijn per wijk weergegeven en afgezet tegen Arnhem als geheel.

2. Achtergrond

In dit hoofdstuk wordt kort geschetst welke (landelijke) ontwikkelingen van invloed zijn op de (toenemende aandacht voor) sportieve openbare ruimte. Zo biedt de aankomende Omgevingswet kansen voor beweegvriendelijke inrichtingsmaatregelen, waardoor mogelijk meer mensen aan de (vernieuwde) landelijke beweegrichtlijn gaan voldoen. Tegelijkertijd laten recente cijfers zien dat sporten in de openbare ruimte de laatste jaren sterk is toegenomen en is de verwachting dat deze trend de komende jaren doorzet. De wens van het ministerie van VWS om bij de Kernindicatoren Sport en Bewegen (die de stand van zaken op het terrein van sport en bewegen in de tijd kunnen volgen) een aparte kernindicator voor de beweegvriendelijke omgeving te ontwikkelen, sluit aan bij deze ontwikkelingen.

2.1 Beweegvriendelijke omgeving en gezondheid

Omgevingswet

De Omgevingswet, die binnen een aantal jaren (naar verwachting in 2021) in werking treedt, biedt grote kansen als het gaat om het beweegvriendelijk inrichten van de leefomgeving. Binnen de omgevingsvisie, onderdeel van de Omgevingswet, is namelijk naast de traditioneel gezondheids*beschermende* milieuwetgeving ook aandacht en ruimte voor het behalen van gezondheidswinst. In recente publicaties van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en de Gezondheidsraad (GR) wordt het belang van het inrichten van een *gezondheidsbevorderende* leefomgeving onderstreept. Een leefomgeving die gezondheid bevordert, kenmerkt zich in dat gezonde keuzes de makkelijke of logische keuzes zijn. In een dergelijke omgeving word je bijvoorbeeld uitgenodigd om te bewegen of te sporten. Een beweegvriendelijke omgeving is daarmee een onderdeel van een gezondheidsbevorderende leefomgeving.

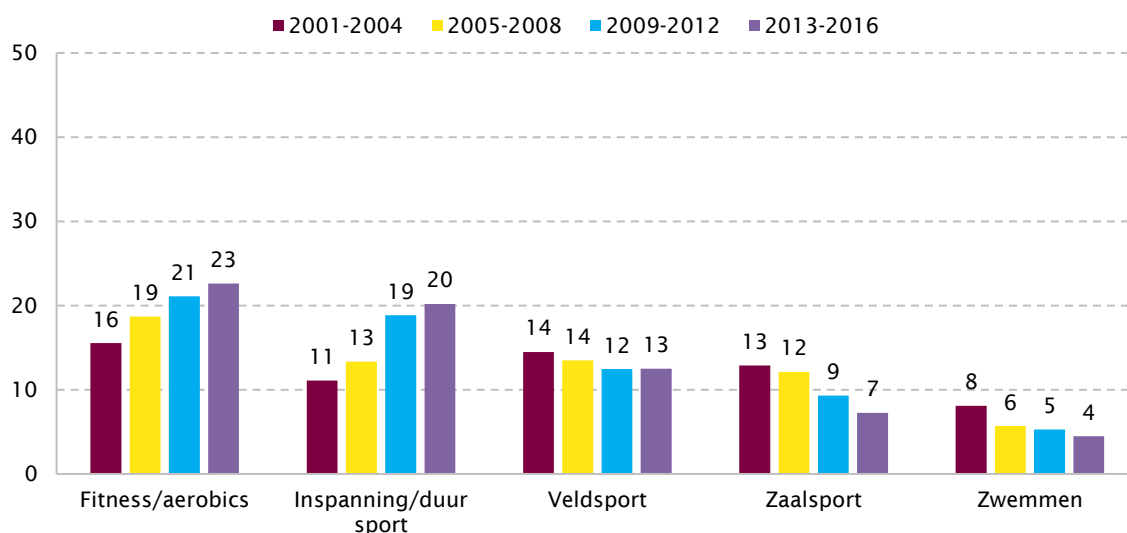
In de omgevingsvisie, en in de uitwerking daarvan in het omgevingsplan, wordt de relatie gelegd tussen leefomgeving en sport- en beweeggedrag. Er is afdoende aangetoond dat (meer) beweging leidt tot gezondheidswinst. Als van de inrichting van de omgeving een stimulerende werking op sporten en bewegen uitgaat, dan betekent dit dat (indirect) gezondheidswinst kan worden geboekt. Dat rechtvaardigt aandacht voor deze relatie in de omgevingsvisie, waarmee een grondslag ontstaat voor het opnemen van beweegvriendelijke inrichtingsmaatregelen in omgevingsplannen.

Gemeenten krijgen een grotere verantwoordelijkheid om gezondheidsaspecten in de omgevingsvisie mee te wegen en kunnen dit op verschillende manieren invullen, bijvoorbeeld bij het uitwerken van beleid dat op het creëren van een beweegvriendelijke omgeving is gericht.

2.2 Ontwikkeling in sportdeelname en gebruik openbare ruimte

De wekelijkse sportdeelname in Nederland is al jaren vrij stabiel en ligt voor Nederlanders (4 jaar en ouder) op 53,5 procent (2016)³. Hoewel deze sportdeelname stabiel is, zijn wel relevante verschuivingen waarneembaar in de manier waarop wordt gesport. Eén van de belangrijkste verschuivingen in de sport is een toenemende mate van individualisatie. Deze individualisatie van sporten uit zich onder meer in een sterke groei in participatie in duursporten (vooral beoefend in de openbare ruimte), zoals hardlopen, skaten, fietsen en wandelen, terwijl er steeds minder aan zaalsporten, veldsporten en zwemmen wordt gedaan (figuur 2.1). Het is aannemelijk dat deze trend doorzet⁴ en dat daarmee ook de behoefte aan het gebruikmaken van de buitenruimte om sportief te bewegen zal toenemen.

Figuur 2.1 Wekelijkse sportdeelname naar sporttak (Nederlandse bevolking, 12–79 jaar, in procenten)

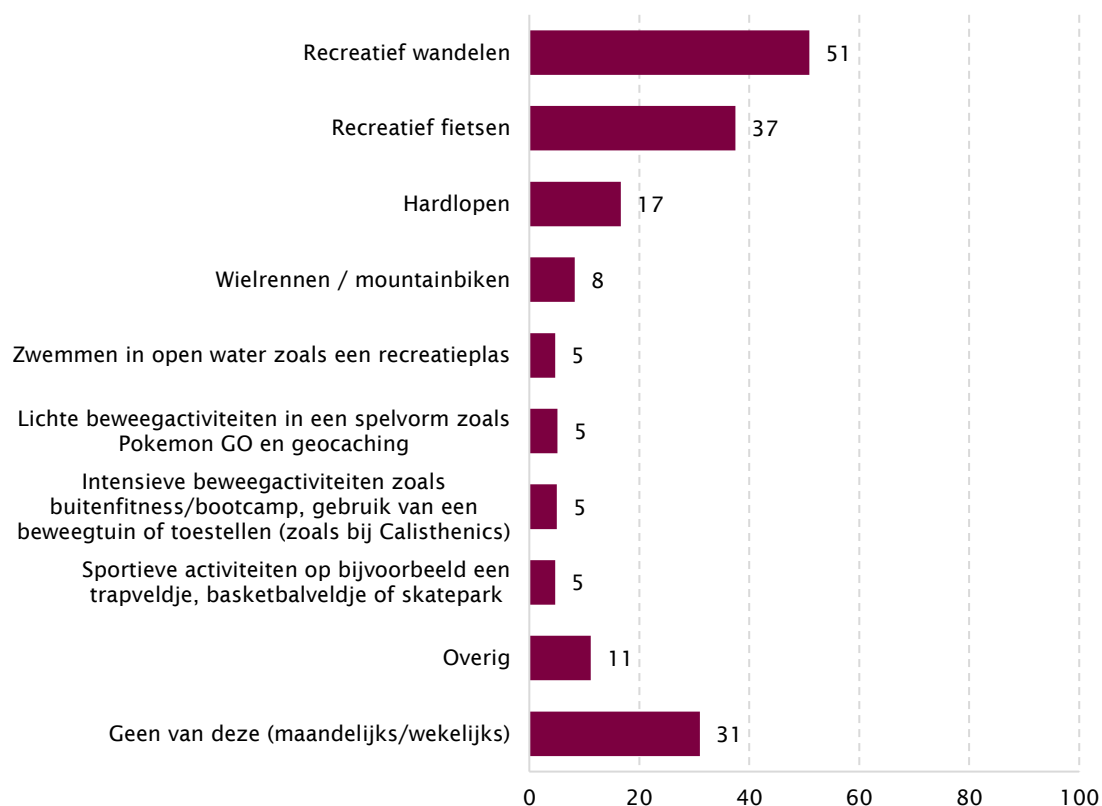
Bron: Van den Dool, 2017.

In het Nationaal SportOnderzoek 2017 (NSO) is gevraagd welke beweegactiviteiten in de openbare ruimte minimaal maandelijks worden gedaan (figuur 2.2). Wandelen en fietsen zijn veruit het meest populair, gevolgd door hardlopen. Hoewel de openbare ruimte daarmee een belangrijke voorziening is naast de traditionele sportaccommodaties, geeft 31 procent van de respondenten aan niet minimaal maandelijks te bewegen/sporten in de openbare ruimte.

³ Bron: <https://www.volksgezondheidenzorg.info/sport/kernindicatoren/sportdeelname-en-clublidmaatschap#!node-sportdeelname-wekelijks>.

⁴ <http://www.sportenbewegenincijfers.nl/toekomstverkenning/trendscenario/sportdeelname>.

Figuur 2.2 Beweegactiviteiten in de openbare ruimte (% maandelijks/wekelijks, n=1.530)

Bron: NSO, najaar 2017. Bewerking: Mulier Instituut.

Lidmaatschap vereniging

Opvallend in Arnhem is het relatief lage aantal percentage inwoners dat lid is van één of meer bij NOC*NSF aangesloten sportbonden (tabel 2.1). Voor alle leeftijdscategorieën scoort Arnhem lager dan het landelijk gemiddelde. Omdat het aantal wekelijkse sporters in Arnhem wel hoog is, lijkt het erop dat veel Arnhemmers in niet- of anders georganiseerde vorm sporten. Te denken valt hierbij aan individueel fitnessen in een sportschool of wielrennen met een vriendengroep.

Tabel 2.1 Sportbondleden naar leeftijdscategorie, landelijk en gemeente Arnhem in 2016 (in procenten)

	Landelijk	Arnhem
5-10 jaar	49	45
10-25 jaar	44	34
25-45 jaar	23	18
45-65 jaar	22	17
65 jaar en ouder	16	13
Alle leeftijden	26	21

Bron: NOC*NSF, 2016.

2.3 Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving (KBO)

Aanleiding

In 2014 zijn de Kernindicatoren Sport en Bewegen benoemd door de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport om de stand van zaken op dit terrein duurzaam in de tijd te kunnen volgen. Om op beknopte wijze te voorzien in informatie over ontwikkelingen in de ruimtelijke aspecten van sport, zijn twee kernindicatoren ontwikkeld, waaronder de kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving (KBO)⁵. De KBO is voorgesteld vanuit de veronderstelling dat een beweegvriendelijke woonomgeving het beweeggedrag positief beïnvloedt. De KBO gaat daarbij uit van min of meer vaststelbare fysieke kenmerken van de woonomgeving, waarbij (subjectieve) zaken als beleving en beoordeling van veiligheid en toegankelijkheid niet worden meegenomen. De KBO is beperkt tot de fysieke omgevingskenmerken, omdat deze het meest stabiel zijn in de tijd, objectief zijn te registreren en data hierover het best beschikbaar zijn.

De KBO is opgebouwd uit zes elementen die zelf weer kunnen bestaan uit categorieën. Per element wordt een score op een vijfpuntschaal berekend. Het gemiddelde van deze zes scores levert vervolgens de score de KBO op. De volgende zes elementen worden onderscheiden:

1. Dichtheid sportvoorzieningen;
2. Sport- en speelplekken;
3. Sport-, speel- en beweegruimte;
4. Routes (paden);
5. Buitengebied;
6. Nabijheid van voorzieningen.

De afzonderlijke elementen zijn afgezet tegen het aantal inwoners per gemeente en vervolgens ingedeeld in vijf klassen. Door in de toekomst de berekening te herhalen, met nieuwe gegevens voor de elementen en de inwoneraantallen, maar met dezelfde klasse-indeling, kan de beweegvriendelijkheid van de omgeving in de tijd worden gemonitord. Hiermee kunnen ontwikkelingen tussen gemeenten/regio's, maar ook op verschillende deelindicatoren inzichtelijk worden gemaakt.

De landelijke uitkomst van de kernindicator (2,56) is een vrij abstracte grootte, maar de onderliggende deelindicatoren op gemeenteniveau zijn een goed uitgangspunt om de sportieve ruimte in een gemeente in kaart te brengen. In de volgende paragraaf lichten we de zes deelindicatoren kort toe⁶.

⁵ Zie voor meer informatie over de (andere) kernindicatoren www.volksgezondheidenzorg.info/sport/kernindicatoren#node-inhoud-kernindicatoren-sport.

⁶ Zie voor een uitgebreide beschrijving van de KBO: Poel, H. van der, Wezenberg-Hoenderkamp, K. & Hoekman, R. (2016). *Sportaccommodaties in Nederland: kaarten en kengetallen*. Utrecht: Mulier Instituut.

Deelindicatoren

Het eerste element is de dichtheid van sportaccommodaties per 10.000 inwoners. Bij de berekening van de dichtheid is rekening gehouden met de diversiteit aan sportmogelijkheden in en capaciteit van de accommodaties. Een sporthal telt zwaarder mee dan een gymzaal en een sportpark met drie natuurgrasvelden telt minder zwaar mee dan een sportpark van dezelfde omvang met kunstgrasvelden.

Het tweede element bestaat uit de overige (overwegend openbare) sport- en speelplekken. Dit element bestaat uit vier categorieën: 1) 'gemerkte' sport- en speelplekken (zoals Cruyff Courts en Krajicek Playgrounds), 2) niet-gemerkte sport- en speelplekken (zoals skateparken en speeltuinen), 3) schoolterreinen die buiten schooltijd vrij toegankelijk zijn en geschikt zijn voor beweegactiviteiten (Gezonde Schoolpleinen en Schoolplein14) en 4) openbaar zwemwater, speelvijvers en speelbossen.

Het derde element van de KBO is opgebouwd uit vier categorieën sport-, speel- en beweegruimte en worden per gemeente uitgedrukt in aantal hectaren per 10.000 inwoners. Hierbij gaat het om specifieke oppervlaktes, overwegend in de openbare ruimte, die, hoewel daar niet of nauwelijks specifiek voor ingericht, toch gelegenheid bieden voor sporten en bewegen. Het gaat daarbij om 1) parken en plantsoenen (gelegenheid tot wandelen, fietsen, spel, bootcamps, etc.), 2) water dat geschikt is voor sportief-recreatief gebruik (roeien, schaatsen, zeilen, kanopolo, etc.), 3) volkstuinten (tuinieren kan gezien worden als een vorm van matig intensief bewegen in de publieke ruimte) en 4) stoepen breder dan 3 meter (geschikt voor wandelen en kinderspel).

Het vierde element zijn routes waarop actief kan worden bewogen. We meten hier niet de uitgezette routes, maar de paden, in strekkende meters per 10.000 inwoners. De eerste categorie betreft fietspaden, de tweede categorie wandelpaden en de derde categorie buitenweggetjes, die vooral door landbouwverkeer en bestemmingsverkeer worden gebruikt en goed geschikt zijn voor medegebruik door fietsers en wandelaars. Vanwege het ontbreken van een goede landelijke registratie van de ruiterpaden, maken deze nog geen onderdeel uit van de analyse.

Het vijfde element bestaat uit drie categorieën buitengebied, die medegebruik voor sport-, speel- en beweegactiviteiten toestaan. Het gaat hier om bos, heide en zand/strand. Water is hiervoor al meegenomen bij het derde element. Het gaat bij buitengebied om oppervlakte in aantal hectaren per 10.000 inwoners.

Het zesde element wordt gevormd door afstand tot voorzieningen in de woonomgeving die, in elk geval voor bepaalde bevolkingsgroepen, een dagelijks of wekelijks gebruik kennen. De veronderstelling is dat hoe korter de afstand tot deze voorzieningen is, hoe vaker bewoners voorzieningen lopend of fietsend bezoeken. Als de afstand tot voorzieningen te groot is, zijn mensen eerder geneigd voor de auto of ander niet-actief transport te kiezen. Voor kwetsbare groepen, zoals ouderen, kan een te grote afstand tot de dagelijkse voorzieningen ervoor zorgen dat ze minder de deur uit gaan.

In bijlage 1 staat de opbouw van de kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving schematisch weergegeven.

Landelijke resultaten

De landelijke kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving (KBO) bedraagt 2,56 (tabel 2.2). Oftewel, de beweegvriendelijkheid van de omgeving berekend aan de hand van de zes deelindicatoren, voor heel Nederland krijgt de waarde 2,56 (op een schaal van 1-5). De kernindicator discrimineert op het niveau van de VSG-regio's met een heel punt tussen de regio's Zuid-Holland-Zuid (2,16) en Drenthe (3,19) en met bijna 2,7 punten tussen de gemeenten Hendrik-Ido-Ambacht (1,35) en Coevorden (4,04). Kijken we naar de onderliggende elementen, dan blijkt dat gemeenten heel divers scoren op onderdelen. Hierbij is het overigens niet zo dat als gemeenten bijvoorbeeld hoog scoren op het onderdeel 'buitengebied', deze gemeenten ook altijd hoog scoren op het onderdeel 'paden'.

Tabel 2.2 Scores deelindicatoren kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving (KBO)

Deelindicator	Score	VSG-regio: laagste score	VSG-regio: hoogste score
			score
Sportaccommodaties	2,31	1,15 (Amsterdam)	3,65 (Limburg-Noord)
Sport- en speelplekken	1,88	1,04 (Zuid-Limburg)	2,81 (Amsterdam)
Sport-, speel- en beweegruimte	3,09	2,14 (Gooi en Vechtstreek)	4,29 (Flevoland)
Routes	2,33	1,16 (Amsterdam)	4,03 (Drenthe)
Buitengebied	2,04	0,76 (Zaanstreek en Waterland)	3,85 (Limburg-Noord)
Nabijheid	3,70	2,23 (Fryslân)	4,49 (Haaglanden en Amsterdam)
<i>KBO</i>	<i>2,56</i>	<i>2,16 (Zuid-Holland-Zuid)</i>	<i>3,19 (Drenthe)</i>

Bron: Van der Poel, Wezenberg-Hoenderkamp & Hoekman, 2016.

Hoe beweegvriendelijk is Arnhem?

De kernindicator en de deelindicatoren zijn voor alle gemeenten bekend. Om te beoordelen hoe Arnhem scoort op beweegvriendelijkheid (vanuit de hardware bezien), is Arnhem vergeleken met gemeenten die vergelijkbaar zijn qua inwoneraantal en stedelijkheid (tabel 2.3). Arnhem behoort tot de hoogst scorende vergelijkbare gemeenten op de totale kernindicator. Kijken we naar de deelindicatoren, dan zien we dat Arnhem laag scoort op het element 'sportvoorzieningen', maar op alle andere elementen tot de hoogst scorende gemeenten behoort. Veel stedelijke gemeenten, zoals Arnhem, scoren relatief laag op het aantal sportaccommodaties. Dit betekent niet per definitie dat dit slecht is. Het kan ook zijn dat sportvoorzieningen een hogere bezetting kennen dan bijvoorbeeld in een landelijke gemeente met meer (verspreide) sportvoorzieningen.

Tabel 2.3 Scores (kern)indicator Arnhem in vergelijking tot gemeenten van vergelijkbare omvang en met dezelfde stedelijkheid

Gemeente	Inwoners	(kern)indicator	Sportvoorzieningen	Speelplekken	Beweegruimte	Routes	Buitengebied	Nabijheid
Enschede	158.553	3,08	3,00	3,50	3,33	1,67	2,33	4,67
Apeldoorn	158.099	3,03	2,00	1,50	2,33	4,00	4,67	3,67
Den Bosch	150.889	2,90	2,00	3,75	4,00	1,33	2,00	4,33
Arnhem	152.293	2,90	1,00	2,75	3,67	2,33	2,67	5,00
Haarlem	156.645	2,50	2,00	3,00	3,33	1,00	0,67	5,00
Haarlemmermeer	144.152	2,44	2,00	2,00	4,00	2,33	0,67	3,67
Zaandam	151.418	2,31	1,00	2,50	4,00	1,00	0,67	4,67
Maastricht	122.397	2,24	2,00	0,75	4,00	1,33	0,67	4,67
Amersfoort	152.481	2,18	2,00	1,75	2,00	1,00	1,67	4,67
Nijmegen	170.681	2,07	1,00	1,75	2,00	1,00	1,67	5,00
Leiden	121.562	2,00	1,00	2,00	2,33	1,00	0,67	5,00

Bron: Van der Poel, Wezenberg-Hoenderkamp & Hoekman, 2016.

De resultaten van de kernindicator⁷ wijzen erop dat de fysieke voorwaarden (kwantiteit van de hardware) voor het sportief gebruik van de openbare ruimte in ruime mate aanwezig lijken te zijn. De vraag is echter in hoeverre dat voor heel Arnhem geldt, of dat vooral enkele wijken zorgen voor een hoge score. In het volgende hoofdstuk wordt ingezoomd op de wijken van de gemeente Arnhem.

⁷ De kernindicator Bewegvriendelijke Omgeving, 2016.

3. Sportief te gebruiken openbare ruimte

3.1 Fysieke elementen (hardware)

Inleiding

Sport en bewegen in de openbare ruimte is voor de gemeente natuurlijk niet nieuw. Er zijn al veel voorzieningen aanwezig die, hoewel niet altijd primair voor sport of bewegen gerealiseerd, goed gebruikt kunnen worden voor sportieve activiteiten. Denk aan speelplekken voor kinderen, maar ook aan parken waarin wandelaars of bootcampers terecht kunnen. In dit hoofdstuk beschrijven we de aanwezige fysieke elementen (hardware) in Arnhem. Allereerst is een overzicht gegeven van de grote speel- en ontmoetingsplekken in Arnhem om een beeld te krijgen van de ‘grote groene ruimtes’ in Arnhem die een belangrijk aandeel vormen in het (openbare) ruimteaanbod waar kan worden gesport, gespeeld en waar men elkaar kan ontmoeten.

Vervolgens hebben we de kwantiteit van de fysieke elementen inzichtelijk gemaakt. Dit doen we met de werkwijze van de kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving als vertrekpunt. Waar mogelijk hebben we landelijke datasets aangevuld met lokale gegevens. Dit levert met name voor de sport- en speelplekken een goede aanvulling op, omdat kleine trapveldjes of speelplekken niet allemaal in landelijke datasets geregistreerd staan. Ook voor de groene ruimtes vormen de lokale data een goede aanvulling, waarbij de meerwaarde vooral zit in het ‘labelen’ van de parken. Sommige groene ruimtes zijn door de gemeente voorzien van namen (zoals Park Sonsbeek), terwijl andere ruimtes plantsoenen of groenvoorzieningen zijn. De gegevens zijn afgezet tegen het aantal inwoners per wijk, waardoor het mogelijk wordt om wijken met elkaar te vergelijken.

Naast de fysieke elementen (hardware), is ook gekeken naar de ‘zachtere’ elementen (software), zoals de plekken waar hardlooptroepen starten, fietsroutes liggen of een kanovereniging actief is. Dit wordt beschreven in paragraaf 3.2. In de laatste paragraaf beschrijven we een aantal geplande voorzieningen die het sportief gebruik van de openbare ruimte ten goede komen.

Grote speel- en ontmoetingsruimtes

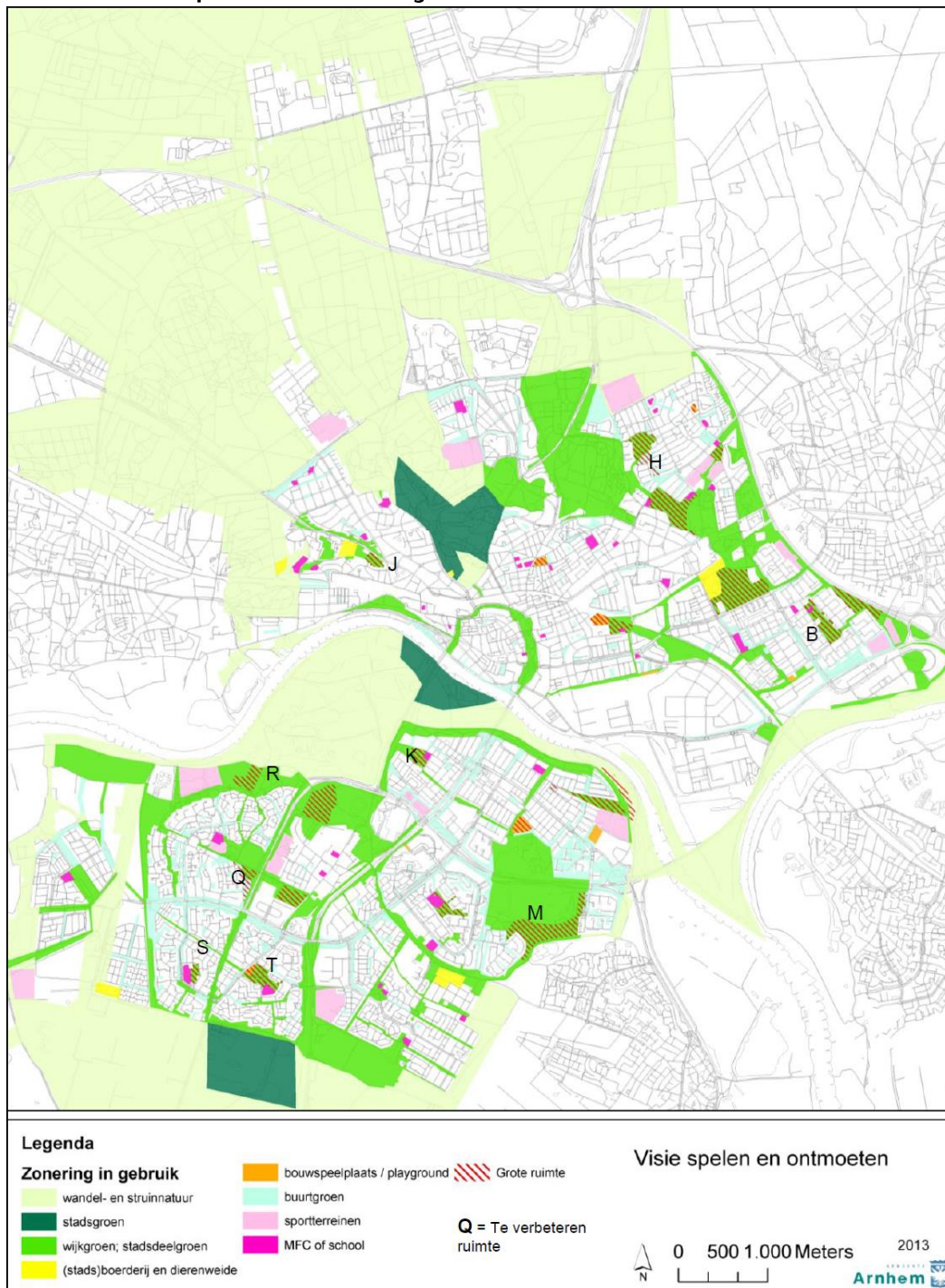
De gemeente Arnhem wil wijken en buurten aantrekkelijk maken voor spelen, ontmoeten en sporten. Om het buitenspelen te stimuleren, wil de gemeente goed bereikbare, spannende speelmogelijkheden in de buurt hebben. Het liefst op grote natuurlijke ruimtes in wijk- en stadsparken of playgrounds. Een dergelijk grote ruimte biedt voor alle leeftijden voldoende variatie om te spelen, te sporten en te ontmoeten. Ook ouders en grootouders kunnen daar prettig verblijven en elkaar ontmoeten.

In de Beheervisie Spelen en Ontmoeten (gemeente Arnhem, 2018) zijn de volgende drie typen ruimtes en inrichtingskaders voor grote ruimtes geformuleerd:

1. Grote groene ruimte in een park met landschapswaarden: een grote groene ruimte bestaat voor minimaal 80 procent uit natuurlijke speelaanleidingen en 20 procent uit speel- en sporttoestellen en er is ruimte voor natuurbeleving en -educatie.
2. Grote groene ruimte in een wijkpark: een grote groene ruimte bestaat uit 50 procent natuurlijke speelaanleidingen en 50 procent speel- en sporttoestellen (verharde sportvelden zijn mogelijk).
3. Grote ruimte in de vorm van playgrounds: playgrounds zijn sport- en ontmoetingsruimtes waar voor 4-19-jarigen verschillende activiteiten worden georganiseerd door een sport- en

spelbegeleider. Het zijn playgrounds (met beperkte openingstijden en met toezicht) en de Krajicek playgrounds. Deze playgrounds liggen in wijken en zijn semi-openbaar, met een eigen inrichting afhankelijk van het sociale programma en de wensen van de buurt of wijk. In kaart 3.1 zijn deze ruimtes weergegeven.

Kaart 3.1 Grote speel- en ontmoetingsruimtes in Arnhem

Bron: Beheervisie Spelen en Ontmoeten, gemeente Arnhem, 2018.

Tabel 3.1 Grote speel- en ontmoetingsruimtes in Arnhem

Ruimte	Wijk
Park Thialf en Sportplein Vospoort i.c.m. Playground Thialf, met Krajicek Playground	Spijkerkwartier
Park Kinderkamp Park12	Presikhaaf Oost
Park Presikhaaf Playground De Leuke Linde, met Krajicek Playground	Presikhaaf Oost Klarendal
Park Angerenstein Beek op de Paasberg	Velperweg e.o. Velperweg e.o.
Playground De Rommelkist, met Krajicek Playground en de speelruimte Reigersstraat Hoogte 80 i.c.m.	Geitenkamp Monnikenhuizen
Wijkpark Nieuw Monnikenhuizen Saksen Weimar	Monnikenhuizen
Rosorum e.o. Park Malburgen West	Heijenoord/Lombok Malburgen West
Park Bakenhof (incl. Kamillehof) i.c.m. Natuurruiterwaard	Malburgen Oost (noord)
Immerloopark Buurtplein de Hobbit	Vredenburg/Kronenburg Malburgen Oost (zuid)
Groningerpark Park Westerveld en park Zuiderveld	Vredenburg/Kronenburg Elden
Waterspeeltuin Spelderveld Dijkzone/Hannesstraatje	Elderveld Elderveld
Park De Laar West, incl. asfaltspportveld, skatebaan en pannaveld bij Wijksportcentrum de Laar	De Laar
Bingelradepark, Avonturenspeelplaats De Buitelaar en Sportplein naast Brede School	De Laar

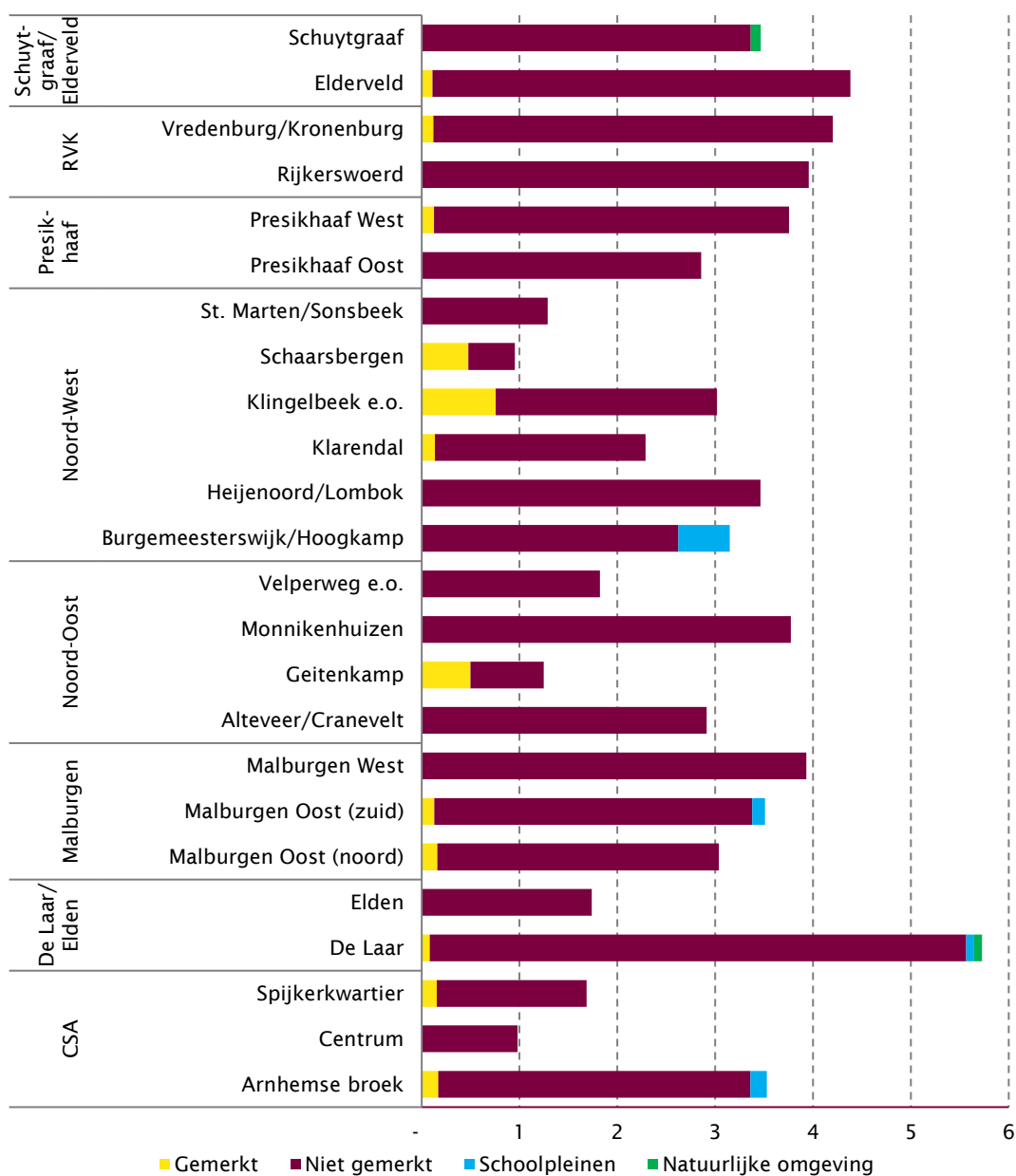
Van grote ruimtes zoals beschreven in tabel 3.1, heeft de gemeente Arnhem drie van deze grote ruimtes aangestipt die in de komende jaren dienen te worden verbeterd. Dit zijn:

- Bingelradepark met avonturenspeelplaats De Buitelaar (De Laar-West);
- Waterspeelplaats Spelderveld (Elderveld);
- Wijkpark Nieuw Monnikenhuizen (nabij Hoogte 80/Monnikenhuizen).

Sport- en speelplekken

De gemiddelde score op het element 'sport- en speelplekken' (gemarkte en niet-gemarkeerde speelplekken) is 3,25 (per 1.000 inwoners) voor geheel Arnhem. In figuur 3.1 is te zien dat wijken divers scoren op dit element. Niet alle wijken hebben een 'gemarkeerde speelplek'. Hierbij gaat het om playgrounds zoals Cruyff Courts en Krajicek Playgrounds. Niet-gemarkeerde sport- en speelplekken zijn wel in alle wijken aanwezig, waarbij De Laar het hoogste scoort en de wijk Schaarsbergen het laagste. Vier wijken hebben een Gezond Schoolplein of een Schoolplein¹⁴, terwijl in twee wijken natuurlijke speelplekken zijn (open zwemwater in De Laar en een speelbos in Schuytgraaf).

Figuur 3.1 Aantal sport- en speelplekken per wijk in Arnhem (per 1.000 inwoners)

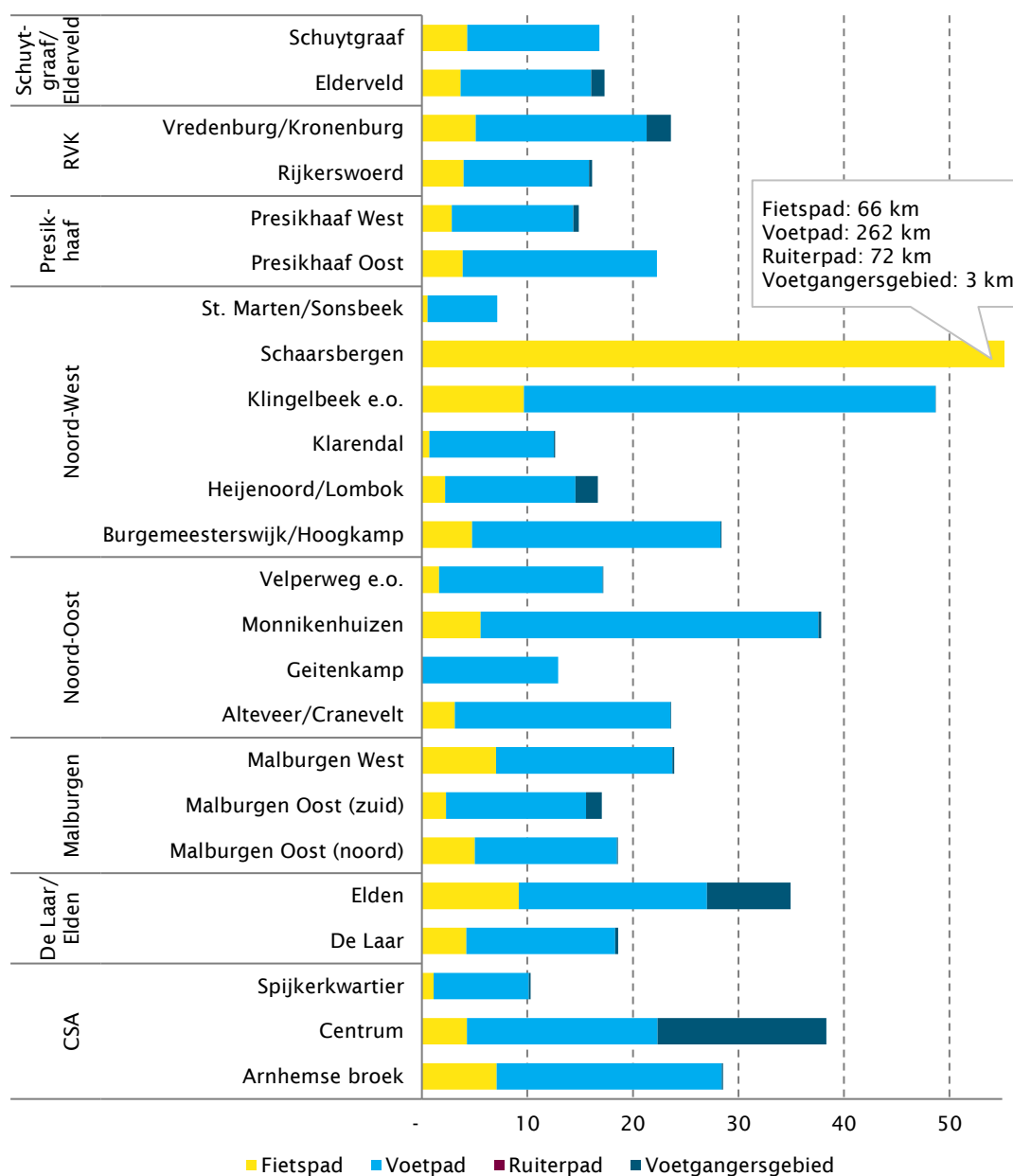

Bron: Gemeente Arnhem (2017); Cruyff Foundation (2017); Krajicek Foundation (2017); www.gezondschool.nl (2017); www.zwemwater.nl (2017); www.staatsbosbeheer.nl (2017). Bewerking: Mulier Instituut.

Fiets-, wandel- en ruiterspaden

Het gemiddeld aantal kilometer aan fiets-, wandel- en ruiterspaden in Arnhem is ruim 25 kilometer (per 1.000 inwoners). De wijk Schaarsbergen is dankzij het grote gebied met bos en het lage aantal inwoners de wijk met veruit het meeste aantal kilometers paden. De grote invloed van Schaarsbergen op de uitkomsten blijkt als we het gemiddeld aantal kilometer paden berekenen zonder Schaarsbergen. Het gemiddelde zakt dan naar 20 kilometer voor heel Arnhem. De wijken Centrum en Elden scoren relatief hoog doordat ze voetgangersgebieden (bijvoorbeeld in winkelgebied) hebben. In St. Marten/Sonsbeek, Klarendal, Geitenkamp en het Spijkerkwartier liggen de minste aantal kilometer aan fiets-, wandel- en ruiterspaden.

Figuur 3.2 Aantal kilometer fiets-, wandel- en ruiterspaden en m² voetgangersgebied per wijk in Arnhem (per 1.000 inwoners)

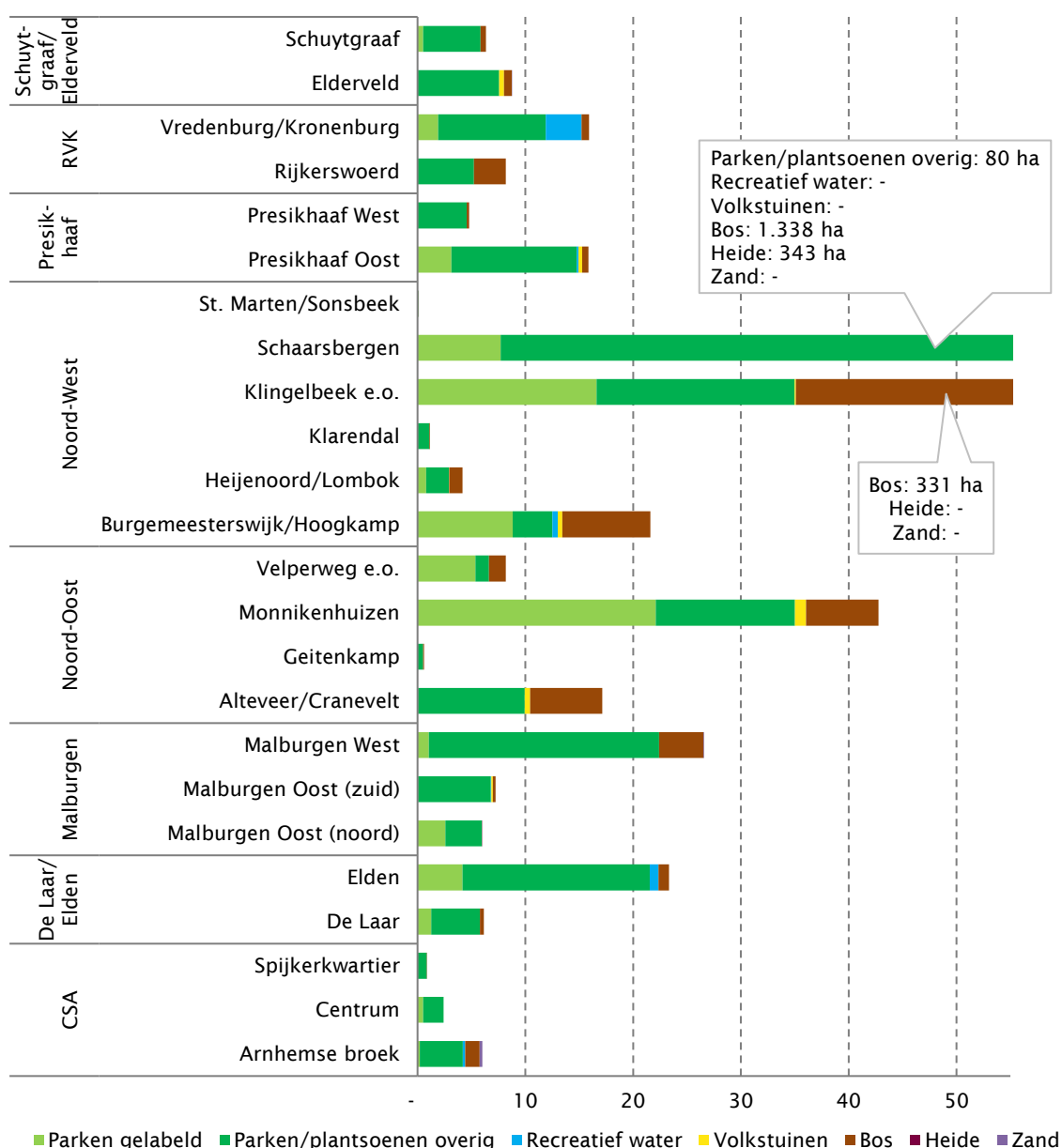

Bron: Basisregistratie Grootchalige Topografie (Kadaster, 2017). Bewerking: Mulier Instituut.

Sport-, speel- en beweegruimte

Voor de analyse op gemeenteniveau zijn de deelindicator sport-, speel- en beweegruimte en de deelindicator buitengebied bij elkaar gevoegd. Gemiddeld scoort Arnhem 34 hectare (per 1.000 inwoners) op het samengestelde element. Net als bij het aantal paden, is de invloed van Schaarsbergen groot. Arnhem scoort, exclusief Schaarsbergen, ruim 10 hectare. Een duidelijk verschil is zichtbaar tussen de ruim opgezette wijken (Schaarsbergen, Klingelbeek e.o., Monnikenhuizen, etc.) en dichtbebouwde wijken (St. Marten/Sonsbeek, Klarendal, Geitenkamp en Spijkerkwartier). De aanwezige hoeveelheid beweegruimte in de laatstgenoemde wijken is beperkt doordat huizen veelal dicht op elkaar gebouwd zijn en hierdoor de ruimte voor onder andere parken ontbreekt.

Figuur 3.3 Aantal hectare sport-, speel- en beweegruimte per wijk in Arnhem (per 1.000 inwoners)

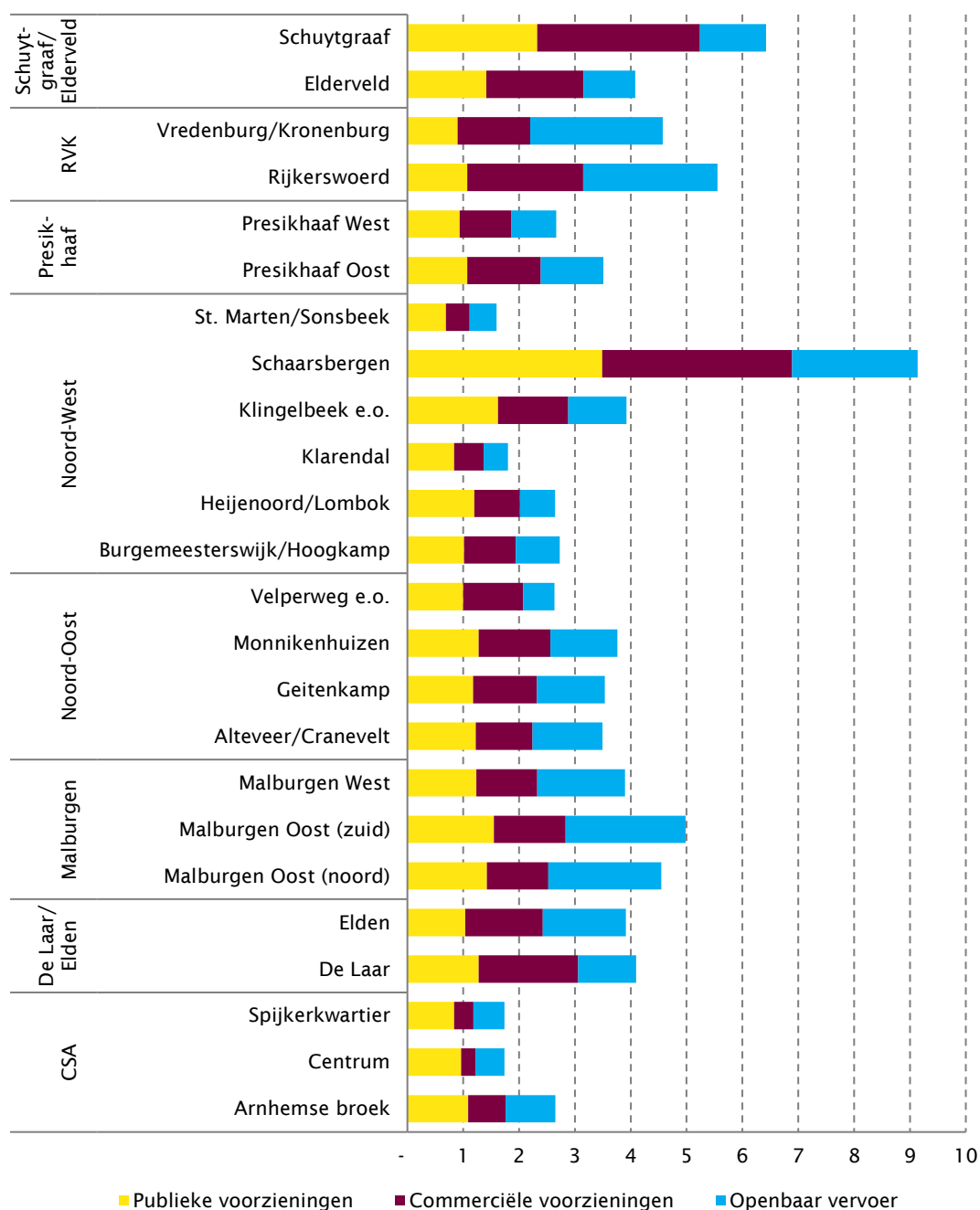

Bron: Gemeente Arnhem (2017); Bodemstatistiek (CBS, 2012); Basisregistratie Grootchalige Topografie (Kadaster, 2017). Bewerking: Mulier Instituut.

Nabijheid voorzieningen

Gemiddeld hebben inwoners van Arnhem binnen 1,2 kilometer zowel publieke als commerciële voorzieningen beschikbaar. Ook naar de bus en trein moet gemiddeld 1,2 kilometer worden gereisd. De mensen uit Schaarsbergen moeten gemiddeld het verste reizen, terwijl de dichtbebouwde wijken St. Marten/Sonsbeek, Klarendal, Spijkerkwartier en het Centrum de gemiddelde kortste afstand tot voorzieningen hebben. In onderstaande figuur wordt de nabijheid van voorzieningen weergegeven, waar geldt dat hoe korter de 'balk' is des te dichterbij de voorziening aanwezig is.

Figuur 3.4 Nabijheid van voorzieningen per wijk in Arnhem (gemiddelde afstand in kilometers)

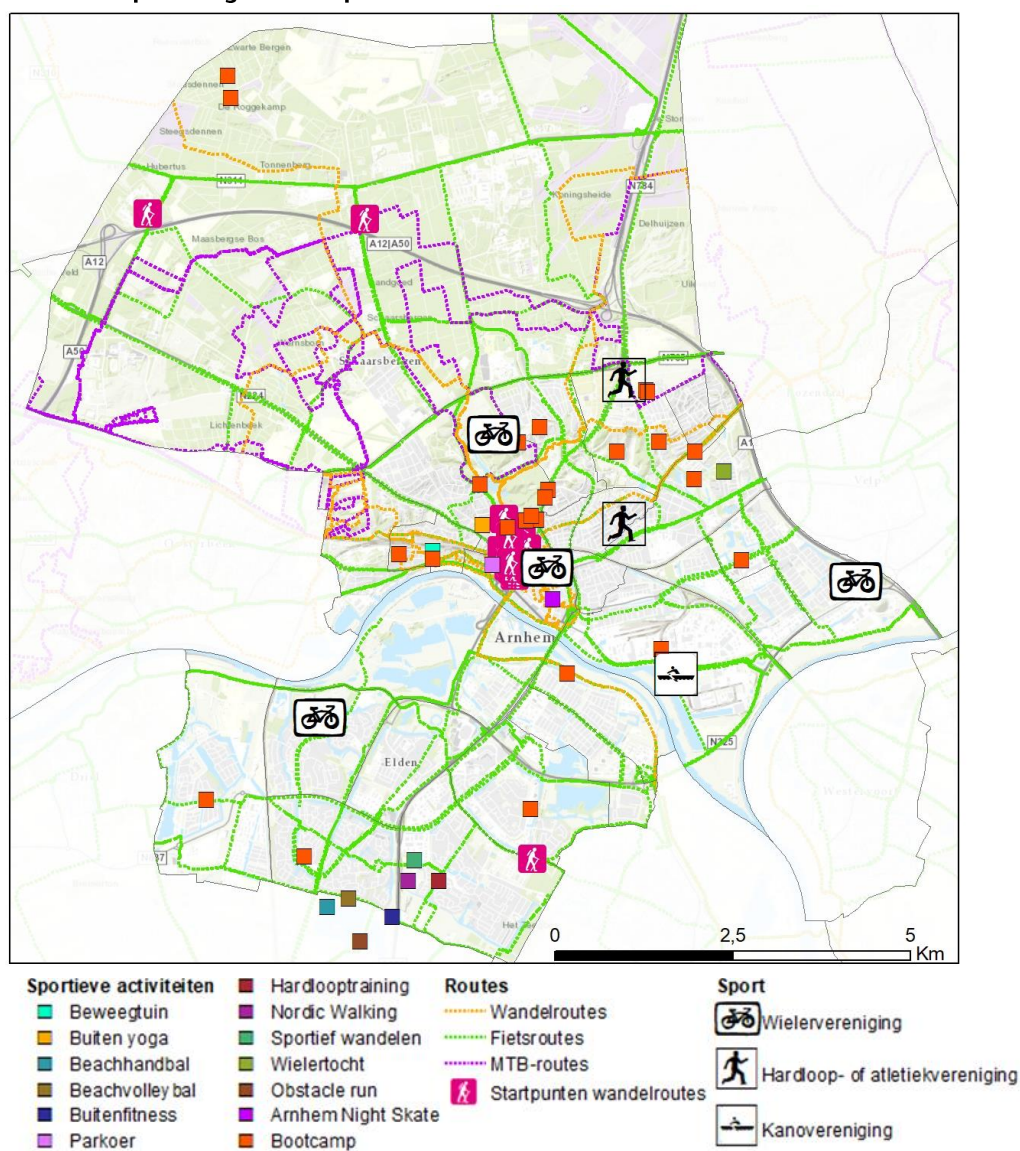
Bron: Nabijheidsstatistiek (CBS, 2017); Open StreetMap (2017). Bewerking: Mulier Instituut.

3.2 'Zachte' elementen (software) op gemeenteniveau

Routes en sportieve activiteiten

Naast de in de vorige paragraaf beschreven hardware, zijn er ook 'zachte' elementen (software) die het gebruik van de openbare ruimte faciliteren en/of stimuleren. Zo zijn fietsroutes (denk aan fietsknooppunten) en wandelroutes populair bij veel mensen. Maar ook meer moderne sportieve activiteiten zoals een *obstacle run*, bootcamp of een skatetocht winnen steeds meer aan populariteit. Hiernaast maken nog diverse sportverenigingen gebruik van de openbare ruimte, zoals een wiel- of kanovereniging. Door middel van deskresearch is een inventarisatie gemaakt van deze software (kaart 4.1). De kaart laat zien dat er al veel gebeurt in Arnhem, maar dat zich veel in het centrum van de gemeente afspeelt. Veel activiteiten vinden plaats in het Sonsbeekpark en veel wandelroutes starten bij het station. In het bosgebied aan de noordkant van Arnhem zijn veel mountainbikeroutes aanwezig.

Kaart 3.2 Sportief gebruik openbare ruimte in Arnhem

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Heatmaps Strava

Van de Nederlandse volwassenen gebruikt 31 procent een elektronisch hulpmiddel om te sporten en bewegen, zoals *wearables* of apps⁸. Van de regelmatige sporters is dat 41 procent. Van de fietsers en hardlopers benut een meerderheid een hulpmiddel. Veruit de belangrijkste reden om een hulpmiddel te gebruiken, is inzicht in eigen prestaties (72% gebruikers). Binnen de hulpmiddelen om te sporten en bewegen, is de app het meest gebruikt (59% van gebruikers, 18% van bevolking). Strava is, na Runkeeper, de meest gebruikte app (11% van gebruikers). De gegevens van Strava zijn beschikbaar als *heatmap*, waarmee globaal inzicht wordt verkregen in welke routes in meer of mindere mate worden gebruikt. De overzichtskaarten (en de ingezoomde kaarten; Sonsbeekpark, kaarten 3.3 en 3.4) laten zien dat hoe roder de delen zijn ingekleurd en hoe dikker de lijnen zijn, des te intensiever de wegen en paden gebruikt worden. Naar mate de rode kleur lichter wordt, des te minder intensief deze wegen en paden gebruikt worden. Een blauwe kleur geeft aan dat de wegen en paden gebruikt worden, maar minder intensief.

Kaart 3.3 Strava *heatmap* gemeente Arnhem, gebaseerd op activiteiten in de periode mei 2016 – mei 2018 (noord, hardlopen)

Bron: Strava (2018). Bewerking: Mulier Instituut.

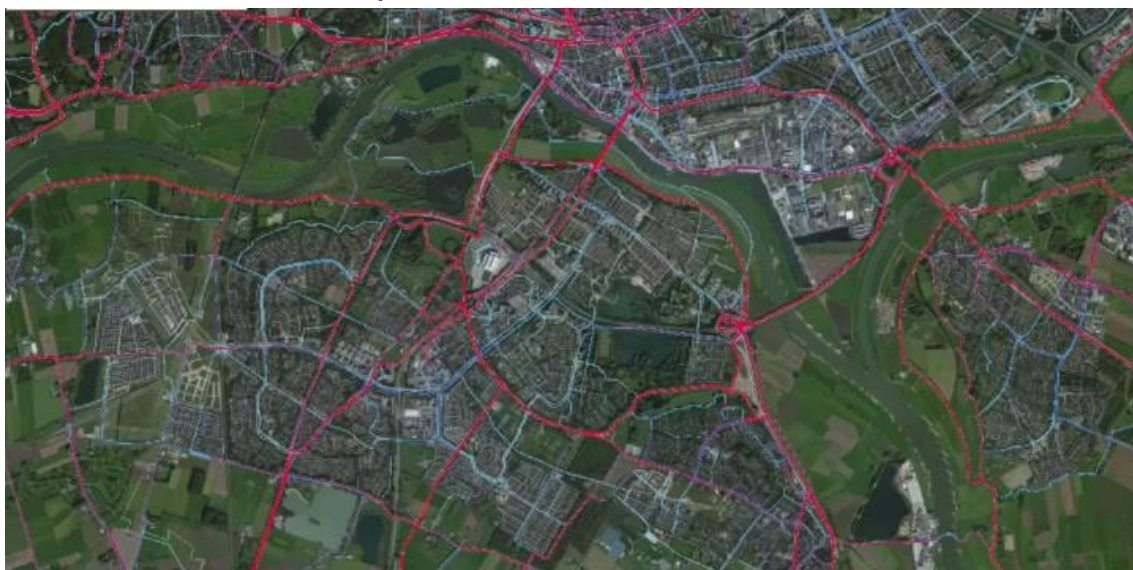
⁸ Dool, R. van den, Hover, P. & Vos, S. (2017). *Apps & Devices. Gebruik van elektronische hulpmiddelen bij sporten en bewegen* (websheet 2017/1). Utrecht: Mulier Instituut.

Kaart 3.4 Strava *heatmap* gemeente Arnhem, gebaseerd op activiteiten in de periode mei 2016 – mei 2018 (noord, fietsen)

Bron: Strava (2018). Bewerking: Mulier Instituut.

Kaart 3.5 Strava *heatmap* gemeente Arnhem, gebaseerd op activiteiten in de periode mei 2016 – mei 2018 (zuid, hardlopen)

Bron: Strava (2018). Bewerking: Mulier Instituut.

Kaart 3.6 Strava *heatmap* gemeente Arnhem, gebaseerd op activiteiten in de periode mei 2016 – mei 2018 (zuid, fietsen)

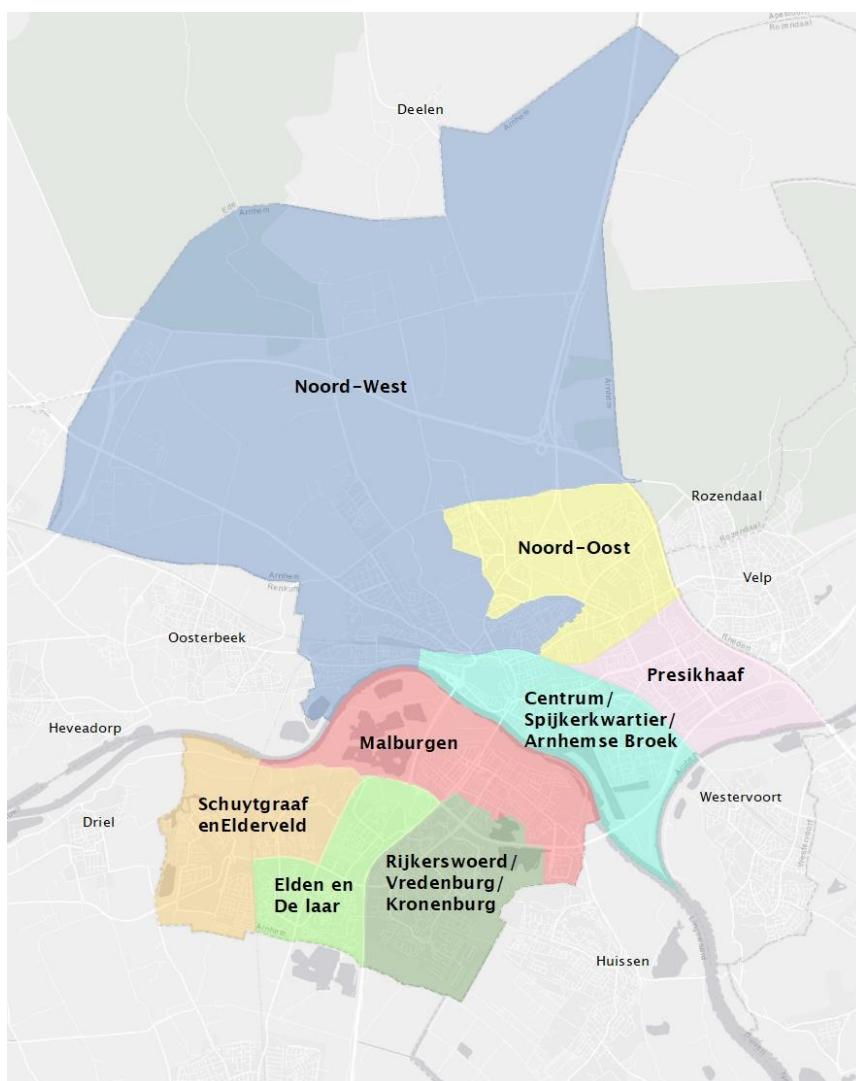

Bron: Strava (2018). Bewerking: Mulier Instituut.

4. Wijkanalyses beweegvriendelijke omgeving

De spreiding van de 24 wijken in Arnhem is in kaart 4.1 naar gebieden weergegeven. In tabel 4.1 staat welke wijken elk gebied heeft. Per wijk is een kaart opgenomen met de openbare ruimte waarin onder meer fiets- en wandelpaden, speelplekken en trapveldjes te vinden zijn. Vervolgens is per wijk de wijkscore van de kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving opgenomen, gevolgd door een tabel met de demografie (leeftijdsopbouw, migratie-achtergrond, samenstelling huishoudens, verwachte bevolkingsontwikkeling en leefbaarheid en een tabel met de fit- en beweegnorm en sportdeelname van de betreffende wijk). Deze wijkenmerken geven een beeld van de wijk en zijn bij de werksessies en de beschouwing van de wijken gebruikt om resultaten in context te kunnen plaatsen en kansen en opgaven te benoemen (in bijlage 3 zijn deze gegevens voor Arnhem in zijn geheel opgenomen). De sportdeelname geeft inzicht in het huidige sportgedrag van de inwoners. Tijdens de werksessies zijn alle wijken aan bod gekomen en de belangrijkste punten hiervan zijn kort samengevat. Bij elke wijkanalyse wordt afgesloten met een beschouwing van de kansen en/of opgaven.

Kaart 4.1 Gebieden gemeente Arnhem

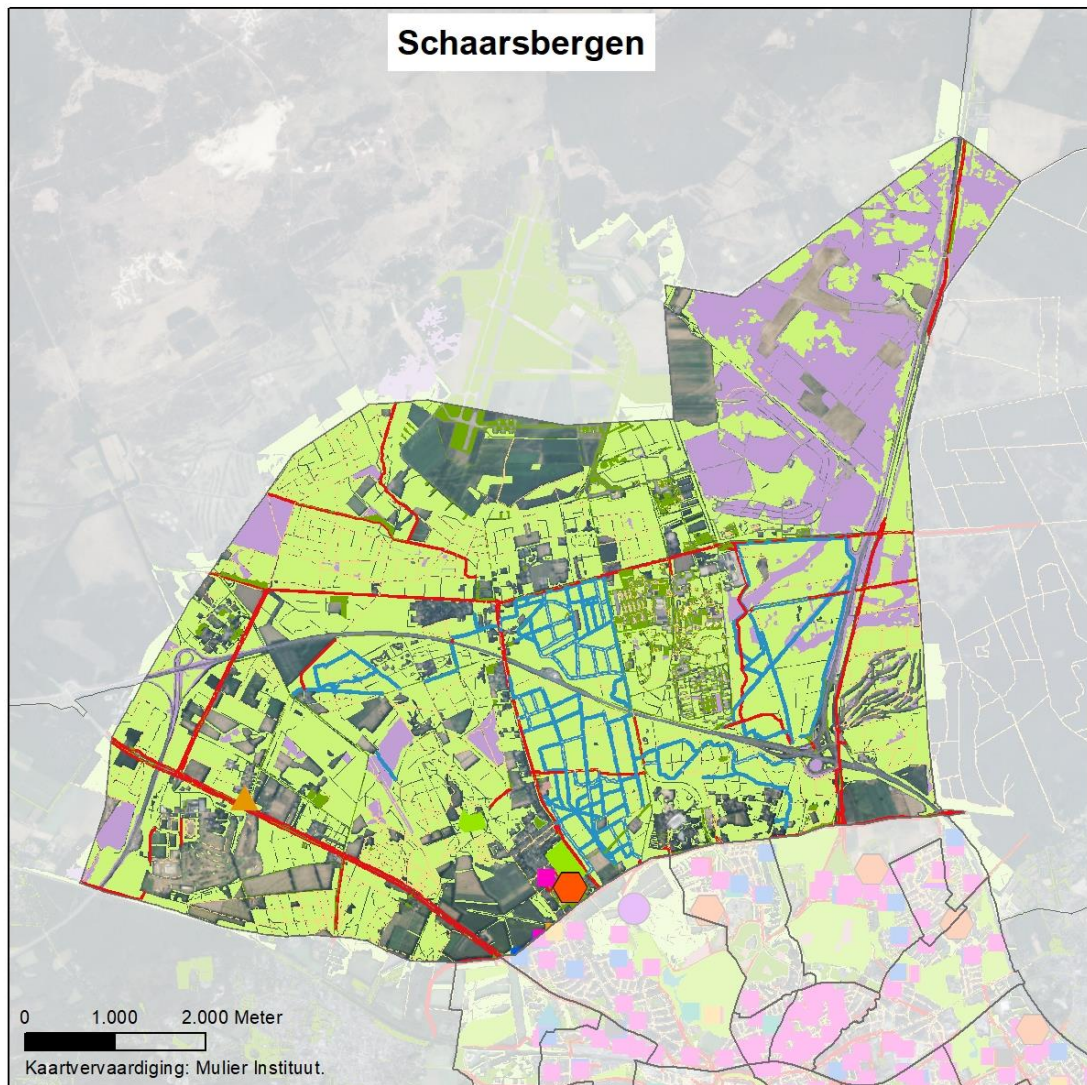
Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Tabel 4.1 Wijken per gebied

Gebied	Afkorting	Wijken
Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek	CSA	Spijkerkwartier, Arnhemse Broek, Centrum
Presikhaaf	PH	Presikhaaf West, Presikhaaf Oost
Noord-Oost	NO	Velperweg e.o., Alteveer/Cranevelt, Geitenkamp, Monnikenhuisen
Noord-West	NW	Burgemeesterswijk/Hoogkamp, Klarendal, St. Marten/Sonsbeek, Heijernoord/Lombok, Schaarsbergen, Klingelbeek e.o.
Malburgen	MB	Malburgen Oost (zuid), Malburgen Oost (noord), Malburgen West
Vredenburg/Kronenburg/Rijkerswoerd	VKR	Rijkerswoerd, Vredenburg/Kronenburg
Elden/De Laar	EDL	De Laar, Elden
Schuytgraaf/Elderveld	SE	Schuytgraaf, Elderveld

Schaarsbergen

Kaart 4.2 Openbare ruimte wijk Schaarsbergen

Niet gemerkte speelplekken	Schoolpleinen	Sport-, speel- en beweegruimte
■ Nat. Speel en Ontmoet. ruimte	○ Gezond schoolplein	■ Park/plantsoen
■ Speelplek	● Schoolplein 14	■ Park (gelabeld)
■ Basketbalveld	Natuurlijke omgeving	■ Volkstuinencomplex
■ Pannaveld	● Speelbos	■ Recreatief water
■ JOP	● Open zwembad	■ Bos
■ Jeu des Boules	Fiets-, wandel- en ruiterspaden	■ Heide
■ Skateboardbaan	— Fietspad	■ Zand
■ Trapveld	— Voetpad	● Sportparken
Gemerkte speelplekken	— Ruiterspad	
▲ Krajicek Playground	■ Voetgangersgebied	
▲ Cruyff Court		
▲ Speciaal Cruyff Court		
▲ Interactief speelveld		

Tabel 4.2 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Schaarsbergen

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Schaarsbergen
Sport- en speelplekken (aantal/1000 inw.)	3,25		0,95
Fiets-, wandel- en ruiterspaden (m/1000 inw.)	25.162	19.935	402.696
Sport-, speel- en beweegruimte (m2/1000 inw.)	340.002	100.050	17.672.537
Nabijheid voorzieningen (kilometer)	3,7		9,1

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

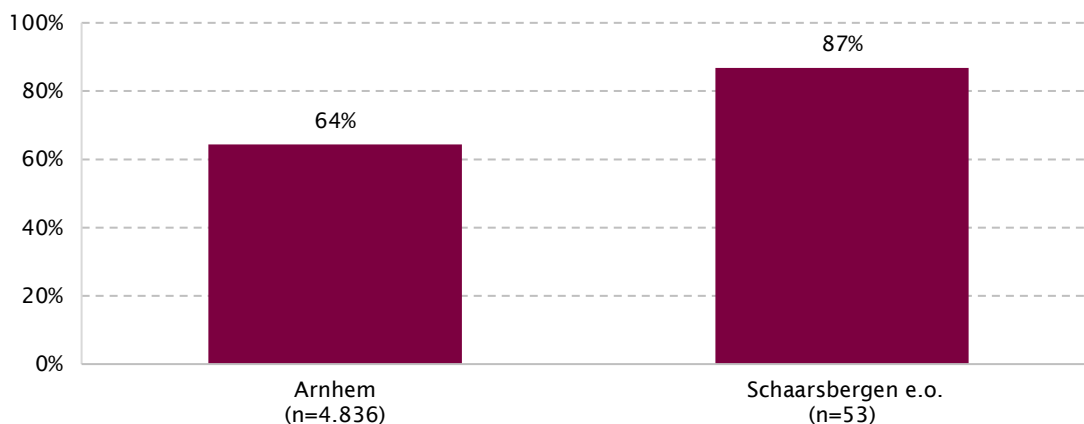
Tabel 4.3 Demografische wijkgegevens Schaarsbergen

	Arnhem	Schaarsbergen
Aantal inwoners	153.790	2.100
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	14
15-24 jaar	13	13
25-44 jaar	30	20
45-64 jaar	26	32
65 jaar en ouder	14	20
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	41
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	32
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	28
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	87
Westerse achtergrond	12	10
Niet-westerse achtergrond	19	3
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	104%
Leefbaarheid	6 (ruim voldoende)	9 (uitstekend)

Sport- en beweegdeelname

Van de inwoners in Schaarsbergen sport 87 procent en het aandeel ligt hiermee ruim boven het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.1).

Figuur 4.1 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Schaarsbergen (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- Schaarbergen is een wijk met veel groen en met veel fysieke ruimte en waar de omgeving zich ervoor leent om erop uit te gaan;
- De doelgroep ouderen (65-plus) heeft de aandacht van wijkteams vanwege de problematiek van vereenzaming bij ouderen in de wijk;
- Er is behoefte aan een centrale ontmoetingsplek voor ouderen waar men kan bewegen in de openbare ruimte;
- Er is behoefte aan een startpunt voor wandelingen of fietsen, mogelijk in combinatie met een centrale ontmoetingsplek, waar een brede doelgroep gebruik van kan maken zodat er een centrale plek in Schaarsbergen is van waaruit sportieve en beweegactiviteiten kunnen plaatsvinden;
- Aanleggen nieuwe uitdagende mountainbikeroute in de directe nabijheid van Schaarsbergen, waar mogelijk te laten aansluiten op bestaande routes Rheden en Oosterbeek;
- Mogelijkheden onderzoeken van sportpark Bakenberg voor een open club zodat ook mensen in de nabijheid van het sportpark hiervan gebruik kunnen maken, mogelijk in combinatie met fysiotherapie op het sportpark.

Beschouwing

Schaarsbergen is een wijk die midden in het groen ligt, die ruim is opgezet en waar de leefbaarheid uitstekend is. Gemiddeld inkomen in Schaarsbergen ligt hoog. In Schaarsbergen wonen vrij veel mensen in de leeftijdscategorie 65-plus. Een vrij hoog percentage van de inwoners zijn gezinnen zonder kinderen en met een Nederlandse achtergrond. De sportdeelname in de wijk is hoog. De wijk kent de problematiek van vereenzaming onder ouderen. Dat is de doelgroep die de aandacht heeft bij de medewerkers uit het wijkteam. Een centrale ontmoetingsplek met een mengeling van diverse functies is een kans om ouderen in beweging te krijgen. Aan de ontmoetingsplek zouden meerdere functies gekoppeld kunnen worden. Functiemenging is een middel om de gebiedsdynamiek in deze wijk te vergroten en hiermee bij te dragen aan het oplossen van de problematiek van vereenzaming onder ouderen. Een voorbeeld is om horeca toe te voegen aan de ontmoetingsplek. De locatie dient duidelijk

zichtbaar en aantrekkelijk ingericht te worden zodat de plek een grote aantrekkingskracht heeft bij inwoners in en buiten de wijk Schaarsbergen. De omgeving zou vervolgens verkeersluw ingericht moeten worden zodat het voor wandelaars en/of ouderen aantrekkelijk wordt om van de locatie gebruik te maken. Deze randvoorwaarden dragen bij aan het bevorderen van het gebruik van de sportieve openbare ruimte in de wijk.

Klingelbeek e.o.

Kaart 4.3 Sportieve openbare ruimte wijk Klingelbeek e.o. in beeld

Niet gemerkte speelplekken

- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte
- Speelplek
- Basketbalveld
- Pannaveld
- JOP
- Jeu des Boules
- Skateboardbaan
- Trapveld

Gemerkte speelplekken

- ▲ Krajicek Playground
- ▲ Cruyff Court
- ▲ Speciaal Cruyff Court
- ▲ Interactief speelveld

Schoolpleinen

- Gezond schoolplein
- Schoolplein 14

Natuurlijke omgeving

- Speelbos
- Open zwemwater

Fiets-, wandel- en ruiterspaden

- Fietspad
- Voetpad
- Ruiterspad
- Voetgangersgebied

Sport-, speel- en beweegruimte

- Park/plantsoen
- Park (gelabeld)
- Volkstuinencomplex
- Recreatief water
- Bos
- Heide
- Zand
- Sportparken

Tabel 4.4 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Klingelbeek e.o.

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Klingelbeek e.o.
Sport- en speelplekken	3,25		3,02
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	48.703
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	682.151
Nabijheid voorzieningen	3,7		3,9

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

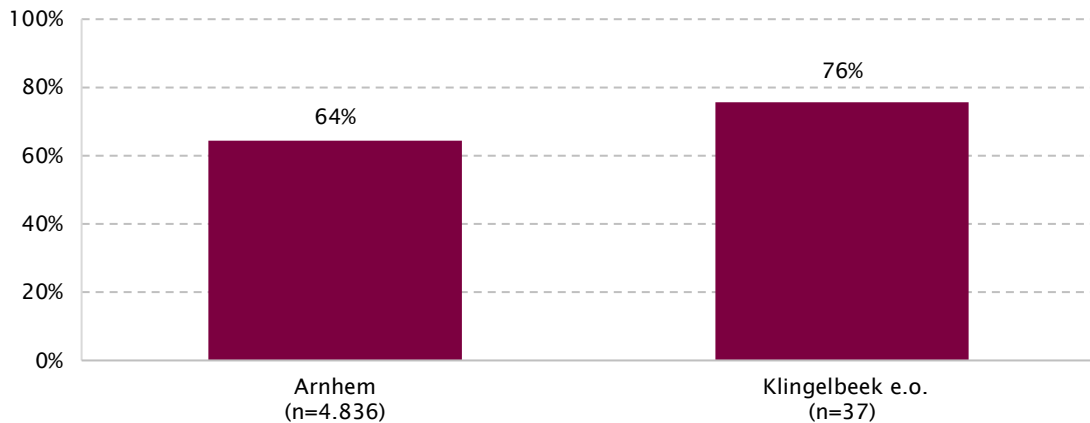
Tabel 4.5 Demografische wijkgegevens Klingelbeek e.o.

	Arnhem	Klingelbeek e.o.
Aantal inwoners	153.790	1.325
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	13
15-24 jaar	13	8
25-44 jaar	30	19
45-64 jaar	26	30
65 jaar en ouder	14	30
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	43
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	35
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	22
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	85
Westerse achtergrond	12	11
Niet-westerse achtergrond	19	4
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	133%
Leefbaarheid	6 (ruim voldoende)	9 (uitstekend)

Sport- en beweegdeelname

Drie kwart (76%) van de inwoners in Klingelbeek e.o. sport en het aandeel ligt hiermee ruim boven het Arnhems gemiddelde (64%, figuur 4.2).

Figuur 4.2 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Klingelbeek e.o. (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- Klingelbeek e.o. zoals afgebakend in kaart 4.3 bestaat uit verschillende deelgebieden, te noemen: Mariëndaal, Arnhems Buiten, woongemeenschapswijk Het Dorp en de wijk Klingelbeek e.o. met uitloopgebied naar de Nederrijn. In de directe omgeving van de wijk Klingelbeek e.o. is veel groen aanwezig.
- Het Dorp wordt herontwikkeld en een masterplan is hiervoor gereed. Eén van de elementen dat onderdeel uitmaakt van het herinrichtingsplan is de verbinding met naast gelegen gebieden zoals wijk Heijenoord en Klingelbeek e.o.
- Het groene gebied Arnhems buiten (oude Kema-terrein) is een werklocatie voor bedrijven uit de energiesector. Mogelijk dat dit gebied in de toekomst getransformeerd gaat worden naar woon-werkgebied.
- Er gaat bij de betrokkenen van de werksessie aandacht uit naar faciliteiten nabij de Nederrijn. In de huidige situatie wordt bij zomerse dagen in de nabijheid van Rosandepolder gezwommen op niet (officieel) aangewezen zwemgelegenheden. Mogelijk zijn hier kansen om een officiële zwemgelegenheid te creëren en een goede verbinding te leggen met de nabijgelegen wijken waaronder Klingelbeek e.o.
- Over het algemeen is in de hele omgeving veel groen aanwezig. Er zou nog eens goed gekeken kunnen worden naar de verbindingen tussen de verschillende gebieden en het mogelijk verbeteren van de routestructuur en toegankelijkheid van gebieden waaronder de Rosandepolder. Onderdeel daarvan kan zijn een verbinding met de wandelroute langs de Rosandepolder en werken aan de zichtbaarheid dat er een route in een mooi uitloopgebied ligt.
- Er wordt relatief weinig bewogen in de wijk. Bewoners pakken de auto om naar de supermarkt of naar de sportschool te gaan. Er dient zicht de mogelijkheid aan om bewoners bewust te maken om vaker met de fiets te gaan of gebruik te maken van een hardlooprouten vlakbij de woonomgeving.

Beschouwing

De wijk Klingelbeek e.o. ligt tegen de wijk Lombok aan en kent aan alle kanten mogelijkheden om naar groene ruimten uit te wijken. De leefbaarheid in de wijk is uitstekend en de wijk zelf is ruim opgezet. Het aandeel gezinnen zonder kinderen in deze wijk is hoog. Een hoog percentage van de inwoners in de wijk heeft een Nederlandse achtergrond. De inwoners in Klingelbeek e.o. sporten en bewegen veel. Omdat in dit deel van Arnhem veel mogelijkheden zijn om te sporten of te bewegen in het groen, is het van belang dat de groene ruimtes (vanuit de omringende wijken) goed toegankelijk zijn.

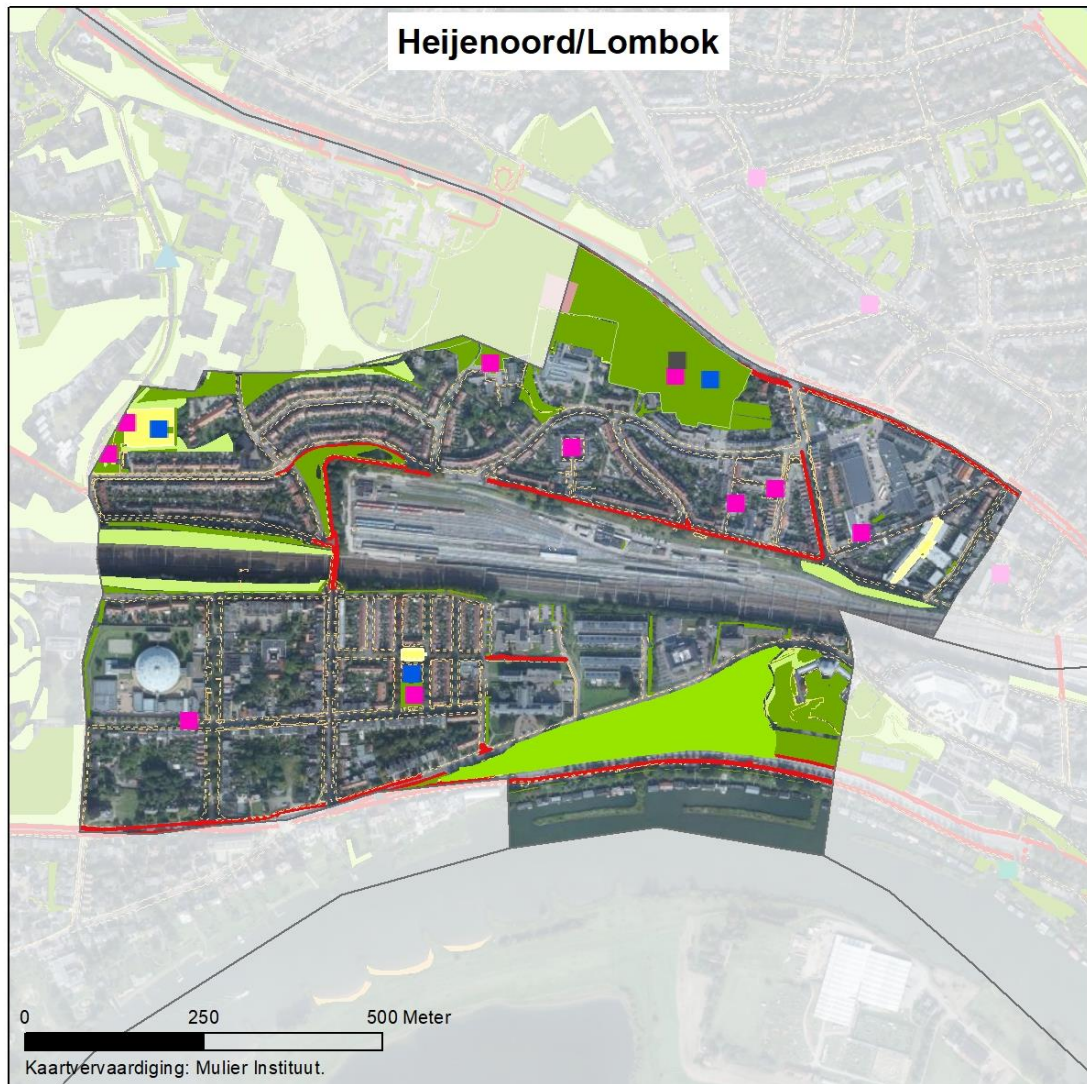
Het verdient aanbeveling goed te kijken naar de verbindingen tussen de verschillende (groene) gebieden en waar nodig kan het routenetwerk voor langzaam verkeer verbeterd worden. Dit zou dan breder getrokken kunnen worden door de nabijgelegen wijken Heijenoord en Lombok hierbij ook te betrekken. Onderdeel daarvan zou kunnen zijn dat vanuit de wijk Klingelbeek e.o. een goede verbinding gerealiseerd wordt naar het uitloopegebied van de uiterwaarden van de Nederrijn (Rosandepolder) waarbij door informatievoorziening de zichtbaarheid en toegankelijkheid van het uiterwaardegebied vergroot kan worden. Dit is een kans om het uiterwaardegebied te betrekken bij de stad zodat het meer uitnodigt om gebruik te maken van deze openbare ruimte om te sporten of te bewegen.

Een voorbeeld van een project waar een duidelijke verbinding is gelegd tussen de stad en de groene omgeving is Enschede. Met de aanleg van Rondje Enschede, een 52 kilometer lange fiets- en wandelroute rondom Enschede en Boekelo, is een verbinding gelegd tussen de stad en het groene buitengebied. De route is onderdeel geweest van twee grote landinrichtingsplannen (noord/zuid). De route loopt over nieuwe en bestaande paden en verbindt tientallen unieke beleefplekken en bijzondere activiteiten in de omgeving. De route is met succes aangelegd en gepromoot. Het resultaat is dat het rondje veel mensen in beweging heeft gekregen.

In verband met nieuwbouw zullen (delen) van Het Dorp heringericht worden. Vanuit het principe 'verblijfkwaliteit vergroten' zou gedacht kunnen worden aan het realiseren van ontmoetingsplekken in de mooie groene delen in en rond Het Dorp waardoor ook de mensen uit de wijk (en omringende wijken) hiervan gebruik kunnen maken. Verbindingsroutes van de wijk naar Het Dorp zouden bij realisatie duidelijk zichtbaar, veilig en aantrekkelijk moeten zijn. Bij de herinrichting van Het Dorp zou aandacht uit moeten gaan naar bewegen onder ouderen. Onderdeel van het herinrichtingsplan van Het Dorp zou aanleiding kunnen zijn om die voorzieningen te creëren waar ouderen verleid worden om (meer) te bewegen zoals bijvoorbeeld een beweegtuin.

Heijenoord/Lombok

Kaart 4.4 Sportieve openbare ruimte wijk Heijenoord/Lombok in beeld

Niet gemerkte speelplekken	Schoolpleinen	Sport-, speel- en beweegruimte
■ Nat. Speel en Ontmoet. ruimte	● Gezond schoolplein	■ Park/plantsoen
■ Speelplek	● Schoolplein 14	■ Park (gelabeld)
■ Basketbalveld	Natuurlijke omgeving	■ Volkstuinencomplex
■ Pannaveld	● Speelbos	■ Recreatief water
■ JOP	● Open zwemwater	■ Bos
■ Jeu des Boules	Fiets-, wandel- en ruiterspaden	■ Heide
■ Skateboardbaan	— Fietspad	■ Zand
■ Trapveld	— Voetpad	■ Sportparken
Gemerkte speelplekken	— Ruiterpad	
▲ Krajicek Playground	■ Voetgangersgebied	
▲ Cruyff Court		
▲ Speciaal Cruyff Court		
▲ Interactief speelveld		

Tabel 4.6 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Heijenoord/Lombok

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Heijenoord/Lombok
Sport- en speelplekken	3,25		3,46
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	16.684
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	41.768
Nabijheid voorzieningen	3,7		2,6

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

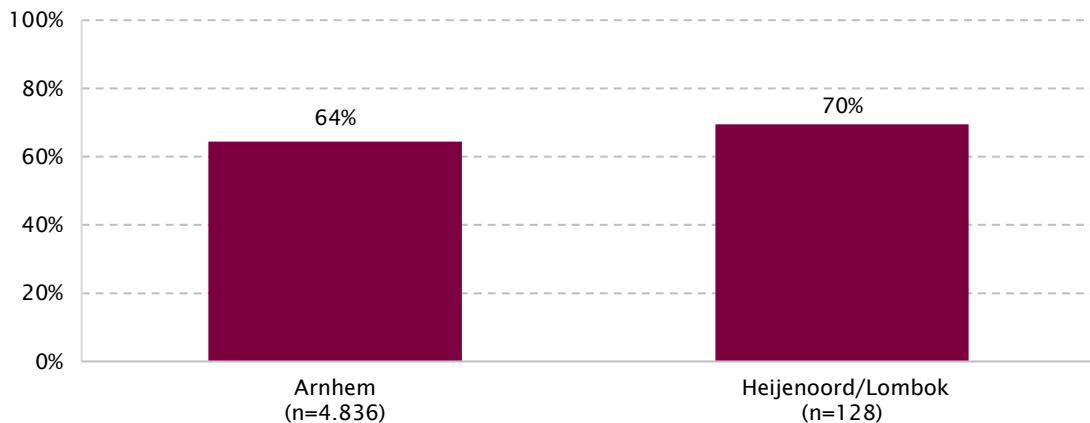
Tabel 4.7 Demografische wijkgegevens Heijenoord/Lombok

	Arnhem	Heijenoord/Lombok
Aantal inwoners	153.790	4.045
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	14
15-24 jaar	13	13
25-44 jaar	30	30
45-64 jaar	26	32
65 jaar en ouder	14	11
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	50
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	25
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	25
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	81
Westerse achtergrond	12	12
Niet-westerse achtergrond	19	7
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	98%
Leefbaarheid	6	8
	(ruim voldoende)	(zeer goed)

Sport- en beweegdeelname

70 procent van de inwoners in Heijenoord/Lombok sport en het aandeel ligt hiermee boven het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.3).

Figuur 4.3 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Heijenoord/Lombok (in

procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

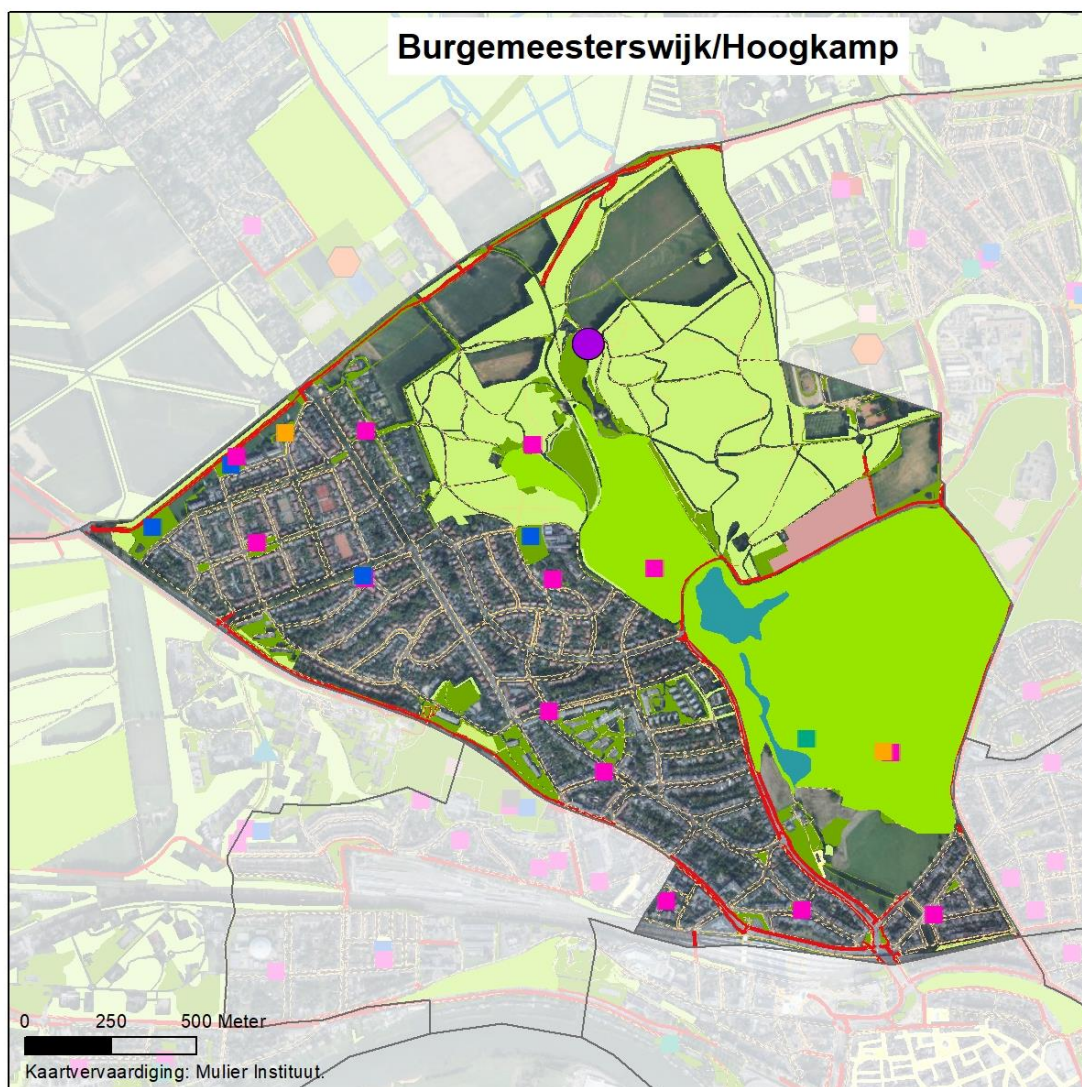
- Het gevoel leeft dat er meer voor jonge kinderen gedaan kan worden omdat de wijk zelf redelijk dicht op elkaar gebouwd is met beperkte fysiek ruimte in de wijk. Om de wijk heen is veel groene ruimte beschikbaar. Heijenoord ligt dicht bij park Mariëndaal en Lombok dicht bij het terrein Arnhems Buiten. Er ligt een mooie kans voor de wijk Lombok om meer gebruik te maken van het groene terrein van Arnhems Buiten. Voor Arnhems Buiten wordt een herinrichtingsplan gemaakt door een landschapsarchitectenbureau, waar het plan is om het gebied om te vormen tot een woon- en werklandschap.
- Bij de koepel is door bewoners met steun van de gemeente een ontmoetingsplek/speelplek gerealiseerd. De voormalig koepelgevangenis en het terrein biedt veel kansen voor Arnhem, waar mogelijk ook op het vlak van sporten en bewegen.
- Het park 'Onderlangs' wordt weinig gebruikt. Zo af en toe door wandelaars. Het park biedt potentie aan de wijk Heijenoord, maar het is niet gemakkelijk om het park voor een breed publiek toegankelijk te maken omdat er veel hoogteverschil is. Er zijn mogelijkheden om het park meer te betrekken bij het gemeentemuseum. Mogelijk dat dit samen kan gaan met de verbouwing van het gemeentemuseum.
- Voor het gebied aan de noordzijde van de wijk Heijenoord is een nieuw ontwerp gemaakt; dit biedt enorm veel kansen. Met de nieuwbouw en herinrichting van het gebied Het Dorp liggen veel kansen om het gebied dusdanig in te richten zodat een paden- en routestructuur ontstaat en een omgeving waar veel omringende wijken van kunnen profiteren.
- In Lombok worden de straten nu alleen voor autoverkeer gebruikt. Mogelijk dat eenrichtingsverkeer in sommige delen van de wijk kan leiden tot een meer beweegvriendelijke omgeving doordat straten rustiger worden.

Beschouwing

De wijken Heijenoord en Lombok komen qua inwonersopbouw en samenstelling van huishoudens overeen met het gemiddelde in de gemeente Arnhem. Het aandeel inwoners van 45-64 jaar ligt hoger in deze wijken dan het gemiddelde in Arnhem. De leefbaarheid in de wijken is zeer goed. Beide wijken liggen dicht bij groen, maar ook nabij drukke doorgaande wegen, wat het moeilijker kan maken om in andere gebiedsdelen te komen. Voorzieningen voor de ouderen in de wijken die het voor deze doelgroep toegankelijk maken om te bewegen, zowel in de wijk als van de wijk naar voorzieningen buiten de wijk, is van belang. Dat betekent bijvoorbeeld dat er goede wandelpaden aanwezig moeten zijn. Het aandeel sport- en speelplekken is voldoende naar het aantal inwoners, al leeft het gevoel dat er weinig ruimte is voor de jongere kinderen. Het verdient de aanbeveling om goed te kijken naar de aanwezig speelplekken in de wijk en of deze in voldoende mate aansluiten op de behoeften van de kinderen. Voor beide wijken is veel potentie om gebruik te maken van de groene ruimtes om de wijk heen (zoals Mariëndaal en Arnhems Buiten). Met de ambitie om Arnhems Buiten open te stellen voor het publiek, wordt de oriëntatie op de omgeving belangrijk. Het nogal onzichtbare landgoed zal door herinrichting (in combinatie met mogelijke nieuwbouw) meer herkenbaar moeten zijn waarbij met een heldere landschappelijke structuur de verbinding met de omgeving gelegd zal moeten worden. Het plan is dat oude zichten vanaf het landgoed op de omgeving in ere worden hersteld en de randen van het park gemarkeerd worden met een aantal uitnodigende entrees zodat er meer aanleiding is om er te recreëren.

Burgemeesterswijk/Hoogkamp

Kaart 4.5 Sportieve openbare ruimte Burgemeesterswijk/Hoogkamp in beeld

Niet gemerkte speelplekken	Schoolpleinen	Sport-, speel- en beweegruimte
■ Nat. Speel en Ontmoet. ruimte	○ Gezond schoolplein	■ Park/plantsoen
■ Speelplek	● Schoolplein 14	■ Park (gelabeld)
■ Basketbalveld	Natuurlijke omgeving	■ Volkstuinencomplex
■ Pannaveld	● Speelbos	■ Recreatief water
■ JOP	● Open zwemwater	■ Bos
■ Jeu des Boules	Fiets-, wandel- en ruiterpaden	■ Heide
■ Skateboardbaan	— Fietspad	■ Zand
■ Trapveld	— Voetpad	■ Sportparken
Gemerkte speelplekken	— Ruiterpad	
▲ Krajicek Playground	■ Voetgangersgebied	
▲ Cruyff Court		
▲ Speciaal Cruyff Court		
▲ Interactief speelveld		

Tabel 4.8 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Burgemeesterswijk/Hoogkamp

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Burgemeesterswijk/Hoogkamp
Sport- en speelplekken	3,25		3,15
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	28.410
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	215.940
Nabijheid voorzieningen	3,7		2,7

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

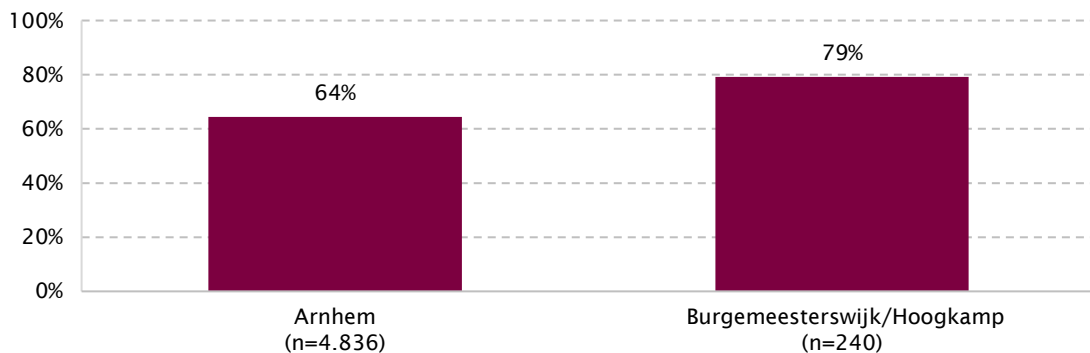
Tabel 4.9 Demografische wijkgegevens Burgermeesterswijk/Hoogkamp

	Arnhem	Burgermeesterswijk/Hoogkamp
Aantal inwoners	153.790	7.625
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	17
15-24 jaar	13	13
25-44 jaar	30	22
45-64 jaar	26	30
65 jaar en ouder	14	18
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	44
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	29
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	28
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	85
Westerse achtergrond	12	11
Niet-westerse achtergrond	19	4
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	100%
Leefbaarheid	6	9
	(ruim voldoende)	(uitstekend)

Sport- en beweegdeelname

Vier op de vijf (79%) inwoners in Burgermeesterswijk/Hoogkamp sport en het aandeel ligt hiermee ruim boven het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.4).

Figuur 4.4 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Burgermeesterswijk/Hoogkamp (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- De Burgermeesterswijk en wijk Hoogkamp verjongen; het aandeel gezinnen met jonge kinderen in deze wijken groeit. Er is een toenemende vraag naar speelvoorzieningen voor jonge kinderen, want daar is een tekort aan aanwezige speelplekken. Van de aanwezige speelplekken is een groot aandeel vrij sober en klein.
- Voor de jonge jeugd onder de 12 jaar is weinig te doen; de Zijpendaalseweg is een barrière waar je kinderen niet zomaar laat oversteken. De Van der Bruggenschool is een mooie locatie met een groot veld dat nu van gemeente is. Het kan een mooie plek zijn voor jongeren. De skatebaan bij Roshoorn is belangrijk en een echte ontmoetingsplek voor jeugd.
- Voor ouderen is ook behoefte aan een beweeg- en ontmoetingsplek. Het is een mooie geordende wijk, maar het thema eenzaamheid komt hier ook naar voren. Er is een ouderenwerkgroep; dit kan zeer interessant zijn om mee te nemen in een mogelijke vervolgfase.
- Er wordt nagedacht om in de Diaconessenkerk, die haar functie als kerk gaat verliezen, een ontmoetingsplek te realiseren.

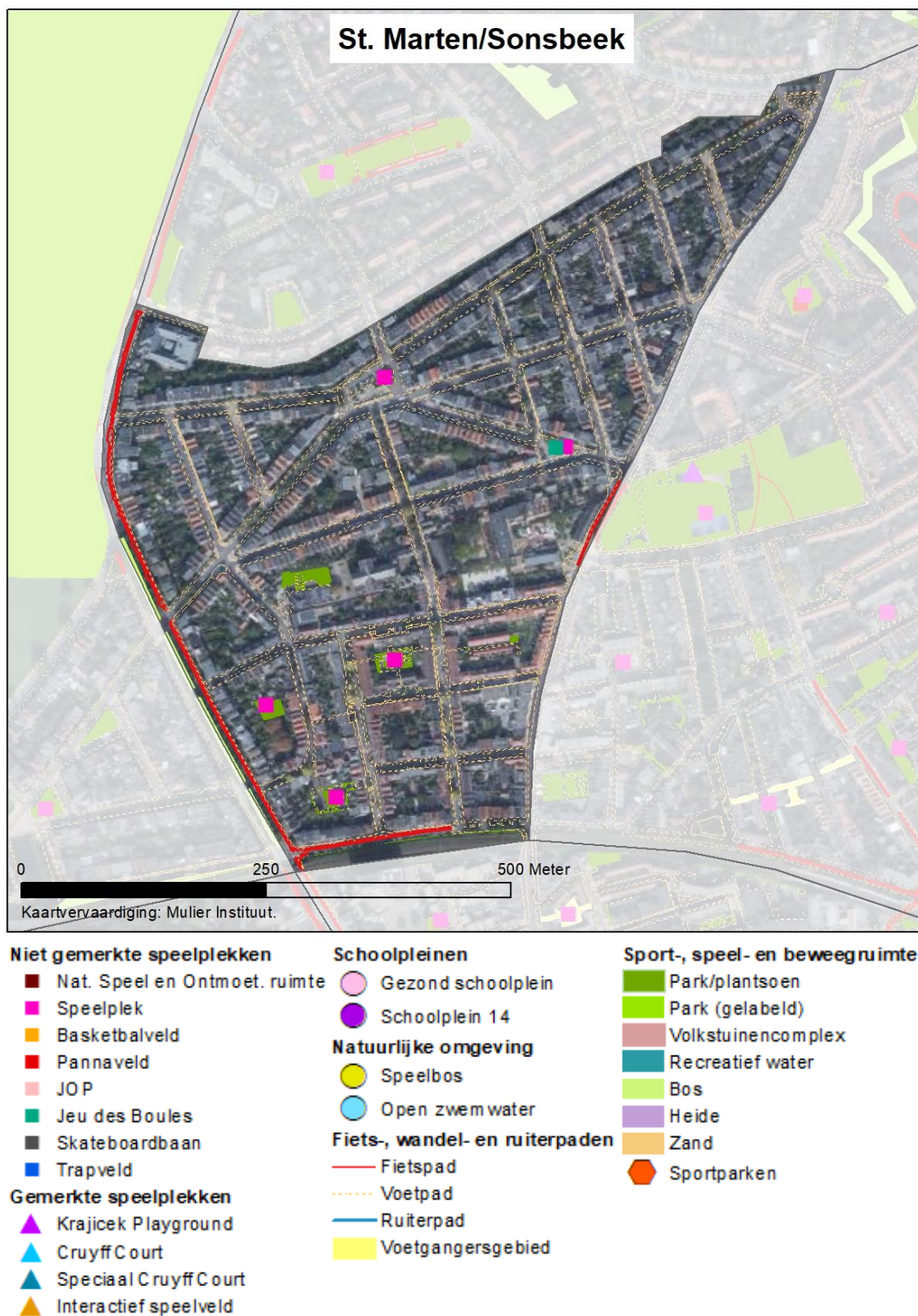
Beschouwing

De Burgermeesterwijk en de wijk Hoogkamp kennen een gemiddelde inwonersopbouw en een gemiddelde samenstelling van huishoudens. Het aandeel meerpersoonshuishoudens zonder kinderen ligt in deze wijken iets hoger dan het gemiddelde in Arnhem. De leefbaarheid in de wijken is uitstekend. Beide wijken liggen tegen het groen aan, nabij het Park Zypendaal en het Sonsbeekpark. Wat opvalt is de hoeveelheid sport- speel en beweegruimte en de hoeveelheid aan paden in het gebied. Er worden twee hoofdaandachtspunten benoemd in de werksessies, allereerst plek voor jeugd en jongeren. Met name de jongere kinderen die nog niet zelfstandig de doorgaande wegen over mogen steken, moeten het hebben van de ruimte in de wijk. Dat is een aandachtspunt. De ruimte nabij de Van der Bruggenschool biedt de kans om er een uitdagende sport- en speelplek van te maken die voor de jeugd en jongeren herkenbaar en veilig is en aansluit bij de behoeften. Het tweede aandachtspunt is eenzaamheid onder ouderen in de wijk. Een centrale ontmoetingsplek, bijvoorbeeld bij de Diaconessenkerk, is een locatie die van betekenis kan zijn voor ouderen. Mogelijk dat een koffie-uurtje

in combinatie met een wekelijkse activiteit in de Diaconessenkerk kan bijdragen om ouderen meer naar buiten te krijgen. Dit zou in samenwerking met wijkteams verder opgepakt dienen te worden.

St. Marten/Sonsbeek

Kaart 4.6 Sportieve openbare ruimte wijk St. Marten/Sonsbeek in beeld

Tabel 4.10 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk St. Marten/Sonsbeek

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	St. Marten/Sonsbeek
Sport- en speelplekken	3,25		1,29
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	7.156
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	1.074
Nabijheid voorzieningen	3,7		1,6

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

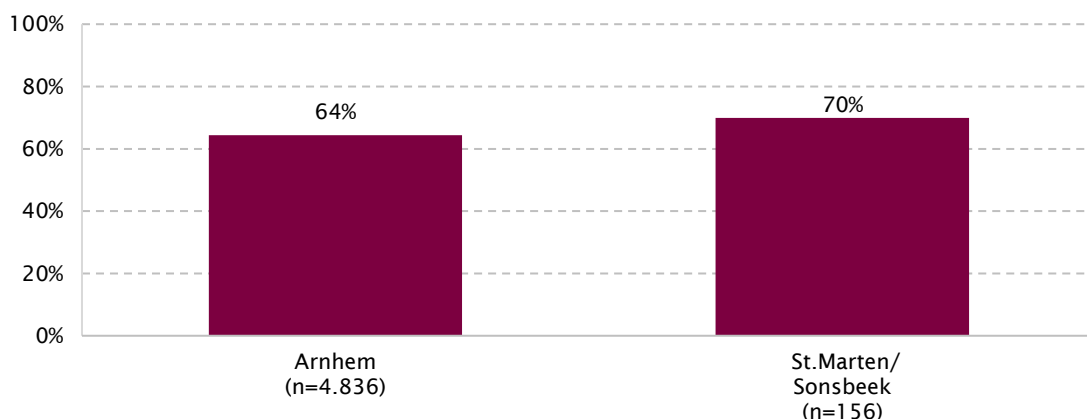
Tabel 4.11 Demografische wijkgegevens St. Marten/Sonsbeek

	Arnhem	St. Marten/Sonsbeek
Aantal inwoners	153.790	4.665
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	13
15-24 jaar	13	18
25-44 jaar	30	44
45-64 jaar	26	21
65 jaar en ouder	14	4
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	62
Meerpersoonshuishouden zonder kinderen	24	21
Meerpersoonshuishouden met kinderen	29	17
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	76
Westerse achtergrond	12	13
Niet-westerse achtergrond	19	11
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	100%
Leefbaarheid	6 (ruim voldoende)	7 (goed)

Sport- en beweegdeelname

70 procent van de inwoners in St. Marten/Sonsbeek sport en het aandeel ligt hiermee boven het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.5).

Figuur 4.5 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk St. Marten/Sonsbeek (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- St. Marten is een zeer compacte wijk met weinig fysieke ruimte en weinig speelplekken. Aandachtspunt is de buitenspeelruimte voor jonge kinderen. Tot nu toe is bij het team leefomgeving geen behoefte naar voren gekomen met betrekking tot de speel- en beweegruimte, noch uit St. Marten, noch uit Sonsbeek. Navraag bij het bewonersoverleg leidt ook niet tot het beeld dat er problemen zijn in relatie tot dit onderwerp. Feit is wel dat er sprake is van een versteende wijk met relatief weinig (openbare) ruimte waar de kinderen gebruik van kunnen maken. Het aantal speelplekken in verhouding tot het aantal inwoners is matig te noemen.
- Looproutes vanuit de wijken naar park Sonsbeek kunnen wel verbeterd worden om de aansluiting met het Sonsbeekpark te verbeteren en inwoners hiermee te stimuleren het park in te gaan. Met name de oversteek van de Apeldoornseweg is een lastige. Een beperkt aantal oversteekplekken kan qua veiligheid verbeterd worden.

Beschouwing

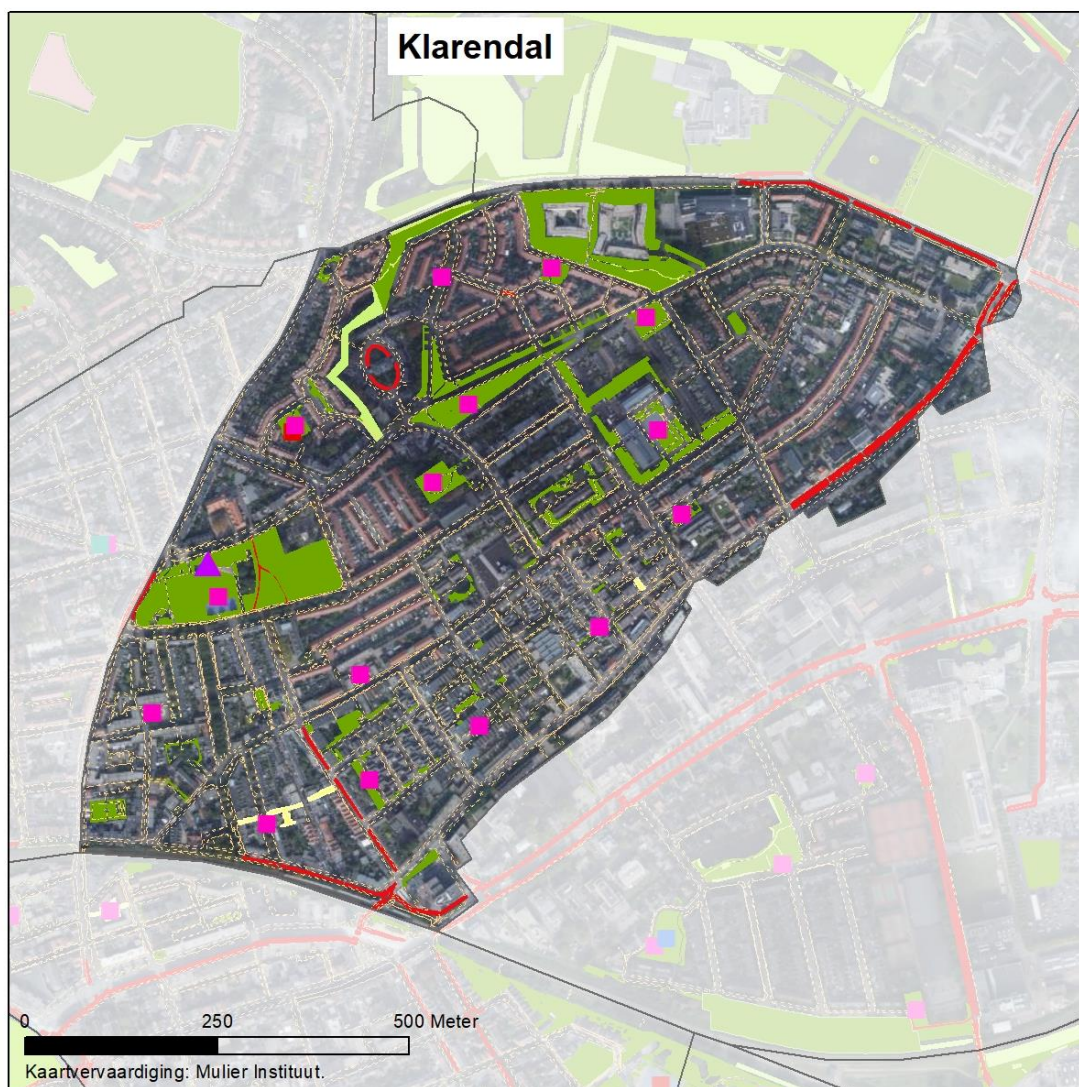
De wijken St. Marten en Sonsbeek zijn twee aparte wijken met ieder een eigen karakter en fysieke indeling. De wijken bestaan uit vrij veel eenpersoonshuishoudens en vrij weinig meerpersoonshuishoudens met kinderen. De leefbaarheid in de wijken is goed. St. Marten is een wijk met een dichte bebouwing en waar de ruimte om te spelen en te bewegen beperkt is. Daarentegen scoort de nabijheid van voorzieningen goed, wat uitnodigt om wandelend of fietsend naar de voorzieningen toe te gaan.

De wijk Sonsbeek is redelijk ruim opgezet en daardoor is er meer fysieke ruimte om te sporten en te bewegen in de wijk zelf. Tot nu toe is bij het team leefomgeving geen behoefte naar voren gekomen met betrekking tot de speel- en beweegruimte, noch uit St. Marten, noch uit Sonsbeek. De fysieke ruimte in de wijk is beperkt en het aantal speelplekken is gering in verhouding tot het aantal inwoners. Omdat de fysieke ruimte beperkt is, is het des te belangrijker dat de speelplekken zichtbaar zijn en goed toegankelijk. Verder dienen deze speelplekken aan te sluiten op de behoeften van de kinderen.

Looproutes vanuit de wijken naar het Park Sonsbeek kunnen wel verbeterd worden om de aansluiting met het Sonsbeekpark te verbeteren en inwoners hiermee te stimuleren het park in te gaan. De routes naar het park toe zouden bijvoorbeeld kunnen gemarkeerd worden zodat het voor iedereen duidelijk is dat die route de weg is naar het groen. Omdat de verbinding tussen de wijken en het Sonsbeekpark belangrijk is voor de inwoners in de wijk, is het belangrijk dat de route(s) naar het Sonsbeekpark veilig zijn. Er is een beperkt aantal oversteekplekken voor de oversteek van de Apeldoornseweg naar het Sonsbeekpark toe, die qua veiligheid verbeterd kan worden. Een duidelijke straatzonering met oversteekplek en een verbindingsroute zou de veiligheid en toegankelijkheid van en naar het Sonsbeekpark bevorderen.

Klarendal

Kaart 4.7 Sportieve openbare ruimte wijk Klarendal in beeld

Niet gemerkte speelplekken

- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte
- Speelplek
- Basketbalveld
- Pannaveld
- JOP
- Jeu des Boules
- Skateboardbaan
- Trapveld

Gemerkte speelplekken

- ▲ Krajicek Playground
- ▲ Cruyff Court
- ▲ Speciaal Cruyff Court
- ▲ Interactief speelveld

Schoolpleinen

- Gezond schoolplein
- Schoolplein 14

Natuurlijke omgeving

- Speelbos
- Open zwemwater

Fiets-, wandel- en ruiterspaden

- Fietspad
- Voetpad
- Ruiterspad
- Voetgangersgebied

Sport-, speel- en beweegruimte

- Park/plantsoen
- Park (gelabeld)
- Volkstuinencomplex
- Recreatief water
- Bos
- Heide
- Zand
- Sportparken

Tabel 4.12 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Klarendal

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Klarendal
Sport- en speelplekken	3,25		2,29
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	12.628
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	11.466
Nabijheid voorzieningen	3,7		1,8

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

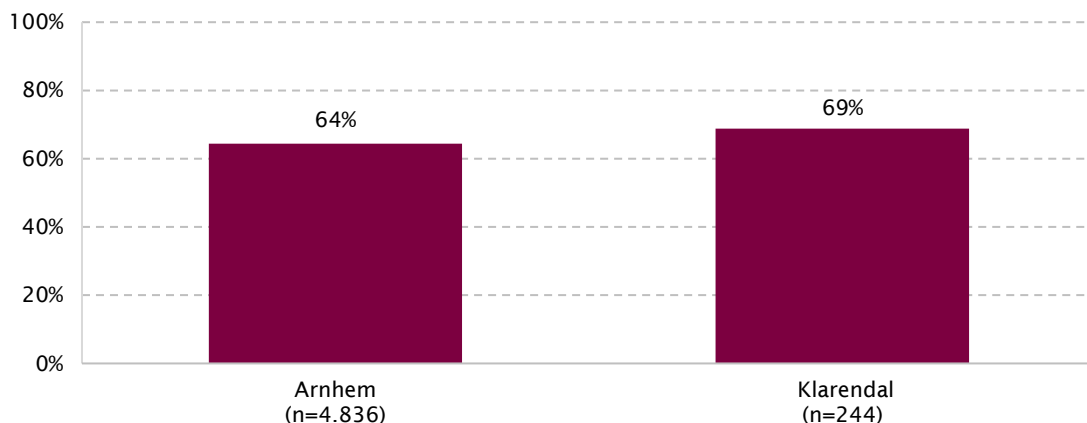
Tabel 4.13 Demografische wijkgegevens Klarendal

	Arnhem	Klarendal
Aantal inwoners	153.790	7.430
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	13
15-24 jaar	13	15
25-44 jaar	30	37
45-64 jaar	26	27
65 jaar en ouder	14	9
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	58
Meerpersoonshuishouden zonder kinderen	24	19
Meerpersoonshuishouden met kinderen	29	23
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	66
Westerse achtergrond	12	11
Niet-westerse achtergrond	19	23
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	101%
Leefbaarheid	6	5
	(ruim voldoende)	(voldoende)

Sport- en beweegdeelname

Ruim twee derde (69%) van de inwoners in Klarendal sport en het aandeel ligt hiermee boven het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.6).

Figuur 4.6 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Klarendal (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- Klarendal is een (voormalige) krachtwijk waar de afgelopen 10 jaar veel in positieve zin is veranderd en waar de kwaliteit van de leefomgeving is verbeterd ;
- De sport- en speelplek De Leuke Linde is een belangrijke centrale plek voor jeugd en jongeren in Klarendal waar veel georganiseerd wordt. Het blijven investeren in de kwaliteit van De Leuke Linde is ontzettend belangrijk om de jeugd en jongeren in de toekomst een passende voorziening aan te bieden die veilig en toegankelijk is.
- Er is op dit moment weinig programman (activiteiten) voor de (oudere) jongeren (14 - 20 jaar);
- Klarendal heeft veel verborgen speelplekken. Het is een kans om die speelplekken zichtbaar te maken en zo in te (her)richten dat deze aansluiten op de doelgroep. Communicatie over de speelplekken is hierbij een belangrijk aandachtspunt.

Beschouwing

In Klarendal wonen vrij veel inwoners in de categorie 25-44 jaar en vrij weinig 65-plussers. Er zijn vrij veel eenpersoonshuishoudens. De leefbaarheid in de wijk is voldoende. De wijk is in de afgelopen 20 jaar goed opgeknapt en de kwaliteit van de omgeving is sterk verbeterd. De sportdeelname in deze wijk is vrij laag. Het aandeel kinderen in deze wijk ligt iets onder het gemiddelde. De jeugd en jongeren maken goed gebruik van De Leuke Linde als centrale speel- / sport en ontmoetingsplek. Ook voor ouderen heeft de speel- en ontmoetingsplek een belangrijke functie. Om de verblijfskwaliteit te vergroten, is het van belang dat nog een keer goed gekeken wordt of op de locatie ook voor ouderen in voldoende mate voorzieningen zijn (zoals zitplekken). Daarnaast is het van belang om voldoende programma aan te bieden voor de oudere jongeren.

Het blijven investeren in de kwaliteit van de Leuke Linde als centrale sport- speel- en ontmoetingsplek in de wijk blijft nodig. Dat betekent dat de kwaliteit van de voorzieningen voor verschillende doelgroepen hoog gehouden moet worden (zoals ontmoetingsgelegenheden voor de ouderen en trapveldjes voor de jongeren). Daarnaast is het van belang om andere speelplekken in de wijk zichtbaar en voldoende toegankelijk te maken.

Omdat de sport- en speelruimte in Klarendal beperkt is, is het van belang dat de verbindingen tussen de wijk en het nabijgelegen groen (aan de noordkant van de wijk) dusdanig is dat de drempel om gebruik te maken van de openbare ruimte (parken) laag is. Dit zou gerealiseerd kunnen worden door gemarkeerde routes aan te leggen. Vanwege de beperkte ruimte zouden bepaalde delen in het gebied mogelijk voor dubbelgebruik in aanmerking komen zodat de wandelaars, fietsers en gemotoriseerd verkeer dezelfde rechten hebben waardoor delen van de wijk zo verkeersluw worden dat ook kinderen er veilig kunnen spelen en ouderen er kunnen wandelen.

Alteveer/Cranevelt

Kaart 4.8 Sportieve openbare ruimte wijk Alteveer/Cranevelt in beeld

Niet gemerkte speelplekken

- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte
- Speelplek
- Basketbalveld
- Pannaveld
- JOP
- Jeu des Boules
- Skateboardbaan
- Trapveld

Gemerkte speelplekken

- ▲ Krajicek Playground
- ▲ Cruyff Court
- ▲ Speciaal Cruyff Court
- ▲ Interactief speelveld

Schoolpleinen

- Gezond schoolplein
- Schoolplein 14

Natuurlijke omgeving

- Speelbos
- Open zwemwater

Fiets-, wandel- en ruiterspaden

- Fietspad
- Voetpad
- Ruiterspad
- Voetgangersgebied

Sport-, speel- en beweegruijnte

- Park/plantsoen
- Park (gelabeld)
- Volkstuinencomplex
- Recreatief water
- Bos
- Heide
- Zand
- Sportparken

Tabel 4.14 Scores bewegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Alteveer/Cranevelt

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Alteveer/Cranevelt
Sport- en speelplekken	3,25		2,91
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	23.623
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	171.244
Nabijheid voorzieningen	3,7		3,5

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

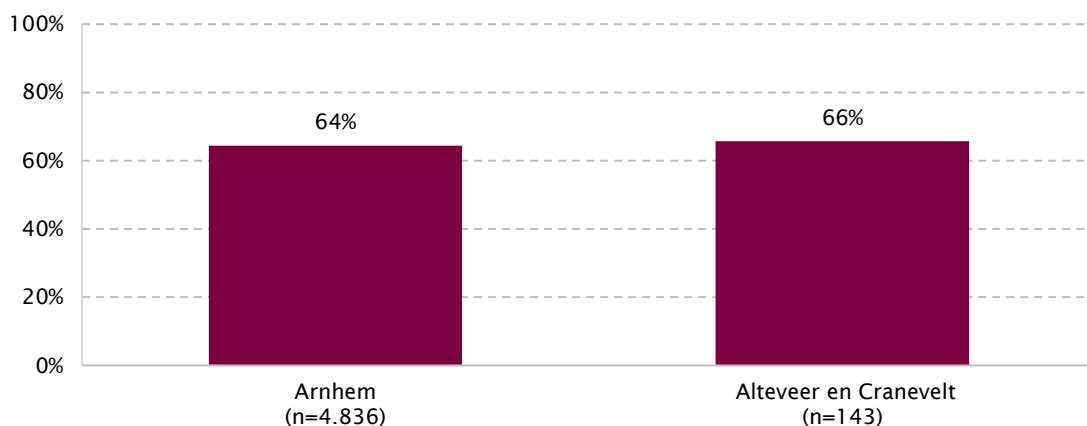
Tabel 4.15 Demografische wijkgegevens Alteveer/Cranevelt

	Arnhem	Alteveer/Cranevelt
Aantal inwoners	153.790	4.465
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	17
15-24 jaar	13	7
25-44 jaar	30	20
45-64 jaar	26	29
65 jaar en ouder	14	27
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	38
Meerpersoonshuishouden zonder kinderen	24	34
Meerpersoonshuishouden met kinderen	29	29
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	86
Westerse achtergrond	12	11
Niet-westerse achtergrond	19	3
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	100%
Leefbaarheid	6	9
	(ruim voldoende)	(uitstekend)

Sport- en beweegdeelname

Twee derde (66%) van de inwoners in Alteveer/Cranevelt sport en het aandeel ligt hiermee om en nabij het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.7).

Figuur 4.7 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Alteveer/Cranevelt (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- De wijk ligt dicht bij de bossen waardoor de mogelijkheid erg aanwezig is om gebruik te maken van deze groene ruimtes.
- Toegankelijkheid voor ouderen is een aandachtspunt (brede stoepen en rustplekken).
- Daarnaast is eenzaamheid in alle geledingen een belangrijk aandachtspunt. De betrokkenen van de wijkteams zijn reeds actief om contact met eenzame ouderen te leggen en programma's te ontwikkelen ter verbetering van de situatie.
- Craneveer heeft een kleine locatie met gymzalen en bewegingslessen waar van alles wordt aangeboden. Voor ongestructureerd sporten zijn mogelijkheden genoeg omdat bewoners ruim de mogelijkheid hebben om het bos in te gaan. Het sportpark is een open sportpark met actieve verenigingen. In de wijk zijn onlangs wat infrastructurele aanpassingen gedaan om de veiligheid van fietsers te borgen.
- De speelplekken in de wijk worden goed gebruikt. Het verzoek is om iets met de natuur te doen en een omgehakte boom aan te passen naar een klimboom. Mogelijk dat bij deze speelplekken voorzieningen voor ouderen gemaakt kunnen worden omdat ouderen graag in een levendige omgeving aanwezig zijn.
- Veel speel- en beweegaanleidingen in de wijk. Toegankelijkheid voor ouderen is een aandachtspunt door de grote hellingsgraad in sommige delen van de wijk. Rustplekken en kwalitatief goede en brede stoepen zijn hierbij ook van belang.
- Bij De Braamberg ligt een kerkje wat een mooie plek is om naar toe te gaan. Het wordt als onduidelijk ervaren hoe deze plek te bereiken is. Een kans is om hier een paar aanpassingen aan te brengen (routes/parkje/verlichting/extra dwarsdoorsteek) zodat de plek toegankelijk en zichtbaar wordt.

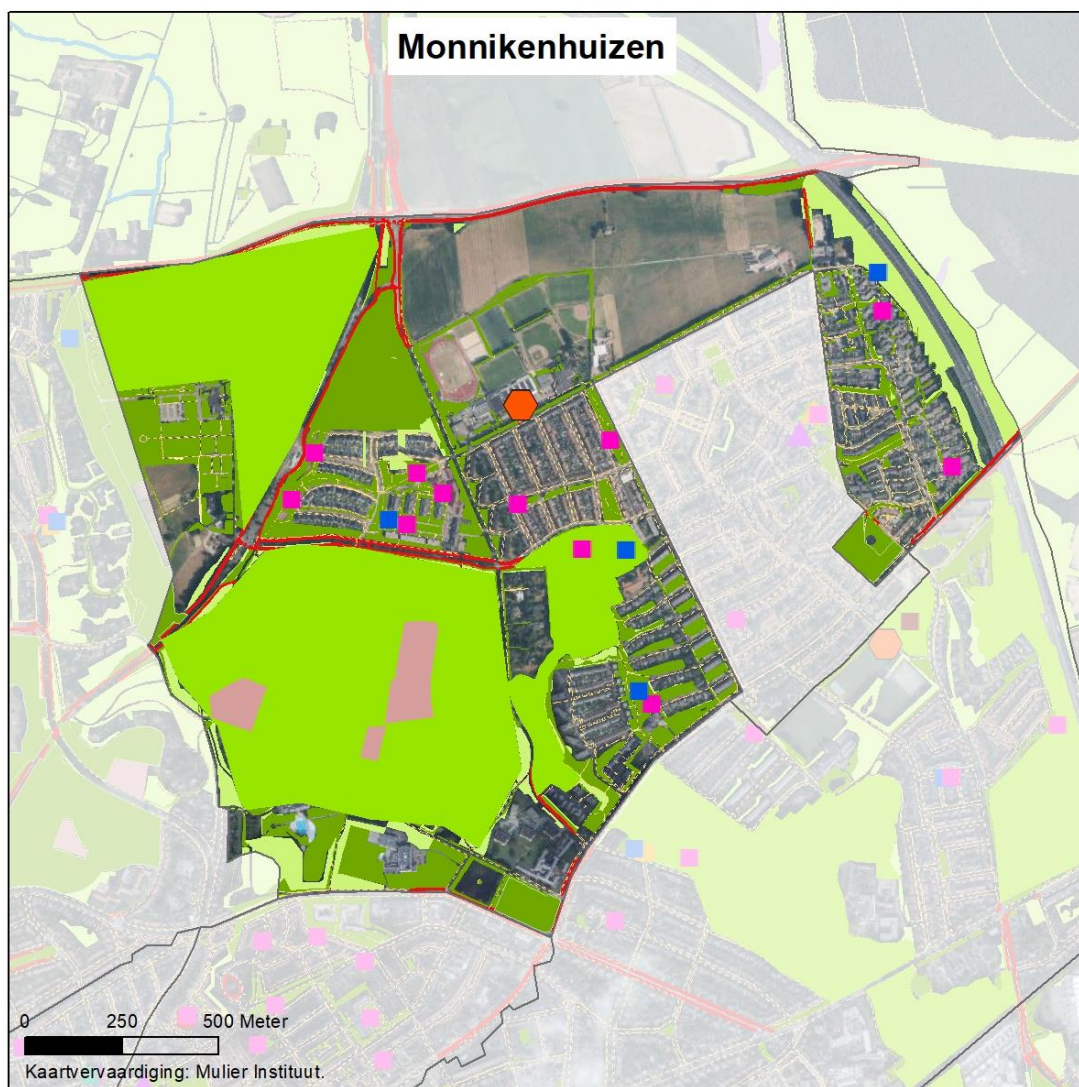
Beschouwing

In de wijk Alteveer/Cranevelt wonen veel 65-plussers en het aandeel meerpersoonshuishoudens zonder kinderen is in Arnhem iets meer dan gemiddeld. De leefbaarheid is uitstekend. De wijken Alteveer en Cranevelt liggen mooi in het groen en de wijkstructuur is goed. Er is veel fysieke ruimte in en om de wijken heen. Omdat een groot aandeel ouderen in de wijk wonen, is het van belang om deze groep zo goed mogelijk te bedienen. Er zijn veel beweegaanleidingen in de wijk, maar de toegankelijkheid om te bewegen voor ouderen is een aandachtspunt. Rustplekken en kwalitatief goede en brede stoepen zijn hierbij van belang. Dit kan een wijkopgave zijn. Belangrijk is om rekening te houden met de specifieke wensen van verschillende doelgroepen (jeugd en ouderen). Waar mogelijk kunnen de wensen van de jeugd (natuurlijke elementen op bestaande speelplekken) gecombineerd worden met de wensen van de ouderen (rust- en ontmoetingsplekken).

Bij De Braamberg ligt een kerkje wat een mooie plek is om naar toe te gaan. Het wordt als onduidelijk ervaren hoe deze plek te bereiken is. Een kans is om hier een paar aanpassingen aan te brengen (routes/parkje/verlichting/extra dwarsdoorsteek) zodat de plek toegankelijk, zichtbaar en aantrekkelijk wordt om naar toe te gaan. Mogelijk kunnen op de Braamberg rustplekken gerealiseerd worden zodat dit ten goede komt aan de verblijfskwaliteit.

Monnikenhuizen

Kaart 4.9 Sportieve openbare ruimte wijk Monnikenhuizen in beeld

Niet gemerkte speelplekken

- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte
- Speelplek
- Basketbalveld
- Pannaveld
- JOP
- Jeu des Boules
- Skateboardbaan
- Trapveld

Gemerkte speelplekken

- ▲ Krajicek Playground
- ▲ Cruyff Court
- ▲ Speciaal Cruyff Court
- ▲ Interactief speelveld

Schoolpleinen

- Gezond schoolplein
- Schoolplein 14

Natuurlijke omgeving

- Speelbos
- Open zwemwater

Fiets-, wandel- en ruiterpaden

- Fietspad
- Voetpad
- Ruiterpad
- Voetgangersgebied

Sport-, speel- en beweegruiimte

- Park/plantsoen
- Park (gelabeld)
- Volkstuinencomplex
- Recreatief water
- Bos
- Heide
- Zand
- Sportparken

Tabel 4.16 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Monnikenhuizen

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Monnikenhuizen
Sport- en speelplekken	3,25		3,77
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	37.844
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	427.626
Nabijheid voorzieningen	3,7		3,8

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

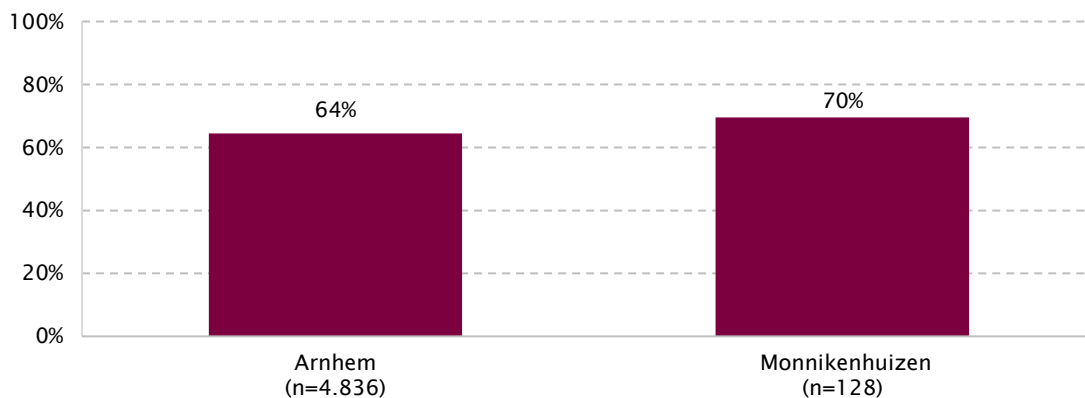
Tabel 4.17 Demografische wijkgegevens Monnikenhuizen

	Arnhem	Monnikenhuizen
Aantal inwoners	153.790	3.975
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	16
15-24 jaar	13	9
25-44 jaar	30	25
45-64 jaar	26	29
65 jaar en ouder	14	21
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	42
Meerpersoonshuishouden zonder kinderen	24	29
Meerpersoonshuishouden met kinderen	29	29
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	80
Westerse achtergrond	12	11
Niet-westerse achtergrond	19	9
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	107%
Leefbaarheid	6	6
	(ruim voldoende)	(ruim voldoende)

Sport- en beweegdeelname

70 procent van de inwoners in Monnikenhuizen sport en het aandeel ligt hiermee boven het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.8).

Figuur 4.8 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Monnikenhuizen (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

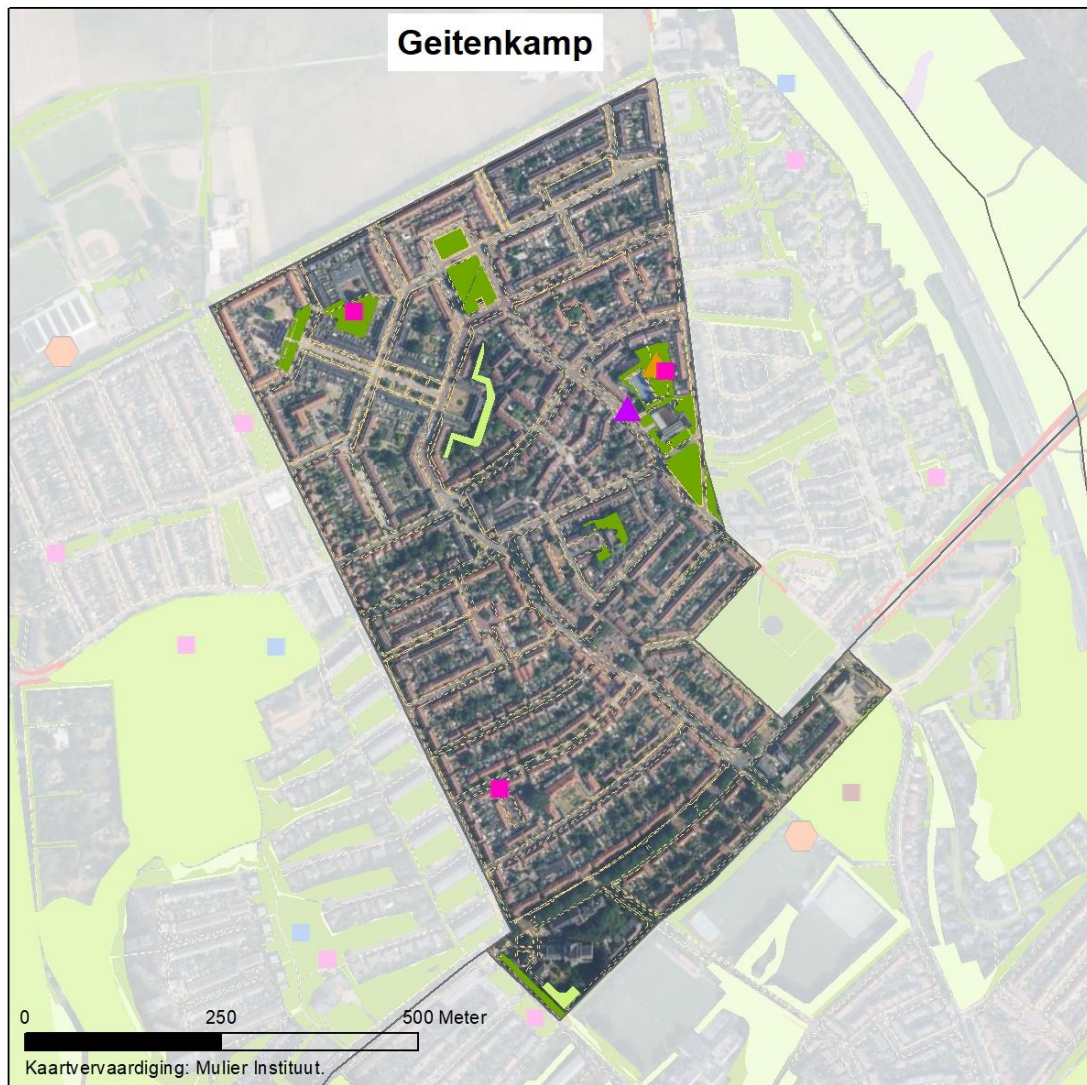
- Monnikenhuizen in het noorden van Arnhem is een groene wijk, midden in een groene en uitnodigende omgeving om in te sporten en te bewegen. Met de nieuwe wijk Saksen Weimar groeit Monnikenhuizen flink.
- Aan de noordoostkant van de wijk liggen sportvoorzieningen zoals een zwembad, atletiekbaan en voetbalvelden. Hoogte 80 is een mooie openbare ruimte om onder meer te wandelen en hard te lopen. Hier wordt veel gebruik van gemaakt.
- De wijk kent weinig aandachtspunten en scoort goed op het vlak van sport- en speelplekken en sport- speel- en beweegruimte. De Weg achter het Bos is een drukke ontsluitingsweg waar diverse plateaus zijn aangebracht ten behoeve van de verkeersveiligheid. Daarnaast is een oversteek gerealiseerd zodat gebruik kan worden gemaakt van groen ten zuiden van de Weg achter het Bos.
- Er zijn veel mogelijkheden om ook andere wijken (zoals de Geitenkamp) gebruik te laten maken van de groene openbare ruimtes in en om Monnikenhuizen, zoals het park Hoogte 80. Het park wordt gebruikt voor festivals, maar ook door bootcampgroepen, hardlooptroepen en wandelaars. Het park heeft veel potentie en nodigt de direct omwonenden uit om er gebruik van te maken.

Beschouwing

De wijk Monnikenhuizen is een wijk met een gemiddelde samenstelling aan huishoudens. Het aandeel inwoners in de leeftijd van 25- 44 jaar en het aandeel 65-plus is iets hoger dan het gemiddelde in Arnhem. Door de uitbreiding met Saksen-Weimar is de totale wijk Monnikenhuizen gegroeid. De wijk kent nauwelijks aandachtspunten. Er zijn veel mogelijkheden om gebruik te maken van de nabijgelegen groene openbare ruimtes. Er zijn zoveel mogelijkheden dat ook andere wijken kunnen profiteren van de openbare ruimte in en nabij de wijk. Bekend is dat op de ontsluitingsweg Weg achter het Bos hard gereden wordt. Mogelijk dat in de toekomst maatregelen getroffen kunnen worden om de snelheid te verminderen. Gedacht kan worden aan een snelheidsverlaging in combinatie met een veilige oversteekplaats zodat de bewoners van de wijk veilig de oversteek kunnen maken naar de nabij gelegen groene ruimtes van Klarenbeek en Hoogte 80.

Geitenkamp

Kaart 4.10 Sportieve openbare ruimte wijk Geitenkamp in beeld

Niet gemerkte speelplekken	Schoolpleinen	Sport-, speel- en beweegruimte
■ Nat. Speel en Ontmoet. ruimte	● Gezond schoolplein	■ Park/plantsoen
■ Speelplek	● Schoolplein 14	■ Park (gelabeld)
■ Basketbalveld	Natuurlijke omgeving	■ Volkstuinencomplex
■ Pannaveld	● Speelbos	■ Recreatief water
■ JOP	● Open zwemwater	■ Bos
■ Jeu des Boules	Fiets-, wandel- en ruiterspaden	■ Heide
■ Skateboardbaan	— Fietspad	■ Zand
■ Trapveld	— Voetpad	■ Sportparken
Gemerkte speelplekken	— Ruiterspad	
▲ Krajicek Playground	■ Voetgangersgebied	
▲ Cruyff Court		
▲ Speciaal Cruyff Court		
▲ Interactief speelveld		

Tabel 4.18 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Geitenkamp

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Geitenkamp
Sport- en speelplekken	3,25		1,25
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	12.924
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	5.901
Nabijheid voorzieningen	3,7		3,5

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

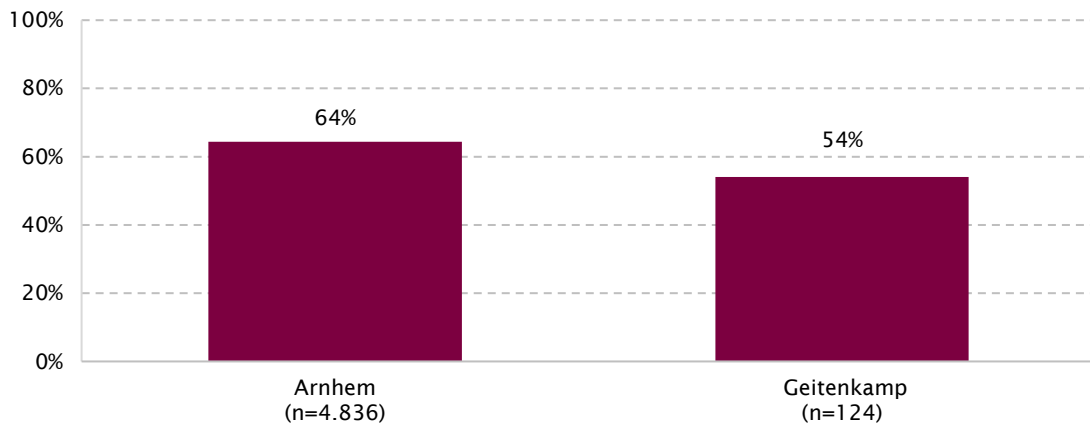
Tabel 4.19 Demografische wijkgegevens Geitenkamp

	Arnhem	Geitenkamp
Aantal inwoners	153.790	4.005
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	15
15-24 jaar	13	9
25-44 jaar	30	31
45-64 jaar	26	31
65 jaar en ouder	14	15
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	49
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	22
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	29
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	75
Westerse achtergrond	12	11
Niet-westerse achtergrond	19	14
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	103%
Leefbaarheid	6 (ruim voldoende)	4 (zwak)

Sport- en beweegdeelname

Iets meer dan de helft (54%) van de inwoners in Geitenkamp sport en het aandeel ligt hiermee ruim onder het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.9).

Figuur 4.9 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Geitenkamp (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- De wijk Geitenkamp kent een dichte bebouwingsstructuur. In de wijk is sprake van veel verharding en weinig groen. Het groen dat er is, wordt voornamelijk gebruikt voor het uitlaten van de honden.
- Omdat de wijk omsloten is en er weinig fysieke ruimte is, is het van belang dat er goede verbindingen zijn naar nabijgelegen parken of pleinen. In Monnikenhuizen is veel groen aanwezig waar bewoners van de Geitenkamp van kunnen profiteren.
- Het groene veldje bij de Acaciastraat is geen hondenuitlaatplaats meer. Dit veldje is door bewoners gekozen als plek waar gespeeld kan worden en waar bewoners elkaar kan ontmoeten.
- In de wijk is sport- en speelruimte De Rommelkist aanwezig, waar eveneens een Krajicek Playground is. Dit is een belangrijke centrale plek waar jeugd en jongeren kunnen sporten en spelen. Deze wordt geleid door professionals (in samenwerking met vrijwilligers) waarbij allerlei activiteiten georganiseerd worden. Ook sport- en speelruimte De Sperwer is een plek waar jeugd en jongeren bij elkaar komen.
- De betrokkenen uit wijkteams zetten zich in om mensen in de wijk te stimuleren (meer) te bewegen. Dit lukt ten dele. Er zijn wel mensen uit de wijk die bij Hoogte 80 actief zijn zoals hardlopers. Het blijft moeilijk om mensen in de wijk te stimuleren om meer te bewegen. Het is van belang dat voor deze wijk geïnvesteerd blijft worden in software (programma's, activiteiten etc.).
- Een kans die wordt genoemd is om een wandelgroep op te starten: samen wandelen met mensen uit de eigen omgeving.

Beschouwing

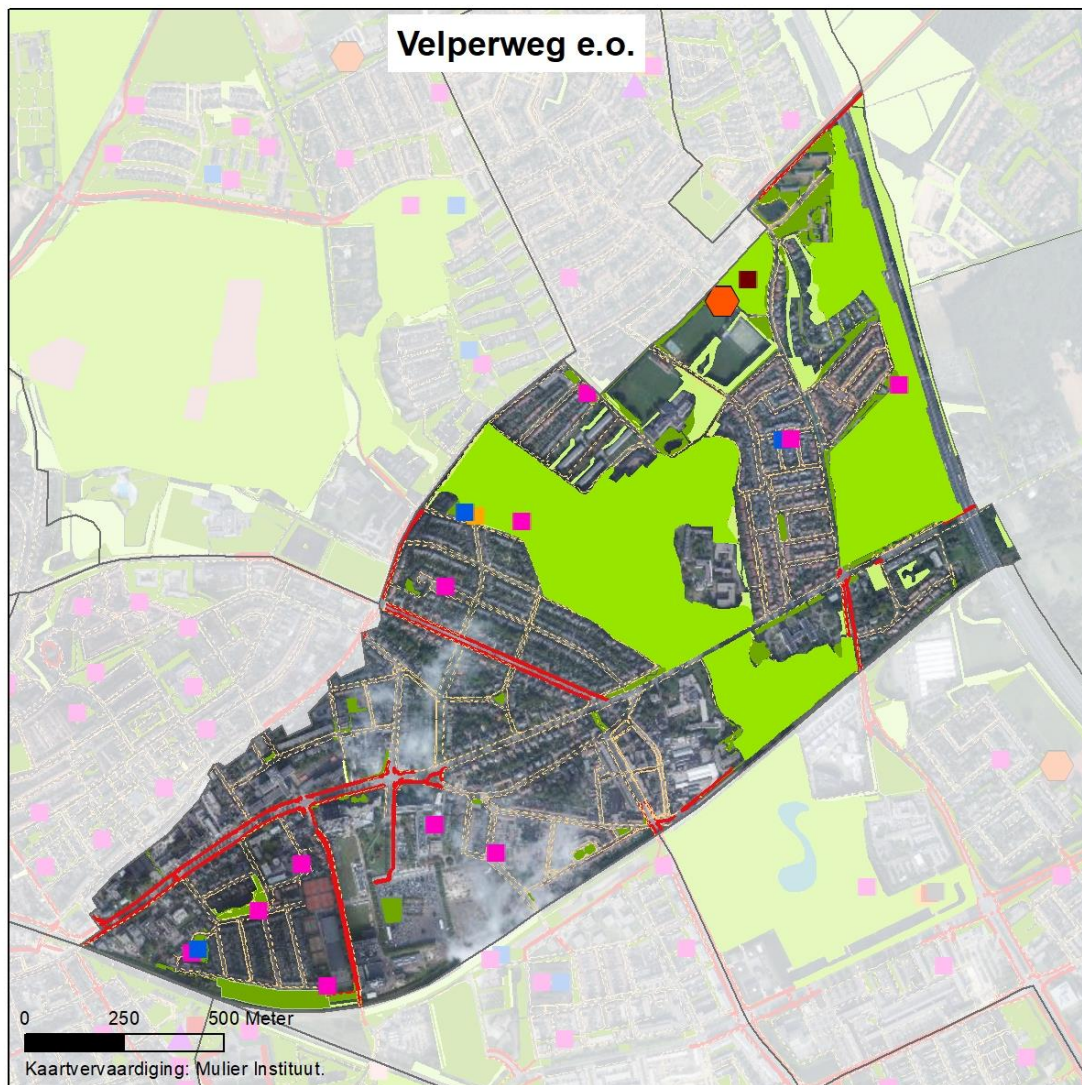
Wijk Geitenkamp kent een gemiddelde inwonersopbouw en een gemiddelde samenstelling van huishoudens. De leefbaarheid in de wijk is zwak en de sportdeelname is laag. Het algemene beeld van Geitenkamp is dat de wijk erg versteend is en dat er relatief weinig groen aanwezig is. Omdat de ruimte beperkt is, zal de mogelijkheid om kinderen uit te nodigen om te spelen gezocht kunnen worden in dubbelgebruik. Dit zou gerealiseerd kunnen worden door gemarkeerde of gekleurde delen aan te leggen (speelzones). In deze gebieden is de voetganger de hoofdgebruiker en is het autoluw, waardoor bewoners zich veilig voelen. Autoluwe zones werken goed in gebieden met een hoge bevolkingsdichtheid en/of een grote voorzieningsdichtheid zoals in Geitenkamp.

De verblijfskwaliteit van autoluwe zones is van groot belang bij het aantrekken van mensen. Autoluwe zones bieden veilige plekken voor kinderen om te spelen en voor andere doelgroepen om er te verblijven en te bewegen. Mogelijk dat in deze gebieden ook meer groen aangebracht kan worden.

Verder is de wijk dusdanig gesitueerd dat groene openbare ruimte wel in de directe nabijheid van de wijk ligt. Het gebruik van de groene openbare ruimte door de inwoners is echter beperkt. De mensen van Geitenkamp blijven veelal in de wijk en trekken er gemiddeld genomen weinig op uit. Omdat de mensen veelal in de wijk blijven, is de speel- en sportruimte bij de Rommelkist met daarbij de Krajicek playground in de wijk belangrijk. Om mensen in de wijk aan het bewegen te krijgen en een gezonde leefstijl aan te nemen, is het investeren in software erg belangrijk. Het is positief dat inwoners in de wijk gebruikmaken van Hoogte 80 en daar wandelen en hardlopen. Op die manier kunnen bewoners elkaar stimuleren om mee te doen aan sport- of beweegactiviteiten. Er liggen kansen om zowel aan de hardware- als aan de softwarekant maatregelen verder door te voeren. Voor de inwoners van Geitenkamp is Hoogte 80 immers een locatie die in de directe nabijheid van de woonomgeving is gesitueerd en die veel mogelijkheden biedt. Op hardware kan gedacht worden aan het aanleggen van hardlooproutes of andere vormen van buitensportvoorzieningen (bijvoorbeeld een calisthenicspark). Aan de softwarekant zou gedacht kunnen worden aan het aanbieden van activiteiten zoals bijvoorbeeld een maandelijkse buurtloop nabij Hoogte 80.

Velperweg e.o.

Kaart 4.11 Sportieve openbare ruimte wijk Velperweg e.o. in beeld

Niet gemerkte speelplekken	Schoolpleinen	Sport-, speel- en beweegruimte
- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte - Speelplek - Basketbalveld - Pannaveld - JOP - Jeu des Boules - Skateboardbaan - Trapveld	- Gezond schoolplein - Schoolplein 14	- Park/plantsoen - Park (gelabeld) - Volkstuinencomplex - Recreatief water - Bos - Heide - Zand - Sportparken
Gemerkte speelplekken	Natuurlijke omgeving	Fiets-, wandel- en ruiterpaden
- Krajicek Playground - Cruyff Court - Speciaal Cruyff Court - Interactief speelveld	- Speelbos - Open zwemwater	- Fietspad - Voetpad - Ruiterpad - Voetgangersgebied

Tabel 4.20 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Velperweg e.o.

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Velperweg e.o.
Sport- en speelplekken	3,25		1,82
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	17.184
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	81.865
Nabijheid voorzieningen	3,7		2,6

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

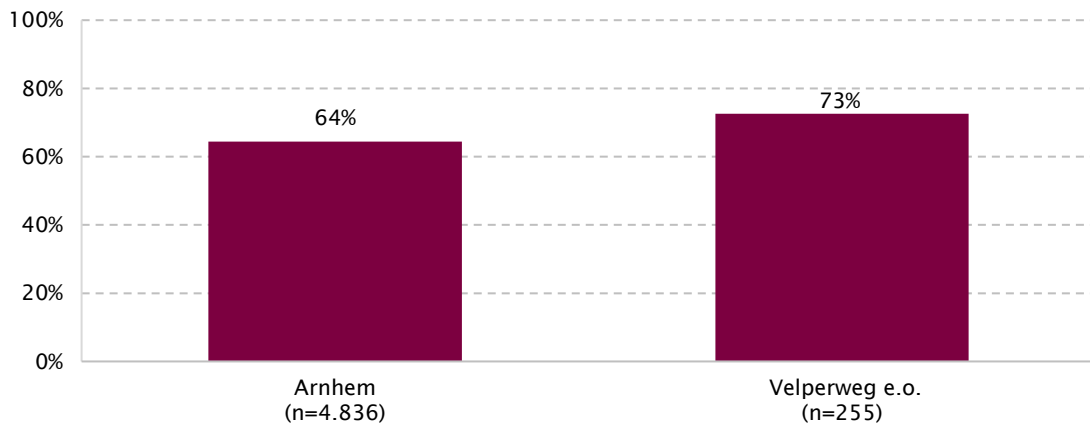
Tabel 4.21 Demografische wijkgegevens Velperweg e.o.

	Arnhem	Velperweg e.o.
Aantal inwoners	153.790	4.005
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	17
15-24 jaar	13	11
25-44 jaar	30	26
45-64 jaar	26	26
65 jaar en ouder	14	20
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	45
Meerpersoonshuishouden zonder kinderen	24	25
Meerpersoonshuishouden met kinderen	29	30
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	83
Westerse achtergrond	12	10
Niet-westerse achtergrond	19	7
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	114%
Leefbaarheid	6 (ruim voldoende)	8 (zeer goed)

Sport- en beweegdeelname

Drie kwart (73%) van de inwoners in Velperweg e.o. sport en het aandeel ligt hiermee ruim boven het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.10).

Figuur 4.10 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Velperweg e.o. (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

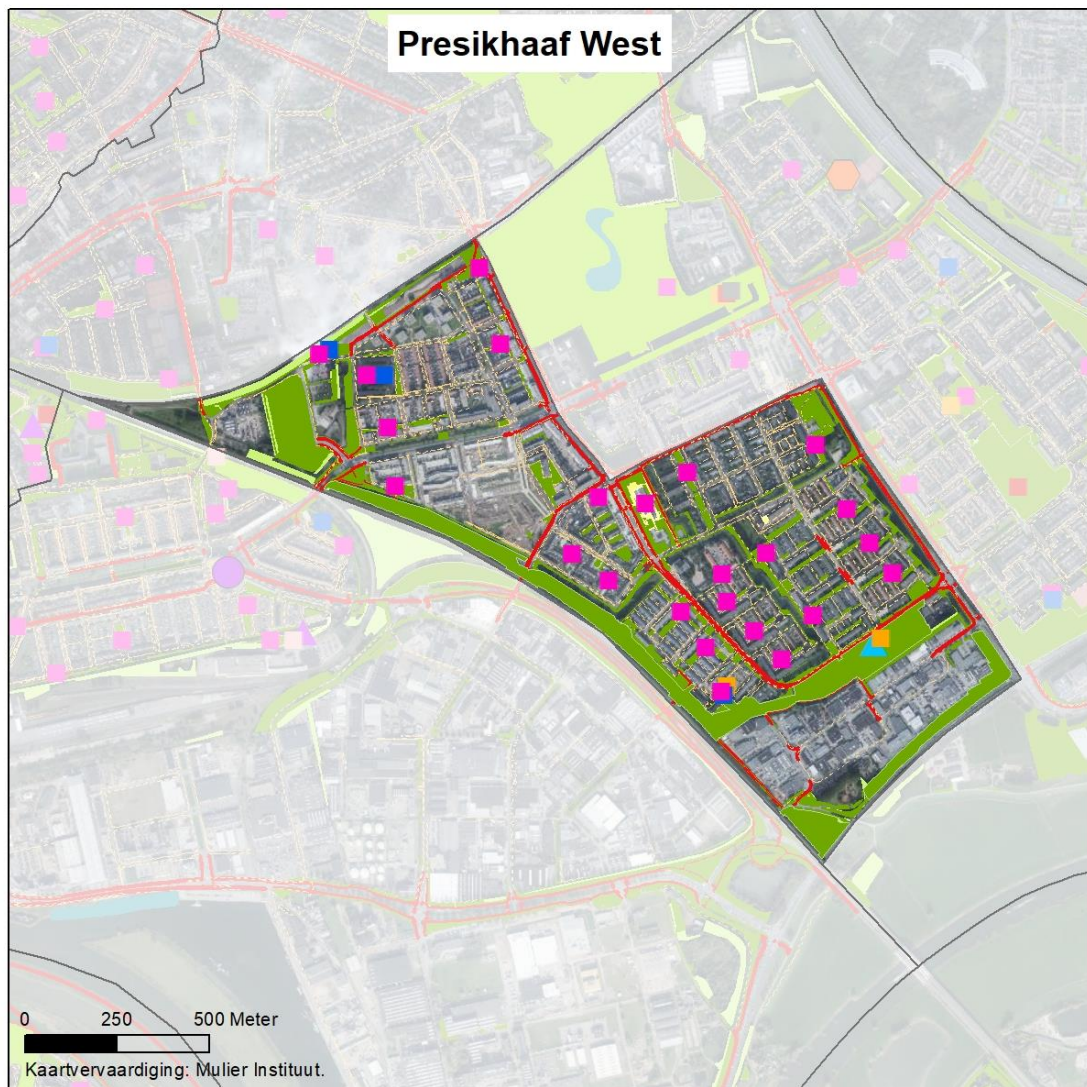
- Er kan eigenlijk niet gesproken worden over de wijk 'Velperweg'. Velperweg en omgeving bestaat uit veel verschillende wijken, zoals Molenbeke, Plattenburg, Velperweg-Noord, Angerenstein en Paasberg. Elke wijk heeft zijn eigen kenmerken en aandachtspunten. Er zijn veel ontwikkelingen in dit gebied. Zo wordt genoemd dat (delen) van de wijk Plattenburg herontwikkeld/heringericht gaan worden. Veel van de genoemde wijken liggen dichtbij het groen van Angerenstein, Paasberg, Klarenbeek en park Presikhaaf.
- Er liggen veel kansen bij de herontwikkeling/herinrichting van de wijk Plattenburg. Bij het maken van die plannen dient rekening gehouden te worden met de behoeften in de wijk, waarbij goed wordt gekeken of de huidige voorzieningen aansluiten op betreffende doelgroepen. In de wijk Plattenburg is weinig groen en daar zou met de herontwikkeling aandacht voor moeten zijn. Het buurthuis heeft een belangrijke functie in Plattenburg waar ook jeugd en jongeren een plek hebben om actief bezig te zijn.
- Bij een mogelijk nieuwbouw op de Paasberg is het van belang dat rekening gehouden wordt met de inrichting om bewegen te stimuleren. Dat zou in de planvorming direct meegenomen moeten worden.
- De doelgroep 65-plus heeft de aandacht, waarbij het van belang is dat deze groep zich goed kan bewegen vanaf huis. Eén van de problemen die wordt erkend door betrokkenen van de wijkteams is het parkeren van auto's in de wijk. Die parkeerproblematiek moet in de wijk aangepakt worden, waarbij een goede inventarisatie gemaakt moet worden waar de problematiek het grootst is.

Beschouwing

Velperweg e.o. is een omgeving die bestaat uit verschillende deelwijken. Velperweg e.o. kent een gemiddelde inwonersopbouw en een gemiddelde samenstelling van huishoudens. Het aandeel ouderen (65-plus) is iets hoger dan het gemiddelde in Arnhem. De leefbaarheid is zeer goed. De wijken ten noorden van de Velperweg liggen tegen het groen aan of in de directe nabijheid van het groen. Deze wijken liggen vrijwel ideaal om in de directe nabijheid van de woning te sporten of te bewegen. De wijken ten zuiden van de Velperweg liggen minder dicht bij open groene ruimtes en zijn minder ruim opgezet dan de wijken ten noorden van de Velperweg. De wijk Molenbeke heeft behoorlijk veel 'kijkgroen' en groenstroken waar gebruik van kan worden gemaakt om er bijvoorbeeld te wandelen. De wijk Plattenburg is dicht op elkaar gebouwd en heeft weinig fysieke ruimte en groen. Toekomstige herontwikkeling en herinrichting van (delen van) de wijk Plattenburg biedt kansen om (groene/natuurlijke) sport- en speelplekken te creëren voor de jeugd en jongeren, mogelijk in combinatie met een rust- en ontmoetingsplek voor de ouderen in de wijk.

Presikhaaf West

Kaart 4.12 Sportieve openbare ruimte wijk Presikhaaf West in beeld

Niet gemerkte speelplekken

- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte
- Speelplek
- Basketbalveld
- Pannaveld
- JOP
- Jeu des Boules
- Skateboardbaan
- Trapveld

Gemerkte speelplekken

- ▲ Krajicek Playground
- ▲ Cruyff Court
- ▲ Speciaal Cruyff Court
- ▲ Interactief speelveld

Schoolpleinen

- Gezond schoolplein
- Schoolplein 14

Natuurlijke omgeving

- Speelbos
- Open zwemwater

Fiets-, wandel- en ruiterspaden

- Fietspad
- Voetpad
- Ruiterspad
- Voetgangersgebied

Sport-, speel- en beweegruimte

- Park/plantsoen
- Park (gelabeld)
- Volkstuinencomplex
- Recreatief water
- Bos
- Heide
- Zand
- Sportparken

Tabel 4.22 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Presikhaaf West

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Presikhaaf West
Sport- en speelplekken	3,25		3,75
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	14.859
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	47.795
Nabijheid voorzieningen	3,7		2,7

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

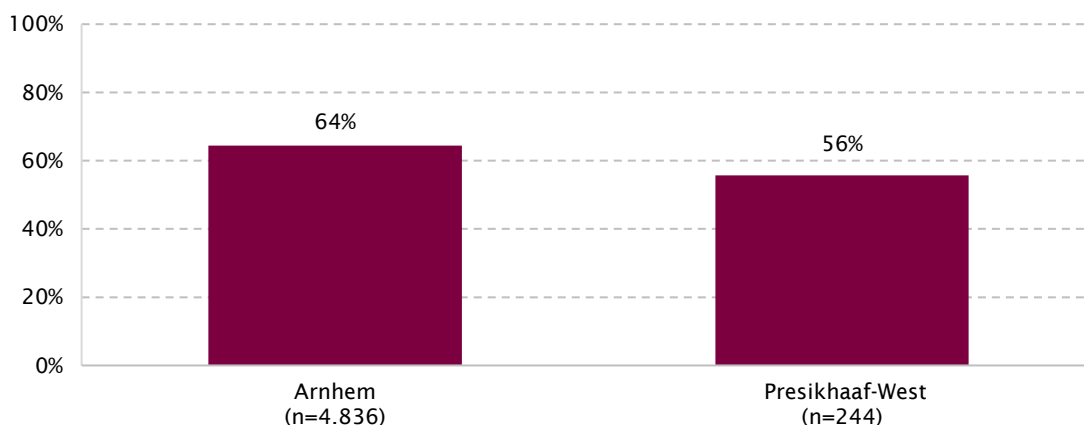
Tabel 4.23 Demografische wijkgegevens Presikhaaf West

	Arnhem	Presikhaaf West
Aantal inwoners	153.790	7.990
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	17
15-24 jaar	13	15
25-44 jaar	30	32
45-64 jaar	26	21
65 jaar en ouder	14	15
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	50
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	21
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	29
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	43
Westerse achtergrond	12	10
Niet-westerse achtergrond	19	47
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	109%
Leefbaarheid	6 (ruim voldoende)	4 (zwak)

Sport- en beweegdeelname

56 procent van de inwoners in Presikhaaf West sport en het aandeel ligt hiermee onder het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.11).

Figuur 4.11 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Presikhaaf West (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- Presikhaaf-West is een wijk die opgedeeld wordt in Presikhaaf 1, 2 en 3. Presikhaaf wordt herontwikkeld op vele locaties. Deze gebiedsontwikkelingen bieden veel kansen om de woonwijken beweegvriendelijk in te richten. Omdat diverse gebieden herontwikkeld worden is het de vraag waar er (nog) mogelijkheden zijn om mee te liften met de ontwikkellocaties.
- Park Presikhaaf is een gebied met enorm veel potentie. Het wordt gebruikt door jeugd, jongeren maar ook door ouderen om te hardlopen en te fietsen. De Laan van Presikhaaf en de IJssellaan zijn drukke wegen die op een paar plaatsen goed zijn over te steken om bij het park Presikhaaf te komen. De wegenstructuur blijft echter voor velen een fysieke barrière. De brug vanaf het winkelcentrum wordt veel gebruikt om in het park te komen.
- Het Cruyff Court aan de Bethaniënstraat in Presikhaaf 3 is een belangrijke plek voor de jeugd en jongeren die tegemoetkomt aan de behoefte van de jeugd en jongeren. In Presikhaaf wordt de behoefte erkend voor nog meer sport- en speelgelegenheid. Er is (vooral) behoefte aan plekken om te voetballen en speelruimte voor de verschillende leeftijdscategorieën.
- De locatie bij de Oasekerk biedt potentie. De Oasekerk zou een ontmoetingsplek kunnen zijn voor zowel jongeren als ouderen. Zo biedt het kansen om er een (in- en outdoor) speelgelegenheid van te maken in combinatie met een ontmoetingsplek voor ouderen. Een combinatie van de twee voorstellen is ook mogelijk, geheel afhankelijk van de behoefte in de wijk.
- De Regenboog is al een belangrijke speeltuin voor kinderen die goed beheerd wordt. Blijven investeren in de kwaliteit van deze speeltuin is van belang voor de instandhouding van deze voorziening.
- De bestaande locaties bij het Cruyff Court en het pas aangekochte Buurthuis De Overkant bieden aanvullende mogelijkheden voor sport- speel- en beweegdoeleinden. Van belang is om de behoefte in de wijken te peilen. Nabij het Cruyff Court is het mogelijk om de ruimte uit te breiden met bijvoorbeeld een basketbalveld en/of een calisthenicspark. De behoefte zal in de wijk opgehaald moeten worden. De toegankelijkheid en de veiligheid van de plek wordt als

belangrijk ervaren. De goede organisatie rondom voorzieningen is een randvoorwaarde voor het goed laten functioneren van de voorziening.

Beschouwing

De wijk Presikhaaf West bestaat uit de deelwijken Presikhaaf 1, Presikhaaf 2 en Presikhaaf 3 en kent een gemiddelde inwonersopbouw en samenstelling van huishoudens. Ongeveer de helft van de inwoners in deze wijk heeft een niet-westerse achtergrond. De leefbaarheid in de wijk is zwak. Voor Presikhaaf is een herontwikkelingsplan opgesteld met als doel om Presikhaaf in de toekomst aantrekkelijk te houden. Presikhaaf 1 is in de afgelopen jaren herontwikkeld. Met Presikhaaf 2 wordt vervolg gegeven aan de vernieuwing in de wijk door het realiseren van nieuwe woningen (bijvoorbeeld De Nieuwe Vaart en Deltakwartier); een verandering van de ruimtelijke structuur op sommige locaties in de wijk. Daarnaast ondergaat het Winkelcentrum Presikhaaf een metamorfose. Gezegd kan worden dat Presikhaaf volop in ontwikkeling is waarbij er allerlei kansen zijn om de ruimte beweegvriendelijk in te richten. Als onderdeel van het herontwikkelingsplan voor Presikhaaf wordt ook de verkeersveiligheid verbeterd; dit omvat onder andere de reconstructie van de Lange Wal en de kruising met het Lange Water.

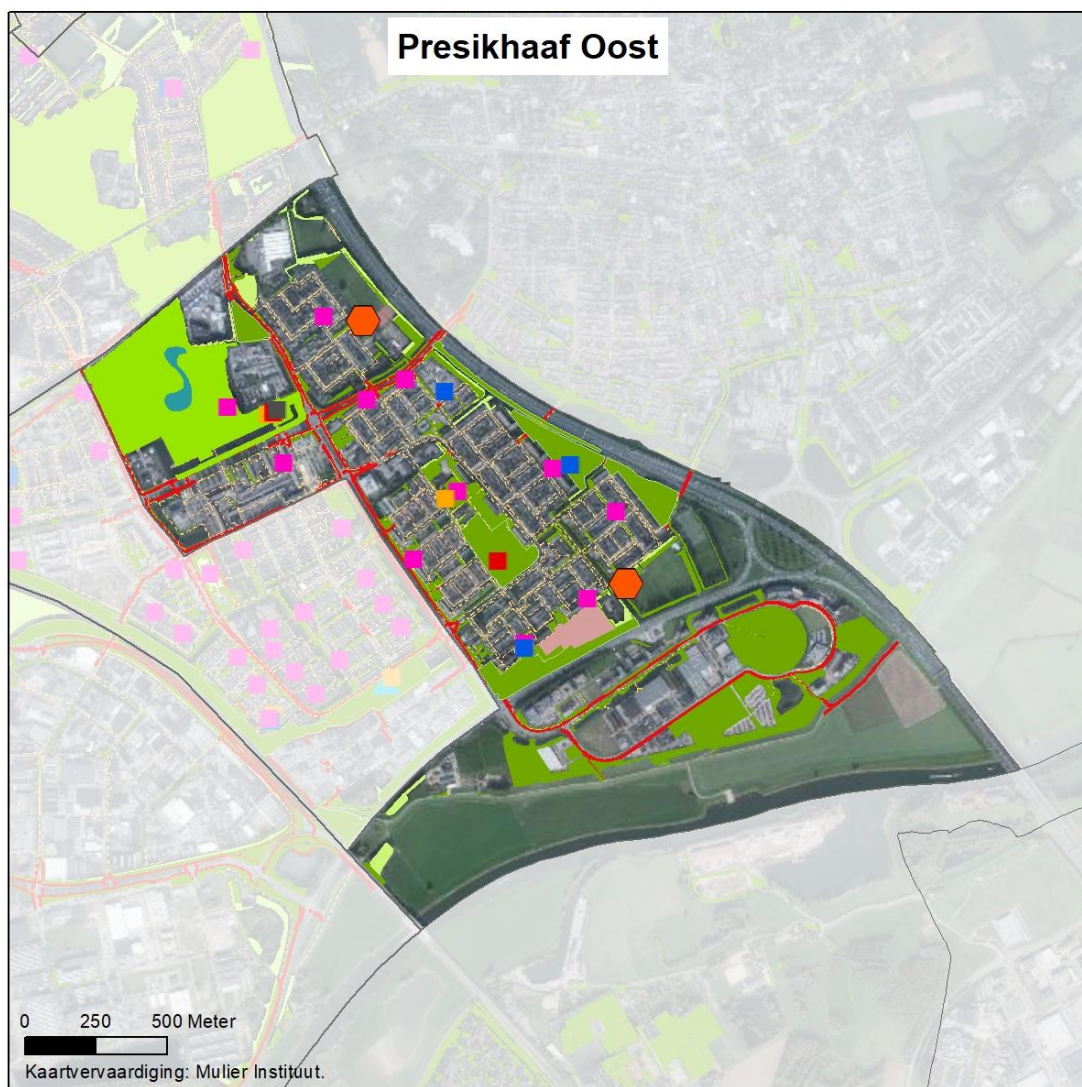
Het aantal sport- en speelplekken in Presikhaaf scoort bovengemiddeld, echter het aanbod sluit niet altijd goed aan op de behoefte in de wijk. Er zal een nadere studie plaats moeten vinden om te analyseren waar en waarom het aanbod niet altijd aansluit op de vraag.

Er is een behoefte gesignaleerd van meer sport- en speelruimte in de wijk, aanvullend op de huidige voorzieningen zoals het Cruyff Court aan de Bethaniënstraat in Presikhaaf 3. Door betrokkenen in de wijk is een aantal locaties aangegeven die hiervoor in aanmerking kan komen: nabij het Cruyff Court, nabij de Oasekerk, nabij het Buurthuis De Overkant en in de nieuwbouwwijk Roggeveenahof. De specifieke behoefte in de wijk dient nader geanalyseerd te worden alvorens over te gaan tot maatregelen. Verder wordt het belang erkend van de functie van de speeltuin de Regenboog. Het blijven investeren in de kwaliteit van de speeltuin, waar de voorziening aansluit op de behoeften bij de jeugd, zou volgens betrokkenen in de wijk op de agenda gezet moeten worden.

De meest voor de hand liggende groene ruimte waar inwoners van Presikhaaf West gebruik van kunnen maken is het park Presikhaaf. Deze grote groene ruimte heeft een divers aanbod aan voorzieningen (zoals een stadsboerderij en sport- en speelplekken). Het park wordt goed gebruikt en heeft veel potentie voor het houden van activiteiten en evenementen. Het park wordt omsloten door drukke ontsluitingswegen en is via een aantal plekken (parkingangen) te bereiken. Om het park te betrekken bij de wijk, blijft het van belang om in te zetten op de softwarekant door activiteiten en evenementen te organiseren. Omdat zien bewegen doet bewegen als gevolg heeft, zou de zichtbaarheid van sporten en spelen vergroot kunnen worden door nabij de wijken in het park bijvoorbeeld jaarlijks een voetbal- of basketbaltoernooi te organiseren dat vanaf de IJssellaan of het Lange Water zichtbaar is. Het blijven investeren in de softwarekant is van belang voor de levendigheid in de wijk en om beweegactiviteiten van de inwoners te stimuleren.

Presikhaaf Oost

Kaart 4.13 Sportieve openbare ruimte wijk Presikhaaf Oost in beeld

Niet gemerkte speelplekken

- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte
- Speelplek
- Basketbalveld
- Pannaveld
- JOP
- Jeu des Boules
- Skateboardbaan
- Trapveld

Gemerkte speelplekken

- ▲ Krajicek Playground
- ▲ Cruyff Court
- ▲ Speciaal Cruyff Court
- ▲ Interactief speelveld

Schoolpleinen

- Gezond schoolplein
- Schoolplein 14

Natuurlijke omgeving

- Speelbos
- Open zwemwater

Fiets-, wandel- en ruiterspaden

- Fietspad
- Voetpad
- Ruiterspad
- Voetgangersgebied

Sport-, speel- en beweegruimte

- Park/plantsoen
- Park (gelabeld)
- Volkstuinencomplex
- Recreatief water
- Bos
- Heide
- Zand
- Sportparken

Tabel 4.24 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Presikhaaf Oost

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Presikhaaf Oost
Sport- en speelplekken	3,25		2,86
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	22.265
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	158.658
Nabijheid voorzieningen	3,7		3,5

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

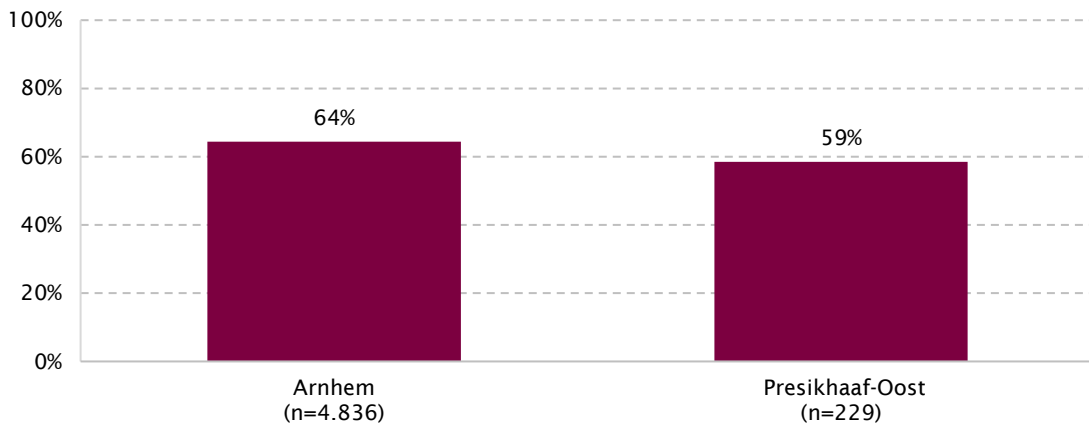
Tabel 4.25 Demografische wijkgegevens Presikhaaf Oost

	Arnhem	Presikhaaf Oost
Aantal inwoners	153.790	6.650
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	12
15-24 jaar	13	14
25-44 jaar	30	29
45-64 jaar	26	23
65 jaar en ouder	14	22
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	53
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	26
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	21
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	68
Westerse achtergrond	12	12
Niet-westerse achtergrond	19	20
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	104%
Leefbaarheid	6	6
	(ruim voldoende)	(ruim voldoende)

Sport- en beweeg deelname

Drie op de vijf (59%) inwoners in Presikhaaf Oost sport en het aandeel ligt hiermee onder het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.12).

Figuur 4.12 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Presikhaaf Oost (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- Presikhaaf Oost is steeds meer in trek bij jonge ouders met kinderen. Omdat Presikhaaf verjongt, is het wenselijk om de inrichting van de openbare ruimte te laten aansluiten op de behoefte van jonge kinderen en jeugd. Mogelijke openstelling van de sportparken Eendracht Arnhem en Elsweide kan mogelijkheden bieden voor jeugd en ouderen om hier gebruik van te maken.
- Presikhaaf Oost ligt in de nabijheid van een aantal aantrekkelijke gebieden zoals de uiterwaarden, park Presikhaaf en de groene ruimten nabij Velp (zoals Biljoen).
- Er is behoorlijk wat groen in de wijk, maar dat wordt niet altijd zo ervaren omdat bepaalde delen van het groen niet toegankelijk of aantrekkelijk zijn.
- Kinderkamp is een grote groene ruimte waar veel initiatieven zijn om dit Park levendig te doen zijn. Er is een initiatiefgroep, bestaande uit buurtbewoners, opgericht om het park meer leven in te blazen. Er is onder meer aandacht voor natuurbeleving en (natuurlijke) speelplekken voor kinderen. Het hondenlosloopgebied is verplaatst en nu goed begrenst zodat andere gebruikers van Kinderkamp hier geen last van ondervinden.

Beschouwing

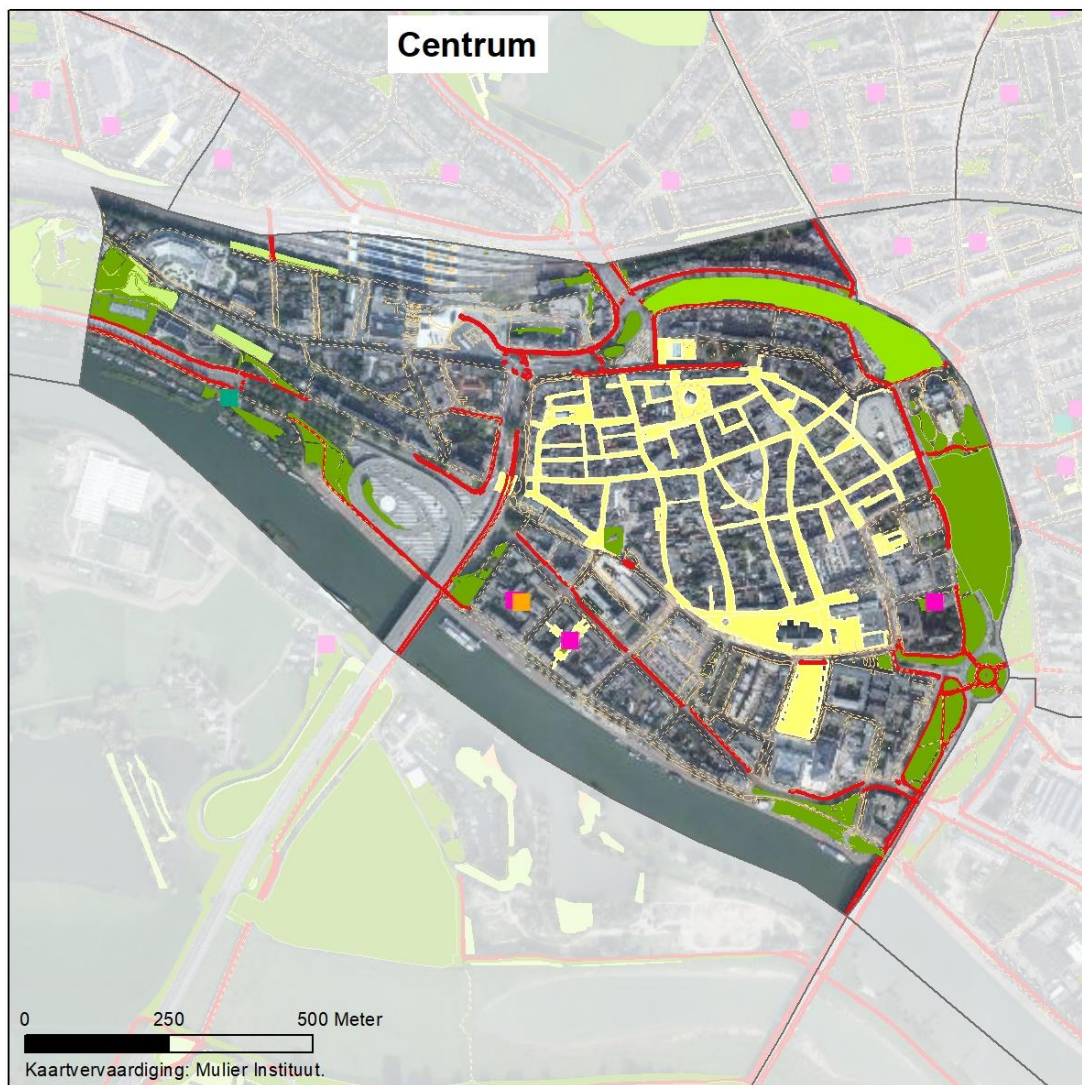
Presikhaaf Oost kent een gemiddelde inwonersopbouw en samenstelling van huishoudens. Het percentage inwoners met een Nederlandse achtergrond ligt op het gemiddelde van Arnhem. De leefbaarheid is ruim voldoende. Omdat de wijk in trek is bij jonge gezinnen, verjongt de wijk langzamerhand. De openbare ruimte dient (ook) ingericht te zijn op de doelgroep 'jonge gezinnen'. In de werksessie is aangegeven dat hiervoor mogelijkheden gecreëerd moeten worden. Hierbij kan gedacht worden aan het creëren van een speelplek centraal in de wijk. De locatie Kinderkamp zou hiervoor geschikt kunnen zijn. Deze locatie zou dusdanig ingericht moeten worden dat deze aantrekkelijk is voor jong en oud. Er is behoefte aan functioneel groen en verblijfs-/ontmoetingsplekken. De plek zou voor meerderen doelgroepen geschikt gemaakt moeten worden, waarbij de infrastructuur hierop ingericht dient te worden zodat de centrale plek toegankelijk en veilig bereikt kan worden. Voldoende

verlichting, brede stoepen en een duidelijke routing naar de locatie zijn ontwerpprincipes die hierbij van belang zijn.

De ruimtes bij de voetbalverenigingen in Presikhaaf Oost bieden genoeg kansen voor de jeugd en jongeren in de wijk, maar ook voor de ouderen om er gebruik van te maken. Een open club-gedachte kan meer mogelijkheden bieden om te kunnen sporten, te bewegen en te ontmoeten (anders dan alleen voetballen). Dat zou mogelijk kunnen betekenen dat de voorzieningen op de clubs aangepast of aangevuld moeten worden door bijvoorbeeld faciliteiten te creëren voor naschoolse opvang of ten behoeve van activiteiten voor de ouderen. Nagegaan zou moeten worden welke behoefte er in de wijk is bij de diverse doelgroepen en of de bestaande verenigingen er open voor staan om zich (meer) open te stellen voor andere doelgroepen. Er zijn vele voorbeelden in Nederland waar verenigingen hun ruimte openstellen voor andere doelgroepen. Zo kunnen ouderen gebruikmaken van de ruimte om er (onder begeleiding van een buurtsportcoach) te bewegen, kan buitenschoolse opvang er een plek hebben waar kinderen kunnen sporten en kunnen andere verenigingen ruimtes huren om te vergaderen of gebruikmaken van de aanwezige velden (zoals bijvoorbeeld een hondenvereniging). Op die manier kan ook de vereniging hiervan profiteren.

Centrum

Kaart 4.14 Sportieve openbare ruimte wijk Centrum in beeld

Niet gemerkte speelplekken

- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte
- Speelplek
- Basketbalveld
- Pannaveld
- JOP
- Jeu des Boules
- Skateboardbaan
- Trapveld

Gemerkte speelplekken

- ▲ Krajicek Playground
- ▲ Cruyff Court
- ▲ Speciaal Cruyff Court
- ▲ Interactief speelveld

Schoolpleinen

- Gezond schoolplein
- Schoolplein 14

Natuurlijke omgeving

- Speelbos
- Open zwemwater

Fiets-, wandel- en ruiterpaden

- Fietspad
- Voetpad
- Ruiterpad
- Voetgangersgebied

Sport-, speel- en beweegruimte

- Park/plantsoen
- Park (gelabeld)
- Volkstuinencomplex
- Recreatief water
- Bos
- Heide
- Zand
- Sportparken

Tabel 4.26 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Centrum

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Centrum
Sport- en speelplekken	3,25		0,98
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	38.336
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	24.186
Nabijheid voorzieningen	3,7		1,7

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

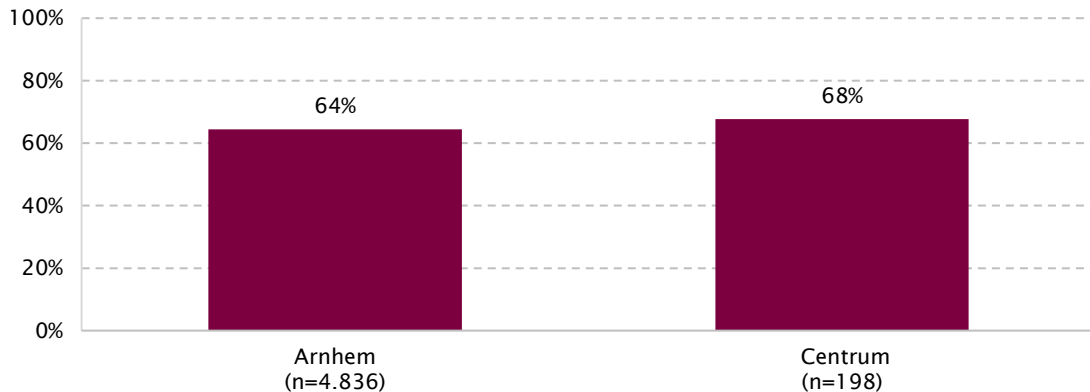
Tabel 4.27 Demografische wijkgegevens Centrum

	Arnhem	Centrum
Aantal inwoners	153.790	5.110
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	4
15-24 jaar	13	23
25-44 jaar	30	41
45-64 jaar	26	21
65 jaar en ouder	14	11
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	73
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	20
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	6
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	70
Westerse achtergrond	12	16
Niet-westerse achtergrond	19	14
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	115%
Leefbaarheid	6	6
	(ruim voldoende)	(ruim voldoende)

Sport- en beweegdeelname

Twee derde (68%) van de inwoners in Centrum sport en het aandeel ligt hiermee boven het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.13).

Figuur 4.13 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Centrum (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- De toegankelijkheid van voorzieningen in het centrumgebied wordt niet als positief ervaren. Dit komt doordat er obstakels zijn die voor minder validen een belemmering zijn om ergens te komen.
- Een lage score op de deelindicator sport-, speel- en beweegruimte wordt niet zo ervaren door de bewoners. De beperkte hoeveelheid ruimte is inherent aan het wonen in een centrumgebied.
- Het gebied dat door veel inwoners gebruikt wordt om te bewegen en te sporten is het Sonsbeekpark.
- Om het gebied onder de fly-over (Roermondsplein) is veel te doen geweest. Al jarenlang is de vraag wat met het gebied moet gebeuren. Het gebied heeft behoorlijk veel potentie. De zogenaamde 'blauwe golven' die onder de fly-over liggen zijn een begrip in Arnhem en omstreken. Een mogelijke nieuwe ontwikkeling is het realiseren van een 'urban skate park'. Hierover is nog geen concrete besluitvorming geweest. Een 'urban skate park' past goed bij de locatie en de cultuur in een centrumgebied en kan een mooie plek zijn om actief te zijn en elkaar te ontmoeten. Mogelijk dat dit in de toekomst gecombineerd kan worden met het houden van activiteiten. Veiligheid en toegankelijkheid zijn belangrijke aandachtspunten in dit gebied.
- Om het aandeel groen in de stad te vergroten, is een plan uitgewerkt om de 'Blauwe Golven' bij het Roermondsplein om te zetten naar 'Groene Golven' (met een groen invulling) en het park onderlangs te betrekken bij het centrum en zodoende een groot groen lint te creëren vanaf het centrum naar het westen (richting 'Onderlangs').
- Het centrum kent weinig groen. Om het centrumgebied heen is er het groen van het Musispark en de Jansbuitensingel. Deze groenstroken worden voornamelijk gebruikt om van de ene naar de andere plaats te komen. In het kader van 'klimaatadaptieve stad' en het tegengaan van 'hittestress', als gevolg van klimaatverandering is het mogelijk dat in de toekomst meer schaduw en koele plekken in de stad nodig zijn. Het creëren van aangename koele ontmoetingsplekken kan kansen opleveren om plekken zo in te richten dat bewoners elkaar kunnen ontmoeten en/of dat er kinderen kunnen spelen.

Beschouwing

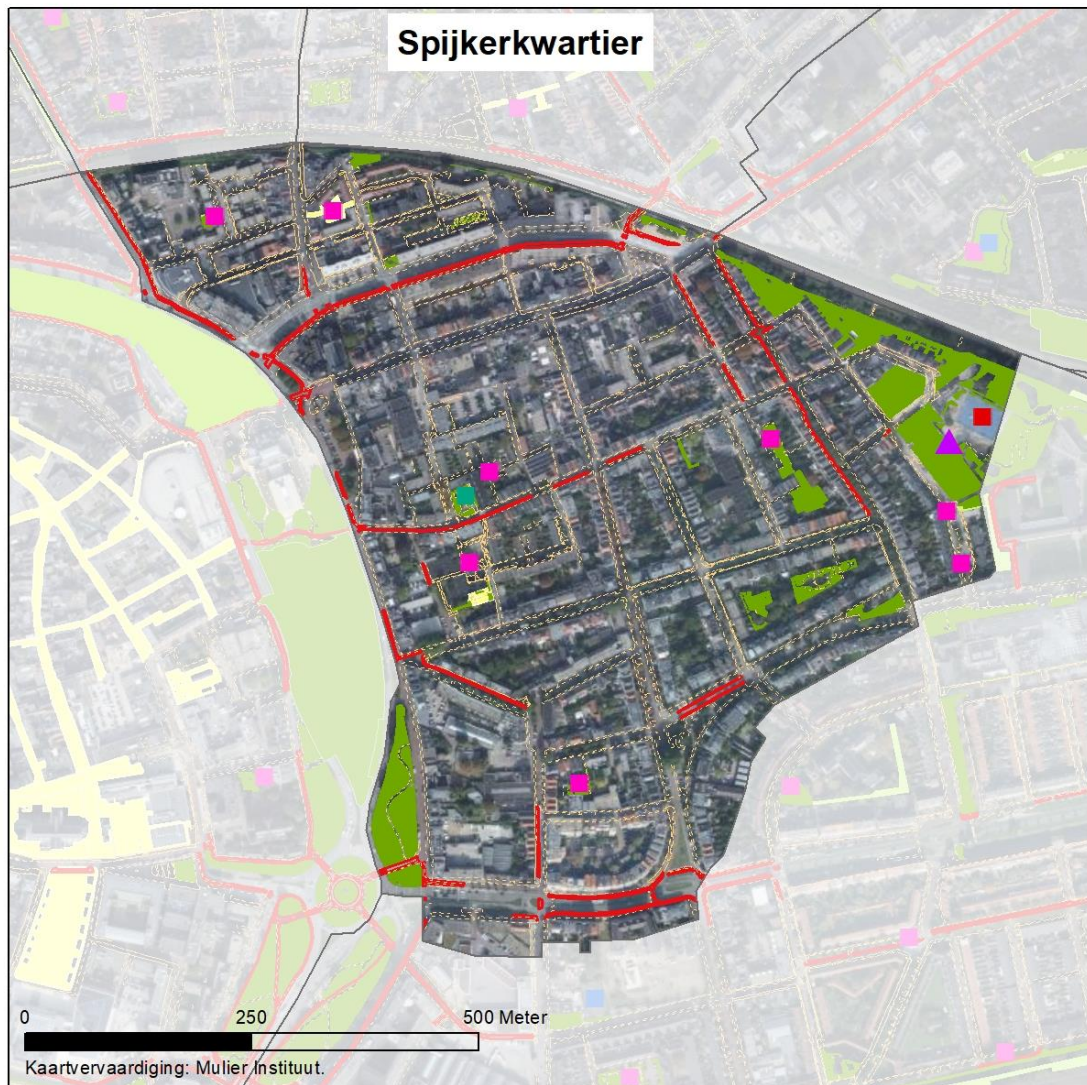
In het Centrum wonen relatief veel 15-44-jarigen, veel eenpersoonshuishoudens, weinig gezinnen met kinderen en een gemiddeld aantal inwoners met een migratie-achtergrond. De leefbaarheid is ruim voldoende. In het centrum is weinig groen aanwezig. Mogelijk dat door nieuwe ontwikkelingen (bijvoorbeeld rondom de nieuwbouw bij de Eusebiuskerk) het aandeel groen in de stad vergroot kan worden.

In dat kader kan het aantrekkelijk zijn om een groen lint te creëren vanaf het centrum langs het water naar het westen toe (richting 'Onderlangs') zodat een groene langzame verkeersroute ontstaat voor wandelaars en fietsers. Deze langzame verkeersroute zou mogelijk aangesloten kunnen worden op andere langzame verkeerroutes zodat een netwerk van groene langzame verkeersroutes ontstaat waardoor bewoners in het centrum gemakkelijk wandelend of fietsend naar de nabijgelegen voorzieningen en groene ruimtes kunnen bewegen.

Een kans die zicht aandient is het realiseren van een '*urban skate park*' nabij de fly-over in het centrum (bekend als 'de Blauwe Golven'). Een '*urban skate park*' past goed bij de locatie en de cultuur in een centrumgebied en kan een mooie plek zijn om actief te zijn en elkaar te ontmoeten.

Spijkerkwartier

Kaart 4.15 Sportieve openbare ruimte wijk Spijkerkwartier in beeld

Niet gemerkte speelplekken					
	Nat. Speel en Ontmoet. ruimte		Gezond schoolplein	Sport-, speel- en beweegruimte	
	Speelplek		Schoolplein 14		
	Basketbalveld	Natuurlijke omgeving			
	Pannaveld		Speelbos		
	JOP		Open zwemwater		
	Jeu des Boules	Fiets-, wandel- en ruiterpaden			
	Skateboardbaan		Fietspad		
	Trapveld		Voetpad		
Gemerkte speelplekken					Ruiterpad
	Krajicek Playground		Voetgangersgebied		
	Cruyff Court				Park/plantsoen
	Speciaal Cruyff Court				Park (gelabeld)
	Interactief speelveld				Volkstuinencomplex
					Recreatief water
					Bos
					Heide
					Zand
					Sportparken

Tabel 4.28 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Spijkerkwartier

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Spijkerkwartier
Sport- en speelplekken	3,25		1,69
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	10.302
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	8.798
Nabijheid voorzieningen	3,7		1,7

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

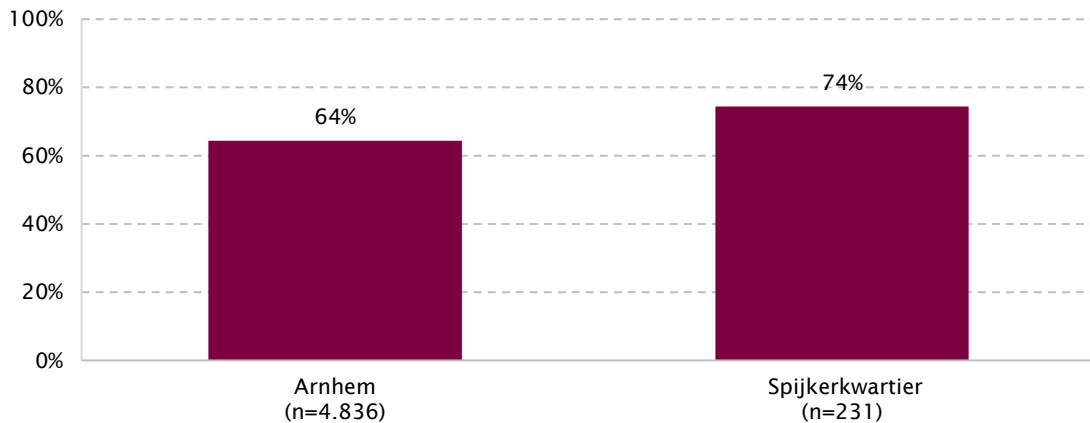
Tabel 4.29 Demografische wijkgegevens Spijkerkwartier

	Arnhem	Spijkerkwartier
Aantal inwoners	153.790	6.525
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	6
15-24 jaar	13	26
25-44 jaar	30	41
45-64 jaar	26	21
65 jaar en ouder	14	6
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	75
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	17
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	9
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	73
Westerse achtergrond	12	13
Niet-westerse achtergrond	19	14
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	102%
Leefbaarheid	6	6
	(ruim voldoende)	(ruim voldoende)

Sport- en beweegdeelname

Drie kwart (74%) van de inwoners in Spijkerkwartier sport en het aandeel ligt hiermee ruim boven het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.14).

Figuur 4.14 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Spijkerkwartier (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

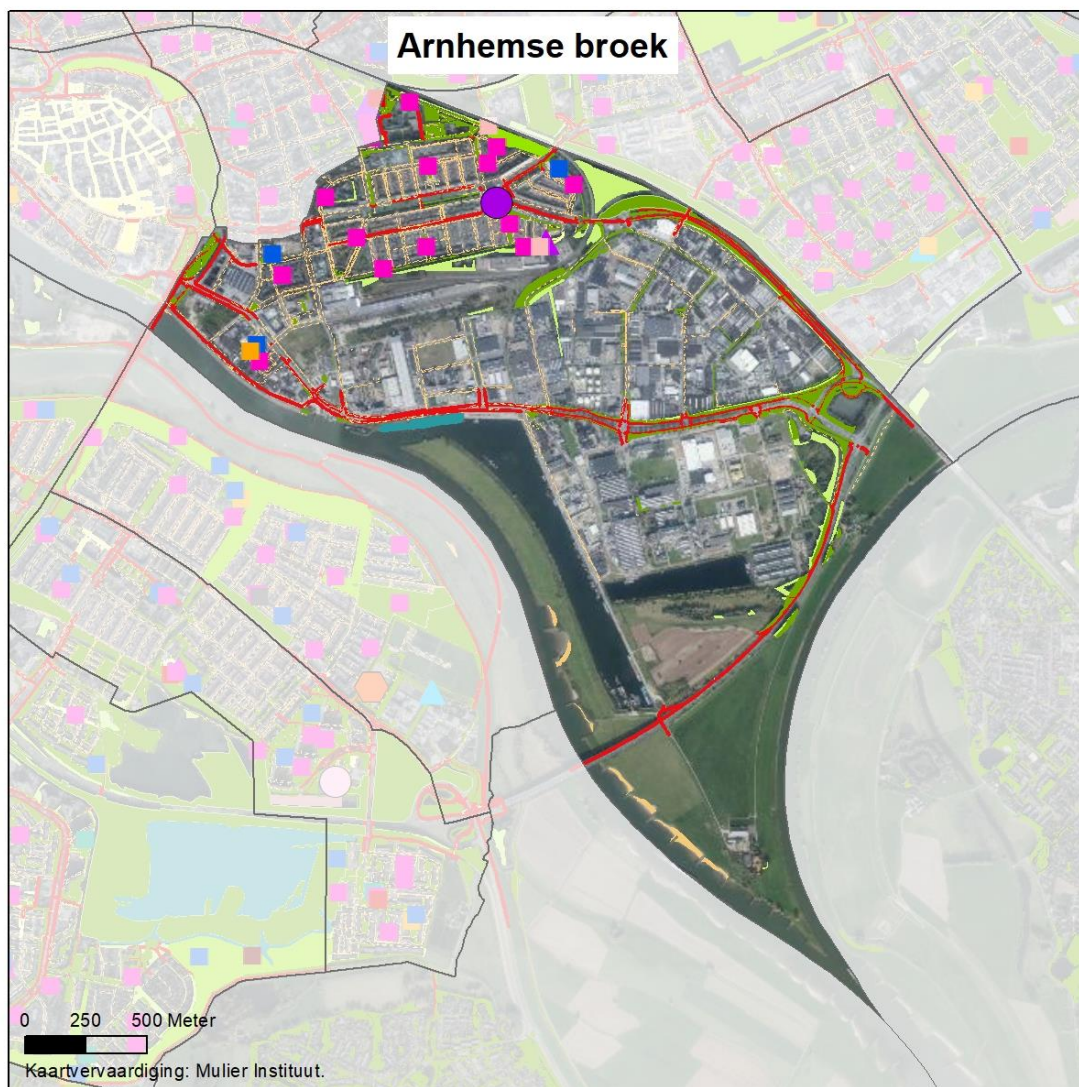
- Het Spijkerkwartier is een populaire wijk om te wonen die tegen het centrum aan ligt. De wijk heeft zeven mooie stadstuinen die bij daglicht toegankelijk zijn voor publiek. Dit zijn mooie groene plekken waar bewoners kunnen ontspannen en die in de zomer verkoeling kunnen bieden.
- Aan de oostzijde van het Spijkerkwartier ligt de playground Thialf met een brasserie. Het is een sport- en speel- en ontmoetingsplek voor jong en oud. Thialf is niet alleen een aanwinst voor de wijk Spijkerkwartier, maar voor het hele centrumgebied. Belangrijk is de zichtbaarheid van de locatie omdat blijkt dat niet iedereen weet heeft van de locatie. De communicatie over de voorziening kan worden verbeterd. Betrokkenen van de werksessie zijn van mening dat het investeren in de kwaliteit van de voorziening nodig is om te kunnen (blijven) voldoen aan de behoefte die er is vanuit omringende wijken om te kunnen sporten, spelen en ontmoeten.
- In de wijk is sprake van parkeerproblematiek. Betrokkenen in de wijk zijn in samenwerking met de gemeente actief met plannen om de parkeerproblematiek op te lossen. Dat is van belang voor de toegankelijkheid van het gebied voor de bewoners.

Beschouwing

De wijk Spijkerkwartier heeft een bovengemiddeld aantal inwoners in de categorie 15-24-jarigen en 25-44-jarigen. De wijk bestaat uit veel eenpersoonshuishoudens en weinig gezinnen met kinderen in vergelijking tot het Arnhems gemiddelde. De leefbaarheid is ruim voldoende. Het is een geliefde wijk om te wonen en de wijk is in het bezit van mooie groene binnentuinen waar ook inwoners van andere wijken nabij het centrum gebruik van kunnen maken. De binnentuinen liggen goed verscholen en nodigen nu nog niet uit om er gebruik van te maken. Thialf is een mooie sport- speel- en ontmoetingsplek voor de jeugd. Omdat in de wijk Spijkerkwartier een groot aandeel jongeren woont, ligt het voor de hand om bij uitbreiding van Thialf meer voorzieningen te creëren voor deze doelgroep. De exacte behoefte moet worden geïnventariseerd bij de jongeren om een mogelijke uitbreiding met voorzieningen aan te laten sluiten bij de behoefte in de wijk.

Arnhemse Broek

Kaart 4.16 Sportieve openbare ruimte wijk Arnhemse Broek in beeld

Niet gemerkte speelplekken

- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte
- Speelplek
- Basketbalveld
- Pannaveld
- JOP
- Jeu des Boules
- Skateboardbaan
- Trapveld

Gemerkte speelplekken

- ▲ Krajicek Playground
- ▲ Cruyff Court
- ▲ Speciaal Cruyff Court
- ▲ Interactief speelveld

Schoolpleinen

- Gezond schoolplein
- Schoolplein 14

Natuurlijke omgeving

- Speelbos
- Open zwemwater

Fiets-, wandel- en ruiterspden

- Fietspad
- Voetpad
- Ruiterspad
- Voetgangersgebied

Sport-, speel- en beweegruijnte

- Park/plantsoen
- Park (gelabeld)
- Volkstuinencomplex
- Recreatief water
- Bos
- Heide
- Zand
- Sportparken

Tabel 4.30 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Arnhemse Broek

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Arnhemse broek
Sport- en speelplekken	3,25		3,53
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	28.534
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	81.894
Nabijheid voorzieningen	3,7		2,6

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

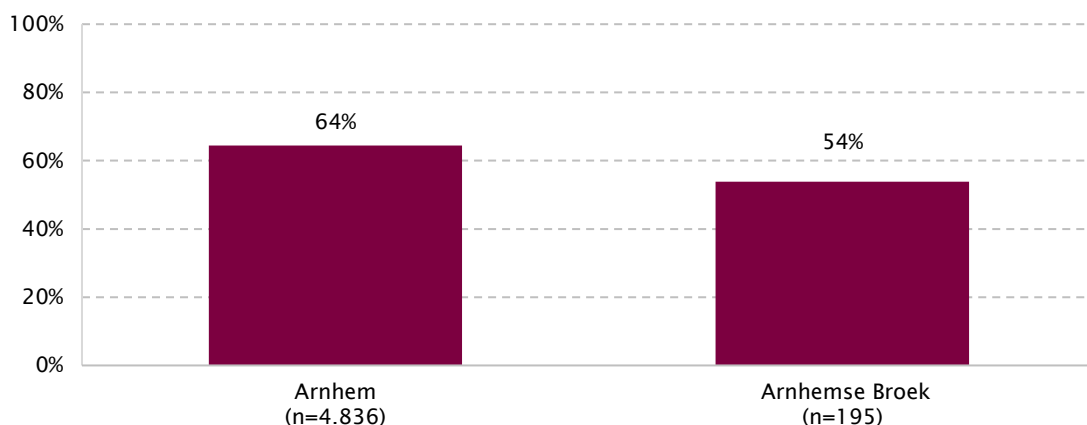
Tabel 4.31 Demografische wijkgegevens Arnhemse Broek

	Arnhem	Arnhemse Broek
Aantal inwoners	153.790	5.955
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	15
15-24 jaar	13	16
25-44 jaar	30	37
45-64 jaar	26	25
65 jaar en ouder	14	7
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	56
Meerpersoonshuishouden zonder kinderen	24	18
Meerpersoonshuishouden met kinderen	29	26
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	55
Westerse achtergrond	12	12
Niet-westerse achtergrond	19	33
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	132%
Leefbaarheid	6 (ruim voldoende)	4 (zwak)

Sport- en beweegdeelname

Iets meer dan de helft (54%) van de inwoners in Arnhemse Broek sport en het aandeel ligt hiermee ruim onder het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.15).

Figuur 4.15 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Arnhemse Broek (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

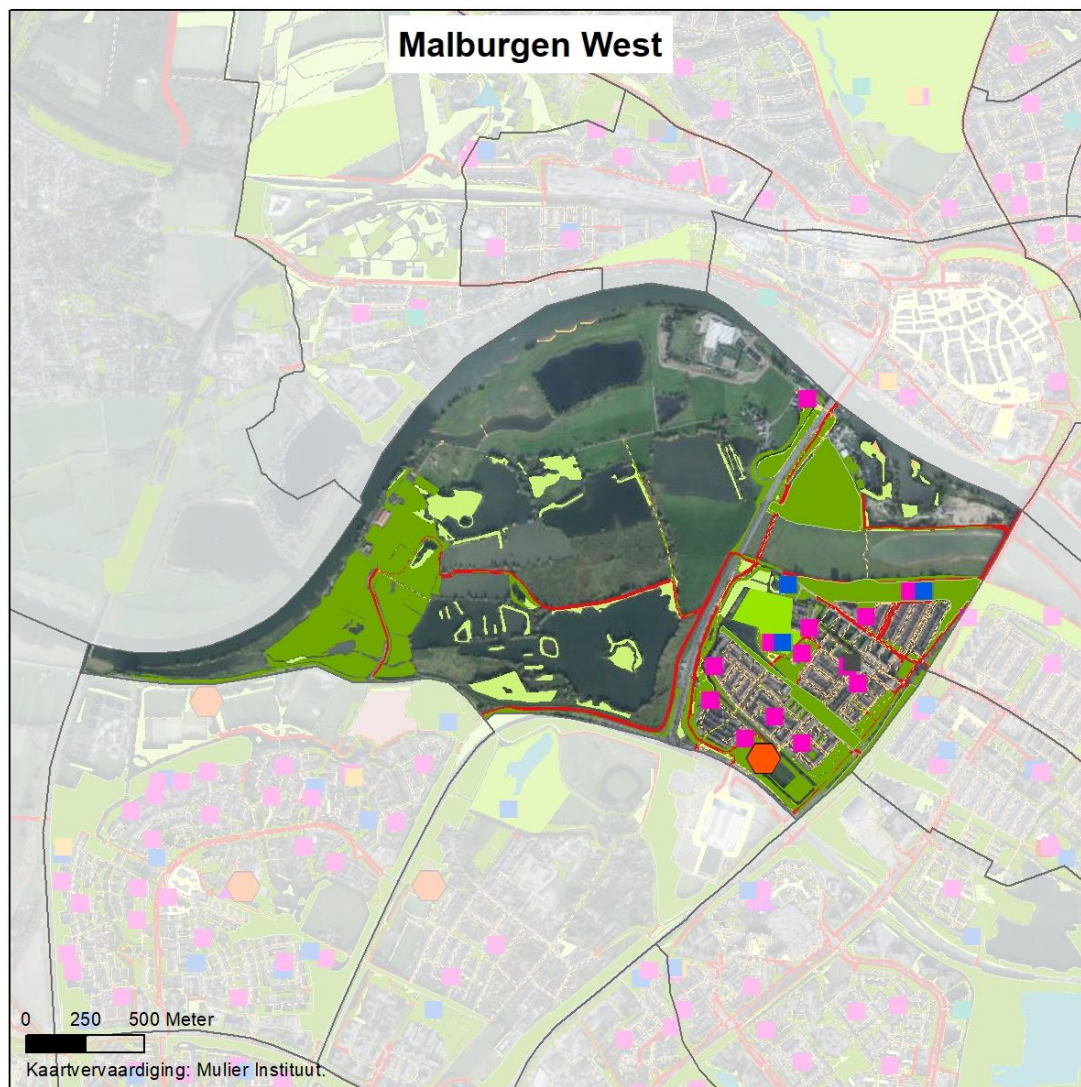
- Voor de wijk Arnhemse Broek zijn in de afgelopen jaren een tal van initiatieven geweest om wijkbewoners meer aan het bewegen te krijgen en een gezonde leefstijl aan te nemen.
- In de werksessie is door betrokkenen benoemd dat het Krajicek Playground niet goed gebruikt wordt. Er zal goed geanalyseerd moeten worden wat hiervan de oorzaak is om daarna gerichte acties te ondernemen.
- Gepleit wordt voor meer groen in de wijk in combinatie met wandelpaden. Dit is een wens vanuit de bewoners zelf. Aangezien er weinig fysieke ruimte is in de wijk, is dit een uitdagende opgave.
- Het centrale pleintje aan de Van Verschuerstraat biedt veel meer mogelijkheden dan het basketbalpleintje (asfalt) zoals het nu ingericht is. De plek zou aantrekkelijker gemaakt kunnen worden en in samenwerking met bewoners heringericht kunnen worden zodat dit pleintje een aantrekkingskracht heeft op de jongeren in de wijk. Mogelijk dat dit gecombineerd kan worden met meer groen in de wijk.
- Om de ouderen in de wijk meer in beweging te laten komen, wordt voorgesteld om in de directe nabijheid van de wijk een moestuin te creëren zodat bewoners hun eigen groenten kunnen verbouwen en waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten. De vraag is of dit aansluit op de behoefte in de wijk.

Beschouwing

De wijk Arnhemse Broek heeft een bovengemiddeld aantal inwoners in de categorie 15-24-jarigen en 25-44-jarigen en kent weinig 65-plussers. De wijk bestaat uit veel eenpersoonshuishoudens en het aandeel gezinnen met kinderen ligt iets onder het Arnhems gemiddelde. Ongeveer een op de drie inwoners in de wijk heeft een niet-westerse achtergrond. De leefbaarheid in de wijk is zwak. Suggesties die gedaan zijn in de werksessies om de wijk aantrekkelijker en beweegvriendelijker te maken zijn: het opknappen dan wel aanpassen van het basketbalpleintje aan de Van Verschuierstraat, het realiseren van een moestuin voor en met de ouderen in de wijk en het realiseren van meer groen in de wijk. Daarnaast zou goed geanalyseerd moeten worden waarom de Krajicek Playground niet goed gebruikt wordt alvorens maatregelen te nemen. Mogelijk dat de activiteiten niet aansluiten op de behoefte of dat er andere belemmeringen zijn die ervoor zorgen dat de sport- en speellocatie niet goed wordt gebruikt.

Malburgen West

Kaart 4.17 Sportieve openbare ruimte wijk Malburgen West in beeld

Niet gemerkte speelplekken

- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte
- Speelplek
- Basketbalveld
- Pannaveld
- JOP
- Jeu des Boules
- Skateboardbaan
- Trapveld

Gemerkte speelplekken

- ▲ Krajicek Playground
- ▲ Cruyff Court
- ▲ Speciaal Cruyff Court
- ▲ Interactief speelveld

Schoolpleinen

- Gezond schoolplein
- Schoolplein 14

Natuurlijke omgeving

- Speelbos
- Open zwemwater

Fiets-, wandel- en ruiterspaden

- Fietspad
- Voetpad
- Ruiterspad
- Voetgangersgebied

Sport-, speel- en beweegruiimte

- Park/plantsoen
- Park (gelabeld)
- Volkstuinencomplex
- Recreatief water
- Bos
- Heide
- Zand
- Sportparken

Tabel 4.32 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Malburgen West

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Malburgen West
Sport- en speelplekken	3,25		3,93
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	23.920
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	265.992
Nabijheid voorzieningen	3,7		3,9

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

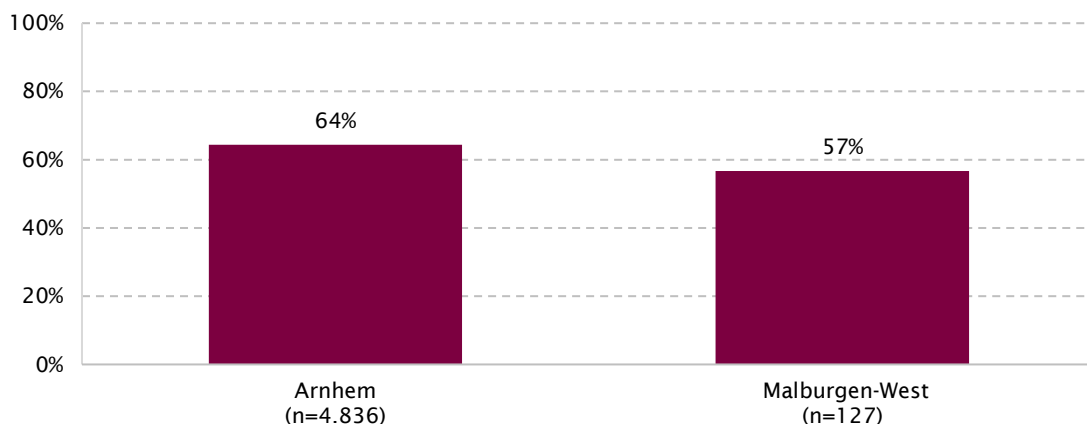
Tabel 4.33 Demografische wijkgegevens Malburgen West

	Arnhem	Malburgen West
Aantal inwoners	153.790	4.325
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	21
15-24 jaar	13	11
25-44 jaar	30	36
45-64 jaar	26	22
65 jaar en ouder	14	8
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	43
Meerpersoonshuishouden zonder kinderen	24	22
Meerpersoonshuishouden met kinderen	29	34
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	53
Westerse achtergrond	12	11
Niet-westerse achtergrond	19	36
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	130%
Leefbaarheid	6 (ruim voldoende)	5 (voldoende)

Sport- en beweegdeelname

57 procent van de inwoners in Malburgen West sport en het aandeel ligt hiermee onder het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.16).

Figuur 4.16 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Malburgen West (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- In de wijk Malburgen West heeft veel nieuwbouw plaatsgevonden. De kwaliteit van de woon- en leefomgeving in wijk is op veel plekken verbeterd. De wijk is aan het verjongen en dat is een goed teken.
- Het openbare stuk kunstgrasveld van MASV wordt weinig gebruikt terwijl dit een mooie locatie is om vrij te kunnen voetballen. Nagegaan zou moeten worden wat hiervan de oorzaak is en welke mogelijkheden er zijn om de aantrekkingskracht van de voorziening te vergroten.
- Verbinding van de wijk met Meinerswijk wordt als een belangrijk aandachtspunt benoemd. Bewoners in de wijk maken niet veel gebruik van Meinerswijk.
- Het gevoel heerst dat er genoeg fysieke ruimte is in de wijk, maar dat in de wijk de aanwezige voorzieningen aantrekkelijker gemaakt kunnen worden. Een voorbeeld van het aantrekkelijker maken van een voorziening is het bestaande kunstgrasveld van MASV dat mogelijk kan worden gekoppeld aan een programma met activiteiten voor de jeugd en jongeren in de wijk. Een voorbeeld van het realiseren van een nieuwe voorziening (bijvoorbeeld in de directe nabijheid van MASV) is een zogenaamde 'pumptrackbaan' (hierover wordt immers al langer over gesproken).
- De wijk zit nu als het ware opgesloten tussen de N225 en de Nijmeegseweg-West. Aangezien de wijk tegen de groene ruimte van Meinerswijk en tegen de wijk Stadsblokken gelegen is, biedt dit grote kansen om te sporten en te bewegen in de groene ruimte. Het is van belang om de toegankelijk van het gebied vanuit de wijk Malburgen West te verbeteren.

Beschouwing

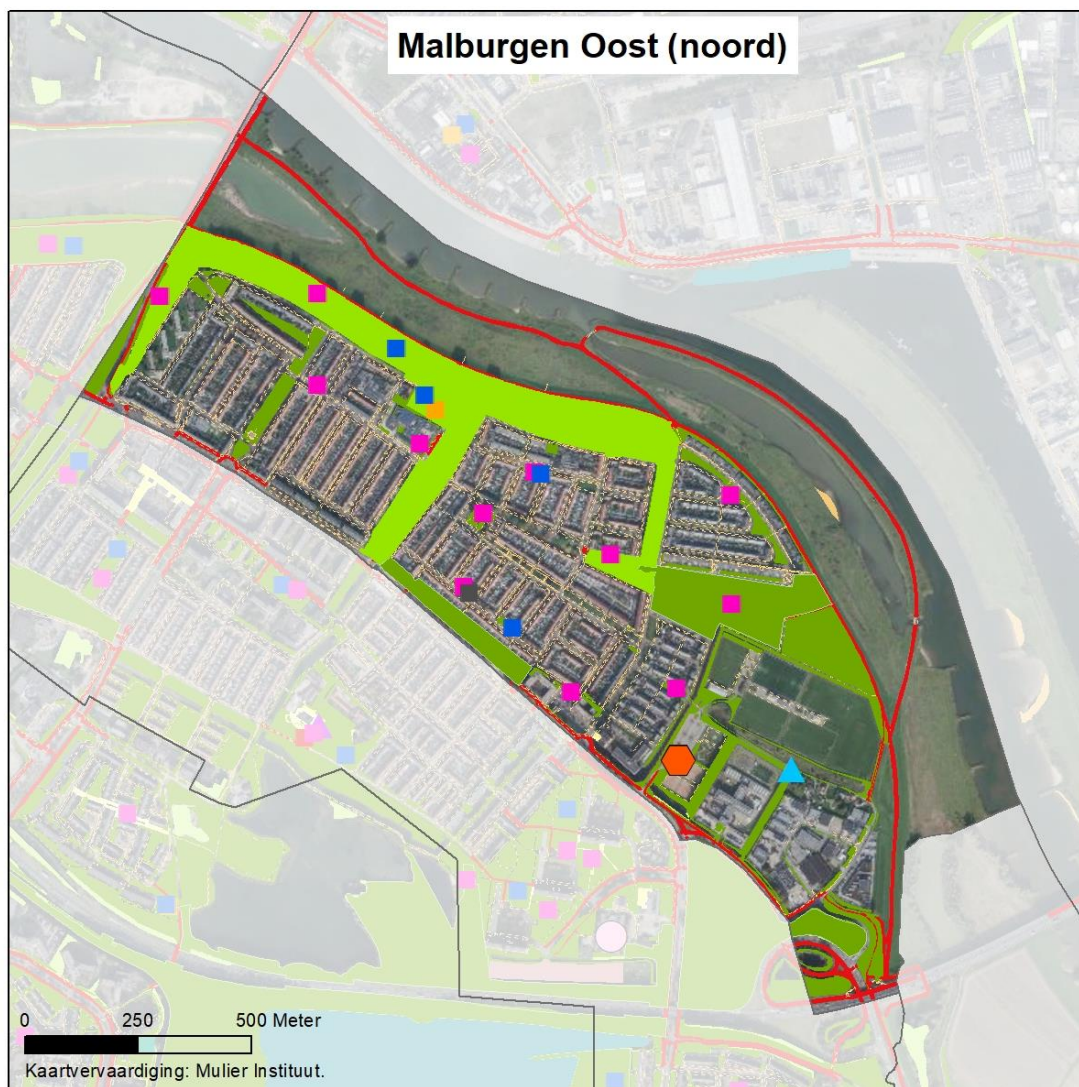
Malburgen West kent een gemiddelde samenstelling van huishoudens. In deze wijk wonen vrij veel mensen met een niet-westerse achtergrond. De wijk zal tot 2030 gaan groeien. De leefbaarheid in deze wijk is voldoende. De sportdeelname in deze wijk is laag. De wijk is aan het verjongen en de voorzieningen in de openbare ruimte zouden moeten passen bij doelgroep en de behoefte (nu en in de toekomst) die er in de wijk is. De wijk scoort goed op het aandeel sport- speel- en beweegruimte. Die ruimte zou dan ook zo goed mogelijk benut moeten worden, waarbij in eerste instantie gebruikgemaakt

moet worden van de bestaande voorzieningen, met een mogelijke uitbreiding. Een voorbeeld hiervan is het openbare kunstgrasveld en de ruimte eromheen, waarbij de behoefte in de wijk onderzocht dient te worden voordat overgegaan wordt tot het nemen van inrichtingsmaatregelen. De wijk heeft genoeg sport- en speelplekken en paden. Ook hierbij is de aanbeveling om goed te kijken naar de bestaande voorzieningen of deze uitnodigend, toegankelijk en veilig zijn en of deze voorzieningen aansluiten bij de behoeften in de wijk.

De bewoners van de wijk maken weinig gebruik van Meinerswijk, terwijl deze groene ruimte op een steenworp afstand van de huisvesting van de bewoners ligt. De verbinding van de wijk met Meinerswijk wordt als een belangrijk aandachtspunt benoemd. Door een route aan te leggen en hierover te communiceren, zou het mogelijk kunnen zijn dat de wijk ook wandelaars aantrekt die van elders komen, wat de levendigheid en de activiteiten in de wijk zal dan doen toenemen.

Malburgen Oost (noord)

Kaart 4.18 Sportieve openbare ruimte wijk Malburgen Oost (noord) in beeld

Niet gemerkte speelplekken	Schoolpleinen	Sport-, speel- en beweegruimte
■ Nat. Speel en Ontmoet. ruimte	○ Gezond schoolplein	■ Park/plantsoen
■ Speelplek	● Schoolplein 14	■ Park (gelabeld)
■ Basketbalveld	Natuurlijke omgeving	■ Volkstuinencomplex
■ Pannaveld	● Speelbos	■ Recreatief water
■ JOP	○ Open zwemwater	■ Bos
■ Jeu des Boules	Fiets-, wandel- en ruiterpaden	■ Heide
■ Skateboardbaan	— Fietspad	■ Zand
■ Trapveld	--- Voetpad	■ Sportparken
Gemerkte speelplekken	— Ruiterpad	
▲ Krajicek Playground	■ Voetgangersgebied	
▲ Cruyff Court		
▲ Speciaal Cruyff Court		
▲ Interactief speelveld		

Tabel 4.34 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Malburgen Oost (noord)

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Malburgen Oost (noord)
Sport- en speelplekken	3,25		3,04
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	18.578
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	59.860
Nabijheid voorzieningen	3,7		4,5

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

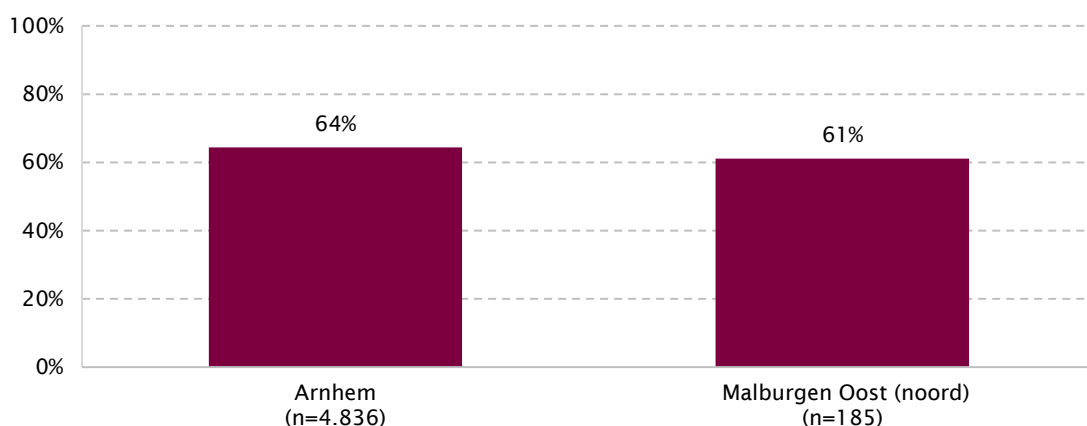
Tabel 4.35 Demografische wijkgegevens Malburgen Oost (noord)

	Arnhem	Malburgen Oost (noord)
Aantal inwoners	153.790	6.260
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	21
15-24 jaar	13	11
25-44 jaar	30	37
45-64 jaar	26	21
65 jaar en ouder	14	10
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	39
Meerpersoonshuishouden zonder kinderen	24	25
Meerpersoonshuishouden met kinderen	29	36
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	61
Westerse achtergrond	12	11
Niet-westerse achtergrond	19	28
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	106%
Leefbaarheid	6 (ruim voldoende)	5 (voldoende)

Sport- en beweegdeelname

Drie op de vijf (61%) inwoners in Malburgen Oost (noord) sport en het aandeel ligt hiermee net onder het Arnhems gemiddelde (64%, figuur 4.17).

Figuur 4.17 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Malburgen Oost (noord) (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

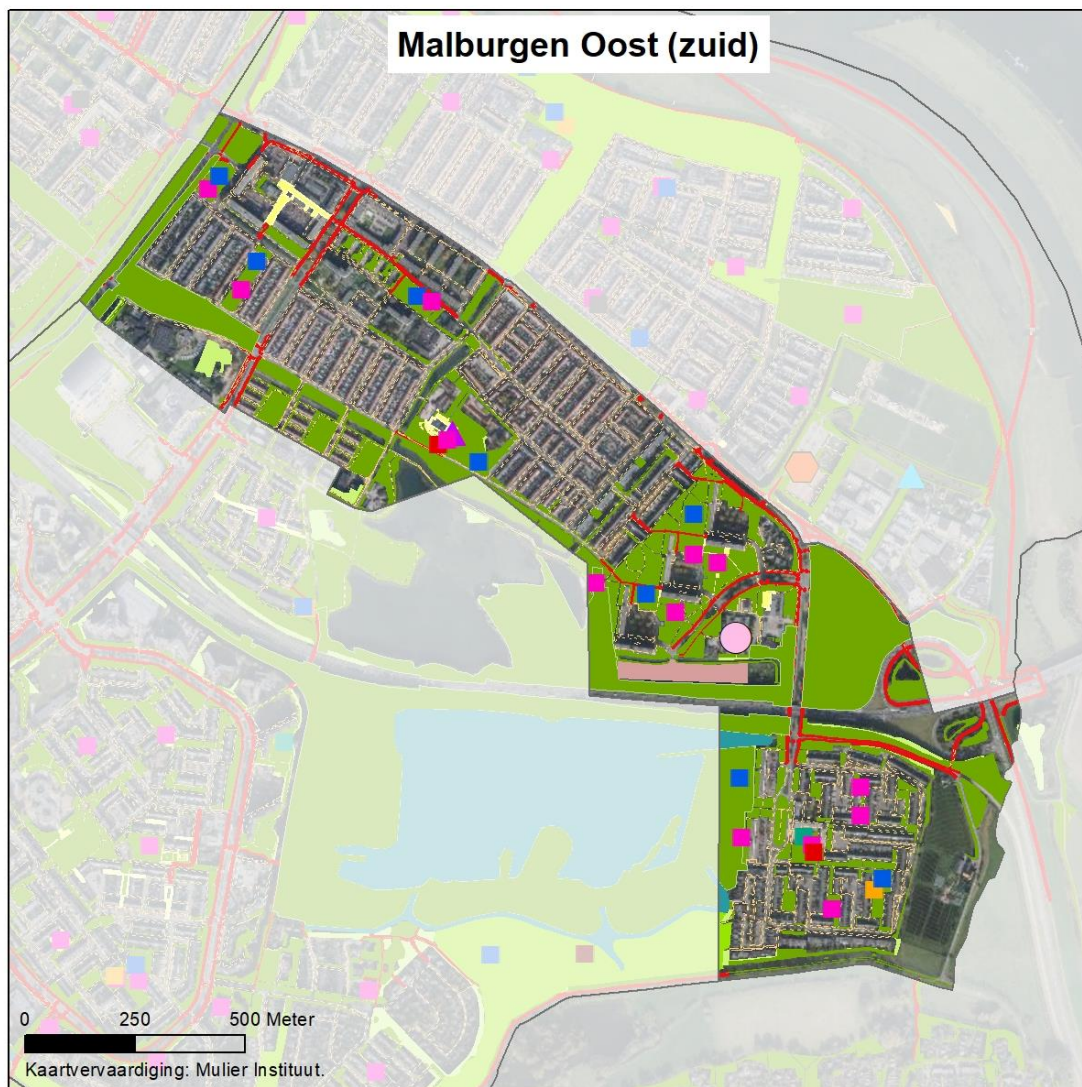
- De wijk Malburgen Oost (noord) is op sommige locaties (zoals aan de dijk) doorontwikkeld met nieuwbouw. De leefbaarheid in de wijk is in de afgelopen 10 tot 15 jaar verbeterd.
- De hoeveelheid sport-, speel-, en beweegruimte in de wijk is beperkt in verhouding tot het aantal inwoners.
- De jeugd en jongeren in de wijk trekken veelal naar Huissen om er te sporten. De voetbalvereniging in de wijk heeft een minder goed imago, wat de oorzaak kan zijn dat jeugd en jongeren bij een andere vereniging spelen dan in de wijk. De voetbalvereniging in de wijk is niet/ nauwelijks maatschappelijk betrokken, waardoor kansen niet benut worden.

Beschouwing

Het aandeel huishoudens met kinderen is in de wijk Malburgen Oost (noord) hoger dan het gemiddelde in Arnhem. Een op de drie inwoners in de wijk heeft een niet-westerse achtergrond. De leefbaarheid in de wijk is voldoende en is sterk verbeterd ten opzichte van tien jaar geleden. De sport- speel- en beweegruimte in de wijk is beperkt. De voorzieningen en het openbaar groen in de wijk zijn van belang om te voorzien in de behoefte in de wijk om te kunnen sporten, spelen en ontmoeten. Het is een kans om de voetbalvereniging in de wijk te betrekken en van maatschappelijke betekenis te zijn (om jeugd en jongeren uit de wijk aan te trekken en in de wijk te laten sporten in plaats van elders in de gemeente of buiten de gemeente). Mogelijk dat het sportpark in de toekomst een (meer) 'open club-karakter' kan krijgen waardoor de wijk gebruik kan maken van het sportpark (als openbare ruimte).

Malburgen Oost (zuid)

Kaart 4.19 Sportieve openbare ruimte wijk Malburgen Oost (zuid) in beeld

Niet gemerkte speelplekken

- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte
- Speelplek
- Basketbalveld
- Pannaveld
- JOP
- Jeu des Boules
- Skateboardbaan
- Trapveld

Gemerkte speelplekken

- ▲ Krajicek Playground
- ▲ Cruyff Court
- ▲ Speciaal Cruyff Court
- ▲ Interactief speelveld

Schoolpleinen

- Gezond schoolplein
- Schoolplein 14

Natuurlijke omgeving

- Speelbos
- Open zwemwater

Fiets-, wandel- en ruiterpaden

- Fietspad
- Voetpad
- Ruiterpad
- Voetgangersgebied

Sport-, speel- en beweegruimte

- Park/plantsoen
- Park (gelabeld)
- Volkstuinencomplex
- Recreatief water
- Bos
- Heide
- Zand
- Sportparken

Tabel 4.36 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Malburgen Oost (zuid)

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Malburgen Oost (zuid)
Sport- en speelplekken	3,25		3,51
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	17.049
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	72.523
Nabijheid voorzieningen	3,7		5,0

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

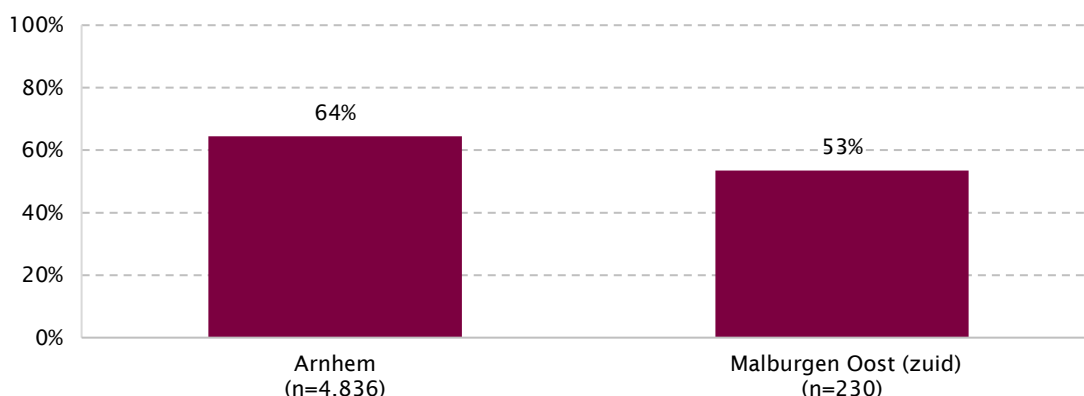
Tabel 4.37 Demografische wijkgegevens Malburgen Oost (zuid)

	Arnhem	Malburgen Oost (zuid)
Aantal inwoners	153.790	7.695
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	19
15-24 jaar	13	13
25-44 jaar	30	27
45-64 jaar	26	23
65 jaar en ouder	14	80
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	42
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	22
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	35
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	46
Westerse achtergrond	12	10
Niet-westerse achtergrond	19	44
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	103%
Leefbaarheid	6 (ruim voldoende)	4 (zwak)

Sport- en beweegdeelname

Iets meer dan de helft (53%) van de inwoners in Malburgen Oost (zuid) sport en het aandeel ligt hiermee ruim onder het gemiddelde in Arnhem (64%, figuur 4.18).

Figuur 4.18 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Malburgen Oost (zuid; in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- Bewoners van deze wijk zijn negatief over de woonomgeving, de leefbaarheid, de veiligheid en de voorzieningen in de buurt.
- De wijk heeft veel gezinnen met een bijstandsuitkering en dat aantal neemt toe. Malburgen Oost heeft het hoogste percentage kinderen met een (potentiële) onderwijsachterstand. De bewoners zijn minder gezond dan gemiddeld en een groot percentage (een op de vier kinderen) heeft overgewicht.
- Kinderen worden veelal van huis uit niet of nauwelijks gestimuleerd om te gaan sporten of te bewegen. De scholen zijn een belangrijke plek voor kinderen waar ze veilig kunnen sporten en spelen. Diverse scholen in de wijk zijn actief bezig met gezondheid, waarbij aandacht is voor een gezonde levensstijl. Sommige scholen bieden naschools sportaanbod aan. Blijvende aandacht voor een gezonde leefstijl en mogelijkheden om te kunnen sporten en spelen op school (ook na schooltijd) is een belangrijk aandachtspunt om kinderen te helpen gezond te leven.
- In het verleden is een aantal successen geboekt door in de wijk sport- en beweegactiviteiten op te zetten. Het is hierbij belangrijk dat het van mensen moet komen die in de wijk wonen en de mensen kennen. Het wordt als lastig ervaren als mensen van 'buitenaf' activiteiten gaan organiseren.

Beschouwing

De wijk Malburgen Oost (zuid) kent relatief veel eenoudergezinnen. Het aandeel inwoners met een niet-westers migratieachtergrond is in deze wijk hoog; vooral in de buurt Immerloo II, waar twee op de drie inwoners een niet-westerse migratieachtergrond heeft. In de buurten Middelgraafaan e.o. en Immerloo II overheersen de flats. De leefbaarheid is zwak. De wijk kent uitdagingen op het gebied van veiligheid, vervreemding, armoede en schuldenproblematiek, sociale cohesie en (Nederlandse) taal. Het wijkprogramma voor Malburgen Oost (Perspectiefnota 2018-2021) vormt de basis om te werken aan de thema's in de wijk.

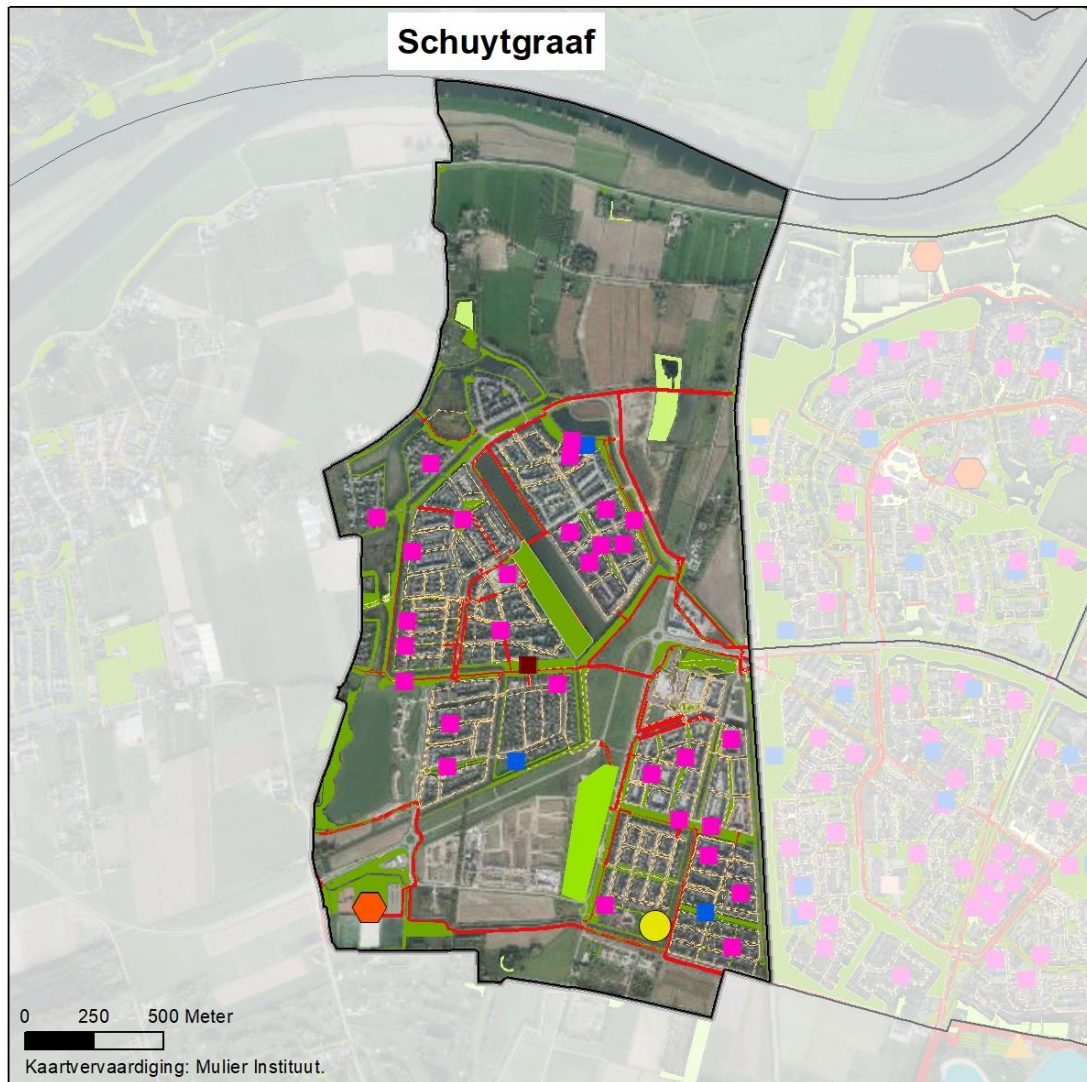
Ook op het gebied van gezondheid kent de wijk uitdagingen, gezien het grote percentage kinderen dat overgewicht heeft. Kijkend naar de openbare ruimte die inwoners faciliteert en kan stimuleren om te bewegen, dan scoort de wijk voldoende op het aantal sport- en speelplekken en de hoeveelheid sport- speel- en beweegruimte. In deze wijk is ‘software en orgware’ essentieel om mensen ‘in beweging te krijgen’. Dat betekent dat er voldoende (en continu) sport- en beweegaanbod moet zijn, bestaande uit activiteiten, begeleiding en communicatie. De scholen vormen een belangrijke plek waar zij dagelijks zijn om ook te sporten en te spelen. Het is een plek waar zij voorlichting kunnen krijgen over een gezonde leefstijl (gezonde voeding en voldoende bewegen). Goede voorlichting over gezonde voeding op scholen, in combinatie met naschoolse opvang, wordt gezien als een kans om jeugd en jongeren te ondersteunen om een gezonde leefstijl aan te nemen. Daarnaast zijn de schoolpleinen een plek waar kinderen kunnen spelen zowel tijdens als na schooluren. In het laatste geval geldt dat de scholen bereid moeten zijn om de schoolpleinen ook na schooluren open te stellen.

Olympusgebied

Het Olympusgebied, het gebied nabij de voormalige Rijnhal, is een gebied van circa 9 hectare groot dat ontwikkeld kan worden als ‘gezondheidspark’ en enorm veel kansen biedt op het vlak van bewegen en gezondheid voor Arnhem als geheel en voor de omliggende wijken. Het doel is om het gebied tot een parkachtige omgeving te ontwikkelen, met een daarbij behorende uitstraling en sportieve, maatschappelijke en economische aantrekkingskracht. Belangrijke rode draad daarbij is ook het op innovatieve wijze vorm en inhoud geven aan een vernieuwend concept ‘Gezonde Leefstijl’ en ‘Duurzame Beleving’ in een parkachtige omgeving, waarbij er sprake is van een wisselwerking tussen onderwijs, bedrijven, sportverenigingen, de wijk en de gemeente. In de opgestelde intentieverklaring zijn partijen uitgenodigd om bij te dragen aan de realisatie van de ambities. Om deze doelstelling te bereiken zal er tussen 2017 en 2020 gewerkt worden aan invulling van het braakliggende terrein en het organiseren van afzonderlijke en gezamenlijke activiteiten onder andere op maatschappelijk en sportief gebied.

Schuytgraaf

Kaart 4.20 Sportieve openbare ruimte wijk Schuytgraaf in beeld

Niet gemerkte speelplekken

- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte
- Speelplek
- Basketbalveld
- Pannaveld
- JOP
- Jeu des Boules
- Skateboardbaan
- Trapveld

Gemerkte speelplekken

- ▲ Krajicek Playground
- ▲ Cruyff Court
- ▲ Speciaal Cruyff Court
- ▲ Interactief speelveld

Schoolpleinen

- Gezond schoolplein

- Schoolplein 14

Natuurlijke omgeving

- Speelbos
- Open zwemwater

Fiets-, wandel- en ruiterpaden

- Fietspad
- Voetpad
- Ruiterpad
- Voetgangersgebied

Sport-, speel- en beweegruimte

- Park/plantsoen
- Park (gelabeld)
- Volkstuinencomplex
- Recreatief water
- Bos
- Heide
- Zand
- Sportparken

Tabel 4.38 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Schuytgraaf

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Schuytgraaf
Sport- en speelplekken	3,25		3,46
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	16.815
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	63.459
Nabijheid voorzieningen	3,7		6,4

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

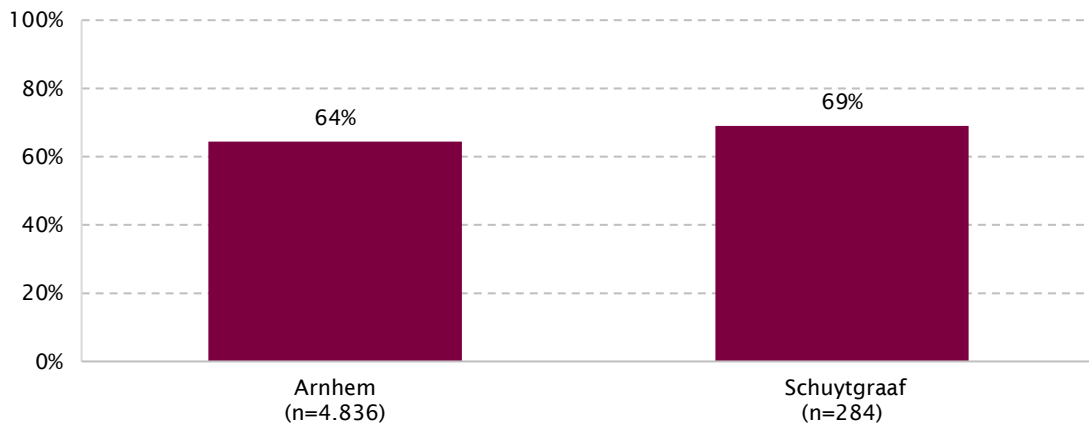
Tabel 4.39 Demografische wijkgegevens Schuytgraaf

	Arnhem	Schuytgraaf
Aantal inwoners	153.790	9.815
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	31
15-24 jaar	13	8
25-44 jaar	30	39
45-64 jaar	26	18
65 jaar en ouder	14	4
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	19
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	23
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	59
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	74
Westerse achtergrond	12	10
Niet-westerse achtergrond	19	16
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	153%
Leefbaarheid	6 (ruim voldoende)	7 (goed)

Sport- en beweegdeelname

Ruim twee derde (69%) van de inwoners in Schuytgraaf sport en het aandeel ligt hiermee boven het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.19).

Figuur 4.19 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Schuytgraaf (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- Schuytgraaf is een nieuwe wijk waar overwegend tweeverdieners wonen met kinderen.
- Voor de oudere jeugd/jongeren is in de wijk niet veel te doen en dat wordt door de bewoners ook aangegeven. In de directe nabijheid van de wijk is één sportpark aanwezig, met een voetbalvereniging, een skatepark en een tennispark. Er wordt aangegeven dat er een (structureel) tekort is aan voetbalvelden.
- De groene strook in het midden van de wijk Schuytgraaf is nu een weiland, maar aanvankelijk bedoeld als park. Het park is van de baan door bezuinigingen en het gebied is niet openbaar toegankelijk. Aangegeven is om een ontmoetingsplek te creëren voor jongeren, mogelijk in combinatie met sport- en speelvoorziening. De suggestie is om voor de invulling te kijken naar successen in Arnhem (bijvoorbeeld de Playground bij de Paasberg (blauwe veld/sportpark) en de outdoor fitnesszone Rijkerswoerdse plassen.
- In de werksessie wordt kenbaar gemaakt dat kinderen veel thuis zijn als ouders werken en er weinig aanleiding is om te sporten/spelen. Een centrale ontmoetingsplek met een sport-/speelvoorziening kan helpen om deze kinderen te stimuleren actief bezig te zijn.
- In de wijk is behoefte aan een 3x3 basketbalveld. Hiervoor zijn reeds plannen ontwikkeld.

Beschouwing

In de wijk Schuytgraaf wonen veel gezinnen (tweeverdieners) met kinderen. De wijk is nog jong en zal de komende jaren flink uitbreiden. De leefbaarheid is goed. In de wijk ontbreekt een centrale ontmoetingsplek voor de jeugd en jongeren. In het midden van de wijk is een groene ruimte aanwezig die op dit moment als weiland dienst doet. Dit is een locatie met veel potentie om er een centrale ontmoetingsplek te realiseren, mogelijk in combinatie met een sport- en speelvoorziening. Er is reeds een plan gemaakt voor het realiseren van een 3x3 basketbalveld. Voor de kinderen die overdag alleen thuis zijn, kan een centrale plek met een sport- en speelvoorziening stimuleren om buiten actief bezig te zijn. Omdat in de wijk veel jeugd (tot 15 jaar) woont en de wijk met nieuwbouw blijft groeien, zal goed nagedacht moeten worden over het verder inrichten van de openbare ruimte en de invulling van de groene ruimte als centrale plek in de wijk. Het groen zal bruikbaar gemaakt moeten worden voor

meerdere doelgroepen en dus niet alleen voor de jeugd en jongeren ('voor elk wat wils'). Een ontwerpprincipie hierbij is het combineren van bijvoorbeeld een rozentuin en een kruidentuin met sportmogelijkheden, picknickplaatsen, en een plek waar men kan ontspannen en tot rust te komen. Met het herinrichten van de groene plek zal rekening gehouden moeten worden met de specifieke wensen van de verschillende doelgroepen.

Kinderen willen een spannende speelplek die geschikt is voor hun eigen leeftijd. Kinderen boven de 10 jaar hebben behoefte aan een groter speelveld om te kunnen voetballen. Voor jongere kinderen zijn twee kleinere speel- en sportplekken beter dan één grote speelplek. Het kleurgebruik, groen en een doorzicht/doorkijk zijn aspecten die van belang zijn bij het inrichten van de locatie waardoor het voor bewoners een herkenbare, toegankelijke en veilige plek is die uitnodigt om er te sporten, te spelen of te ontmoeten.

Elderveld

Kaart 4.21 Sportieve openbare ruimte wijk Elderveld in beeld

Niet gemerkte speelplekken

- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte
- Speelplek
- Basketbalveld
- Pannaveld
- JOP
- Jeu des Boules
- Skateboardbaan
- Trapveld

Gemerktte speelplekken

- ▲ Krajicek Playground
- ▲ Cruyff Court
- ▲ Speciaal Cruyff Court
- ▲ Interactief speelveld

Schoolpleinen

- Gezond schoolplein
- Schoolplein 14

Natuurlijke omgeving

- Speelbos
- Open zwemwater

Fiets-, wandel- en ruiterpaden

- Fietspad
- Voetpad
- Ruiterpad
- Voetgangersgebied

Sport-, speel- en beweegruimte

- Park/plantsoen
- Park (gelabeld)
- Volkstuinencomplex
- Recreatief water
- Bos
- Heide
- Zand
- Sportparken

Tabel 4.40 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Elderveld

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Elderveld
Sport- en speelplekken	3,25		4,38
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	17.304
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	87.345
Nabijheid voorzieningen	3,7		4,1

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

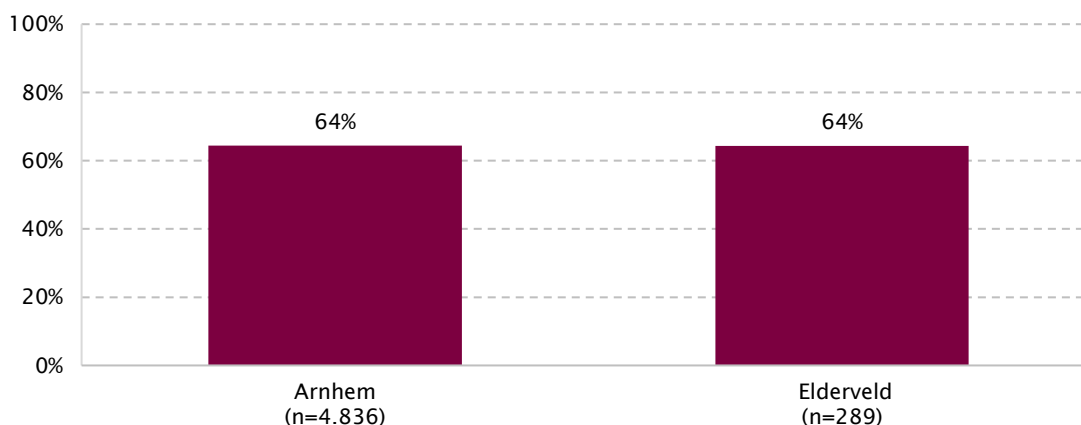
Tabel 4.41 Demografische wijkgegevens Elderveld

	Arnhem	Elderveld
Aantal inwoners	153.790	9.130
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	16
15-24 jaar	13	11
25-44 jaar	30	22
45-64 jaar	26	30
65 jaar en ouder	14	22
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	37
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	30
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	33
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	73
Westerse achtergrond	12	12
Niet-westerse achtergrond	19	15
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	99%
Leefbaarheid	6	6
	(ruim voldoende)	(ruim voldoende)

Sport- en beweegdeelname

Bijna twee derde (64%) van de inwoners in Elderveld sport en het aandeel komt hiermee overeen met het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.20).

Figuur 4.20 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Elderveld (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- De bewoners in Elderveld wonen al lang in de wijk.
- In de wijk is sprake van eenzaamheid bij ouderen. Het gevoel is dat het aandeel mensen in de wijk dat eenzaam is, groeit. Er vinden interventies plaats om eenzame mensen te helpen.
- De Krajicek Playground wordt als een mooie locatie gezien die door een brede doelgroep gebruikt kan worden en die door veel mensen ook wordt gebruikt. De jongeren in de wijk weten de weg naar de playground en sporthal goed te vinden.
- In de directe nabijheid van de wijk (aan de Drielsedijk) liggen moestuinen (onderdeel van een biologische tuinbouwvereniging). Daarbij ligt een speelterrein die voor kinderen nog interessanter gemaakt zou kunnen worden. Zo zijn op zaterdag ouders fruit/groenten aan het plukken of bomen aan het snoeien, waarbij de kinderen tegelijkertijd kunnen spelen. Het aantrekkelijk maken van de speelplek is een duidelijke kans voor de wijk Elderveld om meer mensen te trekken.
- Veel scholen in de wijk hebben mooi ingerichte schoolpleinen. Het wordt als een gemiste kans ervaren dat deze schoolpleinen niet openbaar toegankelijk zijn waardoor de kinderen hier buiten schooltijden geen gebruik van kunnen maken.
- Waterspeeltuin Spelderveld is een groene ruimte voor kinderen met veel potentie voor de wijk.

Beschouwing

De wijk Elderveld kent vrij weinig 25-44-jarigen en veel ouderen (65-plus) in vergelijking tot het gemiddelde in Arnhem. Er wonen vrij weinig eenpersoonshuishoudens en de leefbaarheid in de wijk is voldoende.

De wijk heeft een goede score op het aantal sport- en speelplekken en een gemiddelde score ten aanzien van de hoeveelheid sport-, speel- en beweegruimte in verhouding tot het aantal inwoners in de wijk. Op de deelindicator 'nabijheid van voorzieningen' scoort de wijk minder goed. Het gevolg hiervan kan zijn dat men minder snel geneigd is om te voet of met de fiets naar een voorziening te gaan (bijvoorbeeld een school, een zwembad of een supermarkt), omdat de te overbruggen afstand te groot is.

Een kans die zich voordoet in de wijk is de speelplek bij de moestuin aan de Drielsedijk. Het interessanter maken van de speelplek kan de aantrekkingskracht van (gezinnen met) kinderen vergroten. Omdat er in de wijk aantrekkelijke schoolpleinen zijn voor de jeugd en jongeren, liggen er mogelijkheden om te kijken of schoolpleinen ook buiten schooltijd toegankelijk kunnen worden gemaakt. Voor de ouderen in de wijk zou aandacht moeten zijn voor (voldoende) ontmoetingsplekken en (goed verlichte) wandelroutes in de wijk zodat het aantrekkelijk is om korte ommetjes te maken.

De Waterspeeltuin Spelderveld is door de gemeente Arnhem genoemd als een speel- en ontmoetingsplek die in aanmerking komt om aan te passen. De Waterspeeltuin is een mooie groene ruimte waar kinderen kunnen spelen in een natuurlijke omgeving. Bij een mogelijke herinrichting zou aandacht moeten zijn voor een aantal aspecten (ontwerpprincipes). Ten eerste zou de verblijfskwaliteit goed moeten zijn. Dat betekent dat er voldoende voorzieningen moeten zijn om gezinnen lang in het gebied te houden. Dat zou betekenen dat er voldoende zitgelegenheden aanwezig moeten zijn met een aantal schaduw- en zonplekken (voor ieder wat wils). Daarnaast zou de speellocatie voldoende aantrekkelijk (gevarieerd) moeten zijn voor de jeugd (van verschillende leeftijdscategorieën). Mogelijk dat de locatie ook gecombineerd kan worden met een andere voorziening, zoals bijvoorbeeld een klimbos. In het Park Berg en Bos in Apeldoorn is een dergelijke combinatie aanwezig. Omdat het klimbos veel publiek trekt, wordt ook de speellocatie in het groen goed gebruikt, waardoor er sprake is van een win-winsituatie.

De afstand tot voorzieningen scoort in deze wijk minder goed. Mensen zijn eerder geneigd om de auto of ander niet-actief transportmiddel te kiezen. Voor kwetsbare groepen, zoals ouderen, kan een te grote afstand tot de dagelijkse voorzieningen ervoor zorgen dat ze überhaupt minder de deur uit gaan.

In een wijk zou zoveel mogelijk gestreefd moeten worden naar functiemenging. In een bestaande wijk is dat lastiger dan in een nieuwe wijk omdat het gaat om bestaande voorzieningen. Het principe is dat voorzieningen in de wijk zoveel mogelijk op loopafstand dienen te zijn. Primaire diensten zoals de supermarkt zouden daarom bij voorkeur binnen een straal van 500 meter te vinden moeten zijn, waardoor deze in principe door iedereen lopend te bereiken is. Voor secundaire voorzieningen zoals een restaurant of een sportvoorziening voldoet een afstand van 800 meter.

Elden

Kaart 4.22 Sportieve openbare ruimte wijk Elden in beeld

Niet gemerkte speelplekken

- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte
- Speelplek
- Basketbalveld
- Pannaveld
- JOP
- Jeu des Boules
- Skateboardbaan
- Trapveld

Gemerkte speelplekken

- ▲ Krajicek Playground
- ▲ Cruyff Court
- ▲ Speciaal Cruyff Court
- ▲ Interactief speelveld

Schoolpleinen

- Gezond schoolplein

- Schoolplein 14

Natuurlijke omgeving

- Speelbos
- Open zwemwater

Fiets-, wandel- en ruiterspaden

- Fietspad
- Voetpad
- Ruiterspad
- Voetgangersgebied

Sport-, speel- en beweegruimte

- Park/plantsoen
- Park (gelabeld)
- Volkstuinencomplex
- Recreatief water
- Bos
- Heide
- Zand
- Sportparken

Tabel 4.42 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Elden

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Elden
Sport- en speelplekken	3,25		1,74
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	34.945
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	233.302
Nabijheid voorzieningen	3,7		3,9

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

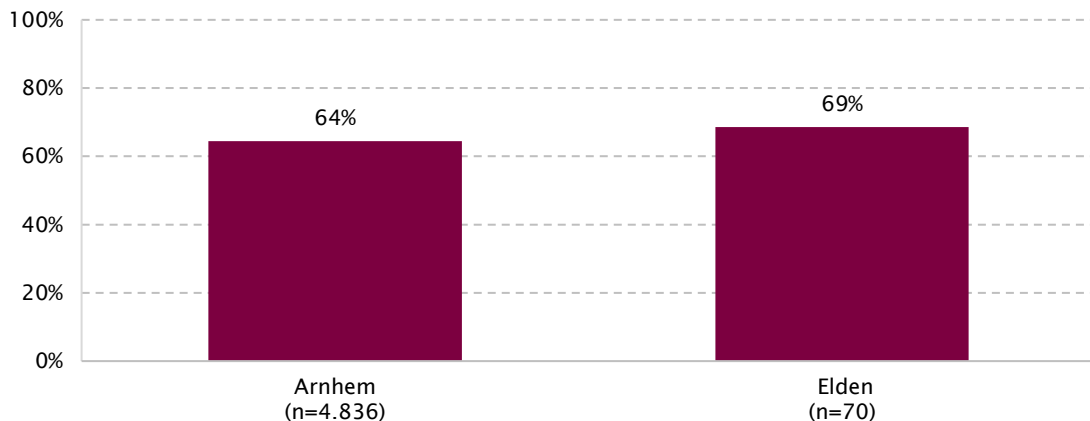
Tabel 4.43 Demografische wijkgegevens Elden

	Arnhem	Elden
Aantal inwoners	153.790	2.300
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	15
15-24 jaar	13	11
25-44 jaar	30	17
45-64 jaar	26	31
65 jaar en ouder	14	27
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	29
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	33
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	37
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	85
Westerse achtergrond	12	9
Niet-westerse achtergrond	19	6
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	111%
Leefbaarheid	6 (ruim voldoende)	7 (goed)

Sport- en beweegdeelname

Ruim twee derde (69%) van de inwoners in Elden sport en het aandeel ligt hiermee boven het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.21).

Figuur 4.21 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Elden (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- De wijk Elden is van oorsprong een dorp en dat wordt door de bewoners nog steeds zo gezien en ervaren. Een paar wegen geven toegang tot de wijk. In en om de wijk is veel groen aanwezig.
- Er gaat een plan komen om tot een nadere uitwerking te komen voor de problematiek van eenzaamheid bij ouderen in Elderveld en Elden.
- Het aandeel speelplekken in de wijk is misschien wat mager, maar dat wordt gecompenseerd door de hoeveelheid (functioneel) groen waar gebruik van gemaakt kan worden.
- Aansluiting vinden met andere wijken wordt als moeilijk ervaren omdat de wijk een gesloten infrastructuur kent.
- Op het groen veldje van de Stichting SunFlowers Ranch worden aanpassingen gedaan om een meer beweegvriendelijk speelplein te creëren. Omdat het ledenaantal van de tennisvereniging in de wijk sterk terugloopt, biedt dat mogelijk kansen om een andere type sport aan te bieden (bijvoorbeeld padel of buitenfitness).

Beschouwing

In de wijk Elden zijn veel ouderen en veel meerpersoonshuishoudens aanwezig. De leefbaarheid in de wijk is goed. De wijk kent de problematiek van eenzaamheid onder ouderen, waar reeds actie op ondernomen wordt om de problemen hieromtrent aan te pakken. Mogelijk dat (her)inrichting van de openbare ruimte hieraan ook kan bijdragen door bijvoorbeeld ontmoetingsplekken te creëren of het sport- en beweegaanbod (meer dan nu het geval is) af te stemmen op ouderen. Dit zal in samenwerking met organisaties die thans betrokken zijn bij de problematiek opgepakt kunnen worden. Aangezien in de wijk Elderveld eenzaamheid onder ouderen ook speelt, zou het goed zijn om te kijken welke mogelijkheden de openbare ruimte biedt voor ouderen zodat zij gefaciliteerd en gestimuleerd worden om buiten te zijn en mogelijk deel te nemen aan activiteiten. Aangezien het aantal sport- en speelplekken naar het aantal inwoners beperkt is, dient zich een mogelijkheid aan om na te denken over het realiseren van een nieuwe sport- en/of speelplek. Deze plek kan mogelijk gecombineerd worden met een ontmoetingsplek voor ouderen waar ook activiteiten georganiseerd worden voor de ouderen zodat niet alleen ingezet wordt op de hardware maar op de software.

De Laar

Kaart 4.23 Sportieve openbare ruimte wijk De Laar in beeld

Niet gemerkte speelplekken
■ Nat. Speel en Ontmoet. ruimte ■ Speelplek ■ Basketbalveld ■ Pannaveld ■ JOP ■ Jeu des Boules ■ Skateboardbaan ■ Trapveld	Schoolpleinen
○ Gezond schoolplein ● Schoolplein 14	Sport-, speel- en beweegruimte
■ Park/plantsoen ■ Park (gelabeld) ■ Volkstuinencomplex ■ Recreatief water ■ Bos ■ Heide ■ Zand ■ Sportparken
Gemarkte speelplekken
▲ Krajicek Playground ▲ Cruyff Court ▲ Speciaal Cruyff Court ▲ Interactief speelveld	Natuurlijke omgeving
● Speelbos ● Open zwemwater	
	Fiets-, wandel- en ruiterspaden
— Fietspad — Voetpad — Ruiterspad — Voetgangersgebied	

Tabel 4.44 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk De Laar

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	De Laar
Sport- en speelplekken	3,25		5,73
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	18.596
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	61.611
Nabijheid voorzieningen	3,7		4,1

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

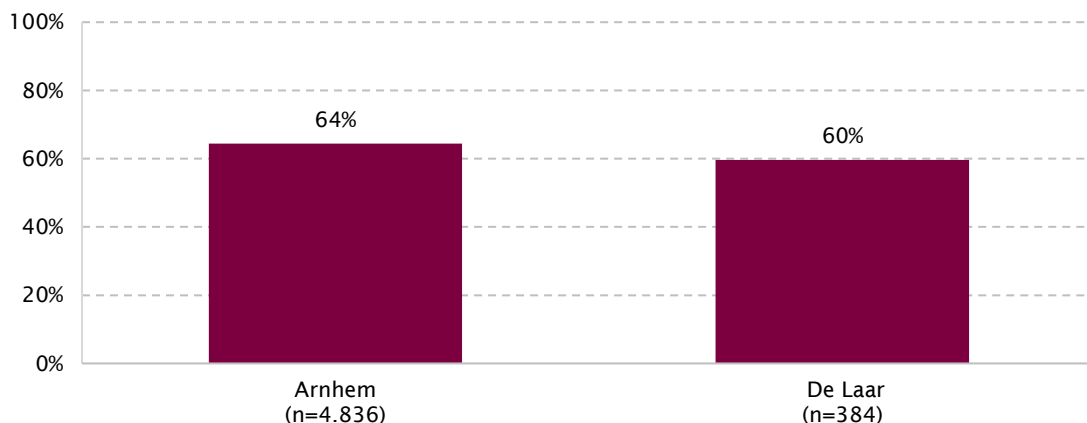
Tabel 4.45 Demografische wijkgegevens De Laar

	Arnhem	De Laar
Aantal inwoners	153.790	12.395
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	18
15-24 jaar	13	11
25-44 jaar	30	29
45-64 jaar	26	31
65 jaar en ouder	14	11
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	34
Meerpersoonshuishouden zonder kinderen	24	27
Meerpersoonshuishouden met kinderen	29	38
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	75
Westerse achtergrond	12	12
Niet-westerse achtergrond	19	13
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	98%
Leefbaarheid	6	6
	(ruim voldoende)	(ruim voldoende)

Sport- en beweegdeelname

Drie op de vijf (60%) inwoners in De Laar sport en het aandeel ligt hiermee onder het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.22).

Figuur 4.22 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk De Laar (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

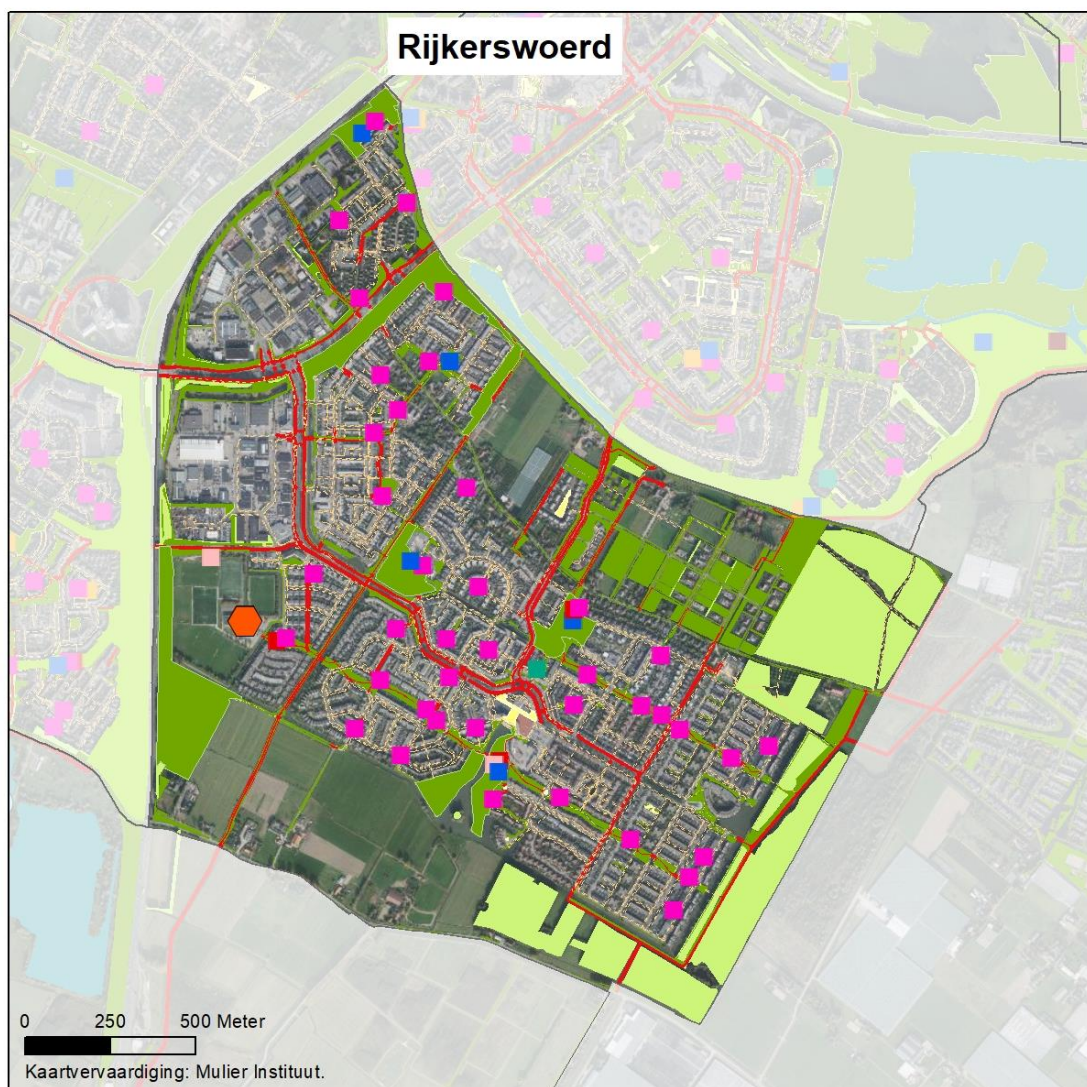
- Het algemene beeld van de wijk De Laar is dat het een fijne wijk is om te wonen, maar dat er in de wijk tegelijkertijd vrij weinig aanbod is aan sportvoorzieningen en dat er ook weinig aanleidingen zijn om te sporten in de openbare ruimte. Bij de Sporthal in de Laar West zijn voorzieningen aanwezig waaronder een skatebaan. Gepleit wordt voor meer sport- en beweegaanleidingen in de wijk.
- Er is veel groen in de wijk, maar er is weinig groen dat functioneel is om in te kunnen sporten of te bewegen.
- Voor veel ouderen is verlichting een aandachtspunt om ook 's avonds met een veilig gevoel een ommetje te kunnen maken.
- Er zijn veel speelplekken in de wijk waarvan een deel niet goed gebruikt wordt omdat de kwaliteit niet voldoende is of dat de speelplek niet aansluit bij de doelgroep. Er zou kritisch gekeken moeten worden naar de speelplekken in de wijk.
- De locatie Bingelradepark met bouw- en avonturenspeelplaats De Buitelaar in De Laar Oost is een mooie ruimte. De suggestie wordt gegeven om deze op te knappen en aantrekkelijker te maken voor alle doelgroepen.

Beschouwing

De wijk De Laar kent een vrij groot aandeel aan huishoudens met kinderen. De leefbaarheid in de wijk is ruim voldoende. De wijk kent een grote hoeveelheid aan sport- en speelplekken, echter de speelplekken worden niet overal goed gebruikt. Een aanbeveling is om kritisch te kijken naar de kwaliteit en functionaliteit van de speelplekken. Een aantal groene ruimtes biedt kansen om inwoners sport- en beweegmogelijkheden aan te bieden. Een voorbeeld is de groene ruimte Bingelradepark met bouw- en avonturenspeelplaats De Buitelaar. Aanpassingen aan de speelplaats en het park (aantrekkelijker maken voor de jeugd en jongeren) kan het gebruik van de openbare ruimte door deze doelgroep vergroten. De nabijheid van voorzieningen scoort in deze wijk minder goed. In de beschouwing voor de wijk Elderveld is hier aandacht aan besteed. De principes die van belang zijn voor de nabijheid van voorzieningen zoals beschreven voor de wijk Elderveld, gelden ook voor deze wijk.

Rijkerswoerd

Kaart 4.24 Sportieve openbare ruimte wijk Rijkerswoerd in beeld

Niet gemerkte speelplekken	Schoolpleinen	Sport-, speel- en beweegruimte
- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte - Speelplek - Basketbalveld - Pannaveld - JOP - Jeu des Boules - Skateboardbaan - Trapveld	- Gezond schoolplein - Schoolplein 14	- Park/plantsoen - Park (gelabeld) - Volkstuinencomplex - Recreatief water - Bos - Heide - Zand - Sportparken
Gemerkte speelplekken	Natuurlijke omgeving	
- Krajicek Playground - CruyffCourt - Speciaal CruyffCourt - Interactief speelveld	- Speelbos - Open zwemwater	
	Fiets-, wandel- en ruiterpaden	
	- Fietspad - Voetpad - Ruiterpad - Voetgangersgebied	

Tabel 4.46 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Rijkerswoerd

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Rijkerswoerd
Sport- en speelplekken	3,25		3,96
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	16.145
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	81.851
Nabijheid voorzieningen	3,7		5,6

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

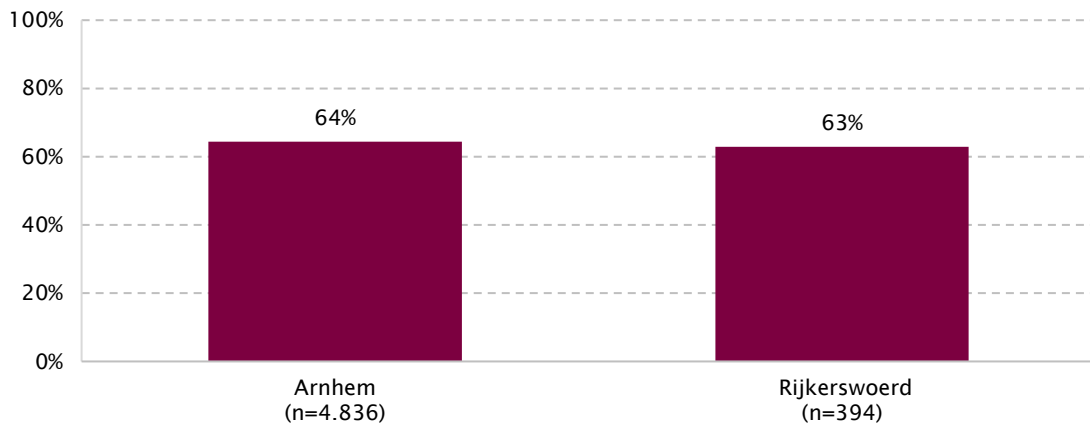
Tabel 4.47 Demografische wijkgegevens Rijkerswoerd

	Arnhem	Rijkerswoerd
Aantal inwoners	153.790	12.895
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	19
15-24 jaar	13	13
25-44 jaar	30	24
45-64 jaar	26	33
65 jaar en ouder	14	11
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	31
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	25
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	44
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	71
Westerse achtergrond	12	12
Niet-westerse achtergrond	19	17
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	97%
Leefbaarheid	6	6
	(ruim voldoende)	(ruim voldoende)

Sport- en beweegdeelname

Bijna twee derde (63%) van de inwoners in Rijkerswoerd sport en het aandeel ligt hiermee om en nabij het Arnhems gemiddelde (64%, figuur 4.23).

Figuur 4.23 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Rijkerswoerd (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- De wijk Rijkerswoerd wordt ook wel een forensenwijk genoemd met veel gezinnen met kinderen.
- In het aanbod om te sporten, te bewegen en te ontmoeten is weinig structuur herkenbaar.
- Gepleit wordt voor meer, veilige en goed bereikbare ontmoetingsplekken die bij kunnen dragen aan ontmoeting en beweging in de wijk.
- Bij de Rijkerswoerdse Plassen worden mogelijkheden geboden om te sporten; zo is er een trimbaan en een outdoor fitnesslocatie aanwezig.
- Zogenaamde jongeren ontmoetingsplekken in de wijk worden goed benut.
- Er zijn gesprekken gaande met scholen om meer groen toe te passen op schoolpleinen en om deze pleinen meer beweegvriendelijk te maken.
- Rijkerswoerd is qua structuur van de wijk erg oost-west georiënteerd en de woningen staan behoorlijk dicht op elkaar ('alles moet binnen de vierkante meter gebeuren'), waardoor soms conflictsituaties ontstaan.
- Achter de huizen liggen wel groenstroken, maar er is weinig groen in de wijk. Daarbij zijn veel speelplekken te klein en moet de ruimte rondom scholen beter ingericht worden.
- De parken die er zijn, moeten beter ingericht worden (speelaanleidingen, dimensies, boomstammen e.d.). Veel ouders met kleine kinderen gaan naar stadsboerderij De Hooimaat.

Beschouwing

De wijk Rijkerswoerd kent inwonersopbouw waarbij het aandeel meerpersoonshuishoudens met kinderen hoger is dan het gemiddelde in Arnhem. Het aandeel eenpersoonshuishoudens ligt beduidend lager dan het Arnhems gemiddelde. De wijk is dicht op elkaar gebouwd waarbij de fysieke ruimte beperkt is. Gepleit wordt voor meer, veilige en goed bereikbare ontmoetingsplekken die bij kunnen dragen aan ontmoeting en beweging in de wijk. De nabijheid van voorzieningen scoort in deze wijk minder goed. In de beschouwing voor de wijk Elderveld is hier aandacht aan besteed. De principes die van belang zijn voor de nabijheid van voorzieningen zoals beschreven voor de wijk Elderveld, gelden ook voor deze wijk.

Vredenburg/Kronenburg

Kaart 4.25 Sportieve openbare ruimte wijk Vredenburg/Kronenburg in beeld

Niet gemerkte speelplekken

- Nat. Speel en Ontmoet. ruimte
- Speelplek
- Basketbalveld
- Pannaveld
- JOP
- Jeu des Boules
- Skateboardbaan
- Trapveld

Gemarkte speelplekken

- ▲ Krajicek Playground
- ▲ Cruyff Court
- ▲ Speciaal Cruyff Court
- ▲ Interactief speelveld

Schoolpleinen

- Gezond schoolplein
- Schoolplein 14

Natuurlijke omgeving

- Speelbos
- Open zwemwater

Fiets-, wandel- en ruiterspaden

- Fietspad
- Voetpad
- Ruiterspad
- Voetgangersgebied

Sport-, speel- en beweegruimte

- Park/plantsoen
- Park (gelabeld)
- Volkstuinencomplex
- Recreatief water
- Bos
- Heide
- Zand
- Sportparken

Tabel 4.48 Scores beweegvriendelijke omgeving gemeente Arnhem en wijk Vredenburg /Kronenburg

	Arnhem geheel	Arnhem excl. Schaarsbergen	Vredenburg/Kronenburg
Sport- en speelplekken	3,25		4,20
Fiets-, wandel- en ruiterspaden	25.162	19.935	23.613
Sport-, speel- en beweegruimte	340.002	100.050	159.052
Nabijheid voorzieningen	3,7		4,6

Groen: 8 wijken met de hoogste score.

Roze: 8 wijken met de laagste score.

Niet gekleurd: 8 wijken met middelste scores (net boven/onder gemiddelde van Arnhem).

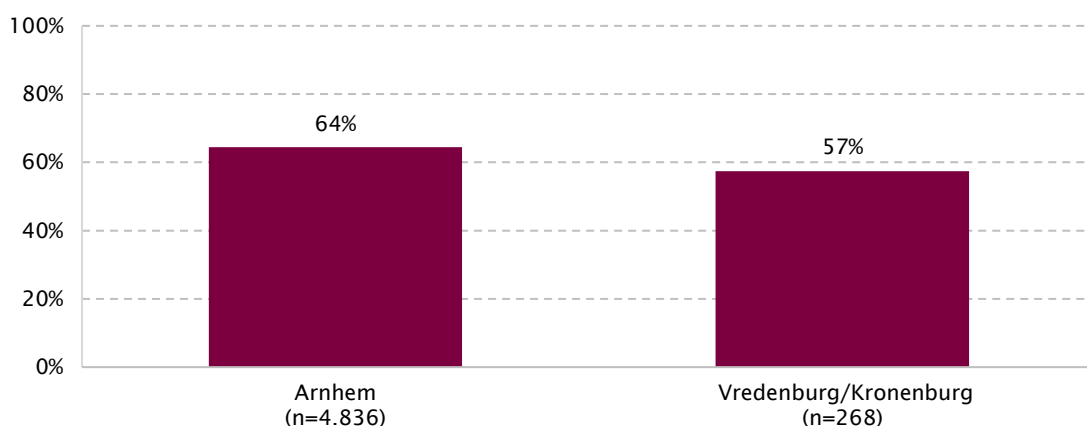
Tabel 4.49 Demografische wijkgegevens Vredenburg/Kronenburg

	Arnhem	Vredenburg/Kronenburg
Aantal inwoners	153.790	8.330
Leeftijdsopbouw		
< 15 jaar	17	14
15-24 jaar	13	11
25-44 jaar	30	26
45-64 jaar	26	27
65 jaar en ouder	14	23
Samenstelling huishoudens		
Eenpersoonshuishouden	47	51
Meerpersoonshuishouden zonder kinderen	24	24
Meerpersoonshuishouden met kinderen	29	25
Migratie-achtergrond		
Nederlandse achtergrond	69	62
Westerse achtergrond	12	14
Niet-westerse achtergrond	19	24
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	105%
Leefbaarheid	6 (ruim voldoende)	6 (ruim voldoende)

Sport- en beweegdeelname

57 procent van de inwoners in Vredenburg/Kronenburg sport en het aandeel ligt hiermee onder het Arnhemse gemiddelde (64%, figuur 4.24).

Figuur 4.24 Sport- en beweegdeelname in Arnhem en wijk Vredenburg/Kronenburg (in procenten)

Bron: Gemeente Arnhem (Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor), 2017.

Bevindingen werksessie

- De wijken Vredenburg/Kronenburg worden vaak in één adem genoemd, maar hebben specifieke kenmerken. Kronenburg is erg versteend waarbij in de wijk weinig fysieke ruimte aanwezig is. Vredenburg is ruimer opgezet.
- De wijken hebben een hoog percentage kinderen met overgewicht en er is in toenemende mate sprake van eenzaamheid onder ouderen.
- Op sommige plekken zijn initiatieven vanuit bewoners om buitenfitness op te zetten. Bij het wijkcentrum SWOA (Stichting Welzijn Ouderen Arnhem) was men enthousiast over dit idee. Hier is inmiddels een ruimte ingericht en er zijn volop kansen voor ouderen om hieraan mee te doen. Krachttraining voor ouderen is als belangrijk punt aangekaart.
- De buitenruimte wordt als onplezierig en onveilig ervaren. Gepleit wordt voor herinrichting van de buitenruimte rond de Slochterenweg.
- Het Immerloopark wordt als sportvoorziening behoorlijk goed gebruikt, maar er kan meer mee gedaan worden (zoals het organiseren van evenementen).
- Bij de bewoners wordt een behoefte gesignaleerd voor het maken van ommetjes die veilig en toegankelijk zijn.
- Centrale ontmoetingsplekken in de wijk in de vorm van aantrekkelijke pleinen is een andere behoefte in de wijk.

Beschouwing

De wijken Kronenburg/Vredenburg kennen veel ouderen (65-plussers) en een gemiddelde samenstelling van huishoudens. De leefbaarheid in de wijk is ruim voldoende. De deelwijk Kronenburg is erg versteend. De wijken Kronenburg/Vredenburg hebben een hoog percentage overgewicht bij kinderen en er is sprake van eenzaamheid bij ouderen. Kijkend naar de fysieke elementen, dan is het van belang dat er voldoende (aantrekkelijke) ontmoetingsplekken zijn voor ouderen en dat er voldoende aanleiding is om te bewegen. Om mensen enthousiast te krijgen om actief te zijn in de openbare ruimte, is de zachte kant (activiteiten, programma's e.d.) minstens zo belangrijk als de harde fysieke kant (de speelplekken

zelf). Eenzame mensen zullen actief benaderd moeten worden om hen te helpen uit hun sociaal isolement te komen. Buurtinitiatieven zoals bijvoorbeeld buitenfitness zijn prachtige initiatieven die kunnen helpen om mensen in beweging te krijgen.

Het Immerloopark is een mooie ruimte met veel potentie om te sporten, te bewegen en te ontmoeten. De ruimte kan, nog veel meer dan in de huidige situatie, goed gebruikt worden om er activiteiten en evenementen in te houden. Mogelijk dat in het Immerloopark in de toekomst verbindingen gelegd kunnen worden met de activiteiten die georganiseerd door organisaties in het Olympuspark (bijvoorbeeld bootcamp of hardloopevenementen). De kwaliteit van de openbare ruimte in de wijk kan op sommige plekken verbeterd worden, zoals in de nabijheid van de Slochterenweg, zodat het voor bewoners een aangename plek is om te verblijven en om er met een veilig gevoel doorheen te kunnen wandelen of te fietsen. Goed verlichte en aantrekkelijke ommetjes met een duidelijke routestructuur zou de kwaliteit van de leefomgeving voor diverse doelgroepen kunnen vergroten. De routes zouden gebruikt kunnen worden voor wandelaars, hardlopers of ouderen die een ommetje willen maken.

Literatuur

Afdeling informatievoorziening, team onderzoek en statistiek; gemeente Arnhem (2016). *De Staat van de Stad 2016*. Arnhem: Gemeente Arnhem.

Dool, R. van den (2017). *Ontwikkeling sportdeelname naar sporttakken* (factsheet 2017/14). Utrecht: Mulier Instituut.

Dool, R. van den, Hover, P. & Vos, S. (2017). *Apps & Devices. Gebruik van elektronische hulpmiddelen bij sporten en bewegen* (websheet 2017/1). Utrecht: Mulier Instituut.

Duijvestijn, P., Eck, J. van & Kuitert, K. (2000). *Vooronderzoek Aanpak Beweegvriendelijke Omgeving*. Amsterdam: DSP-groep.

Gemeente Arnhem (2011). *Sportvisie: Arnhemse visie op sport & bewegen*. Arnhem: gemeente Arnhem.

Gemeente Arnhem (2018). *Beheervisie spelen en ontmoeten*. Arnhem: gemeente Arnhem.

L'abée, D. & Kunen, M. (2013). *Beweegvriendelijke omgeving: reisgids met ervaringen, inspiratie en instrumenten*. Ede: Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB).

Poel, H. van der, Wezenberg-Hoenderkamp, K. & Hoekman, R. (red.) (2016). *Sportaccommodaties in Nederland: kaarten en kengetallen*. Utrecht: Mulier Instituut.

Wezenberg-Hoenderkamp, K. & Schadenberg, B. (2017). *Ruimte voor buitensport in Arnhem*. Utrecht: Mulier Instituut.

Bijlage 1 Schema kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving

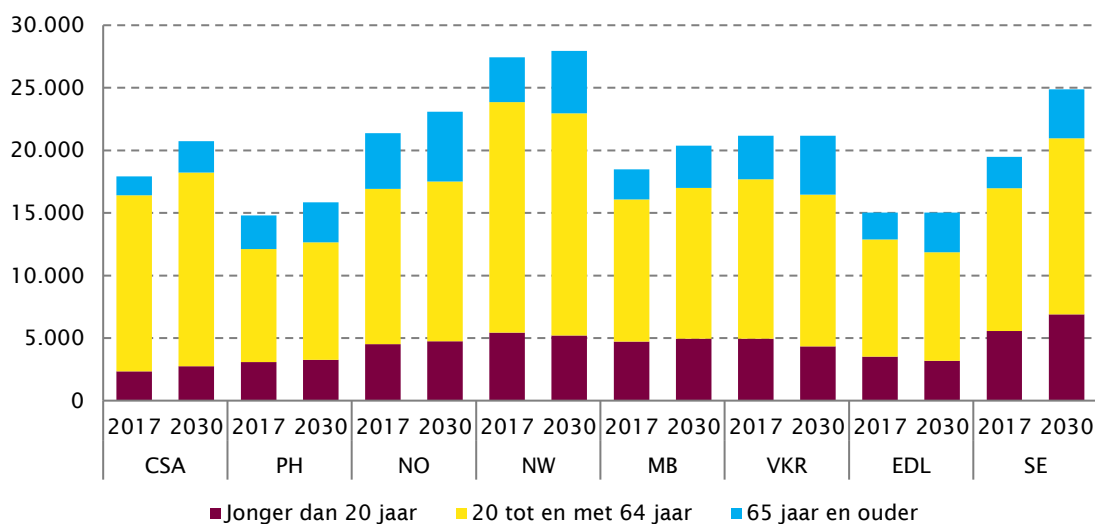
Tabel B1.1 Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving (KBO)

Element	Categorie	Eenheid
Sportvoorzieningen	Voorzieningenniveau	Voorzieningenniveau per 10.000 inwoners
Sport- en speelplekken	Gemerkt sport- en speelplekken Niet-gemerkte sport- en speelplekken Schoolpleinen Natuurlijke omgeving	Aantal per 10.000 inwoners
Sport-, speel- en beweegruimte	Parken en plantsoenen Water geschikt voor recreatief (mede)gebruik Volkstuinen Brede stoepen	Hectare per 10.000 inwoners
Routes (paden)	Fietspaden Wandelpaden Buitenweggetjes Ruiterpaden	Meter per 10.000 inwoners
Buitengebied	Bos Heide Zand/strand	Hectare per 10.000 inwoners
Nabijheid voorzieningen	Commerciële voorzieningen Publieke voorzieningen Openbaar vervoer	Gemiddelde afstand per inwoner

Toelichting: vetgedrukte onderdelen zijn categorieën die wel gewenst zijn, maar waarvan nog geen landelijke gegevens beschikbaar zijn.

Bijlage 2 Demografische achtergrondgegevens

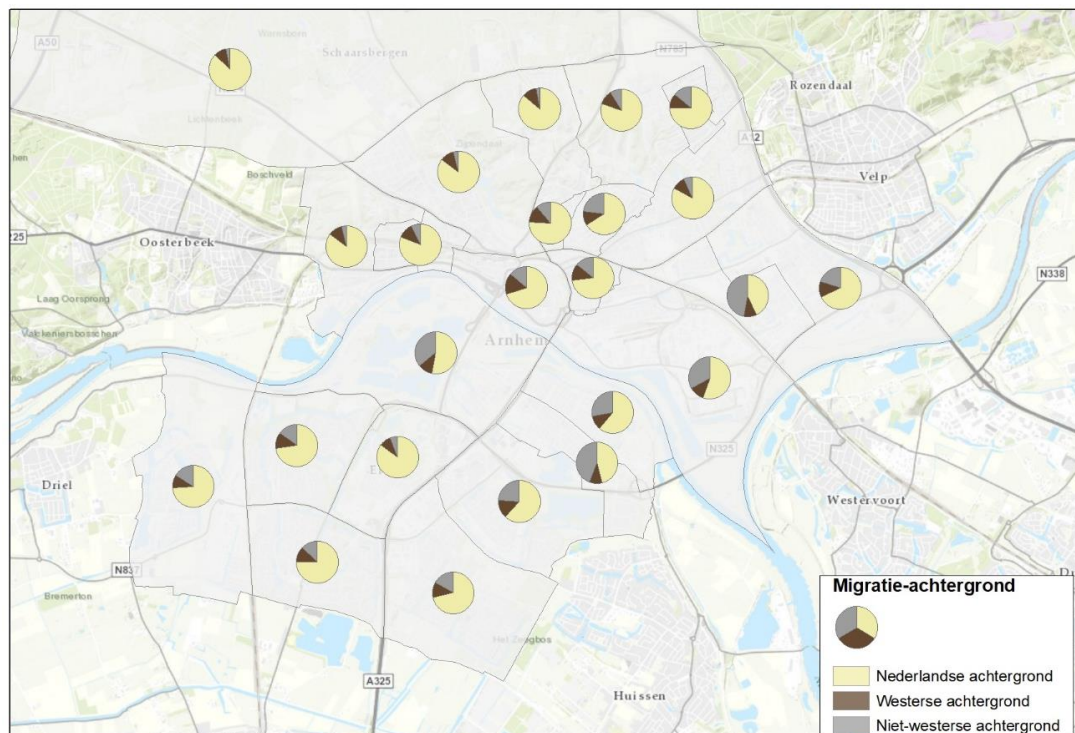
Figuur B2.1 Huidige en toekomstige bevolkingsopbouw gemeente Arnhem naar gebied

CSA = Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek, PH = Presikhaaf, NO = Noord-Oost, NW = Noord-West, MB = Malburgen, VKR = Vredenburg/Kronenburg/Rijkerswoerd, EDL = Elden en De Laar, SE = Schuytgraaf en Elderveld
 Bron: Afdeling Onderzoek en Statistiek (gemeente Arnhem), 2017. Bewerking: Mulier Instituut.

Migratie-achtergrond

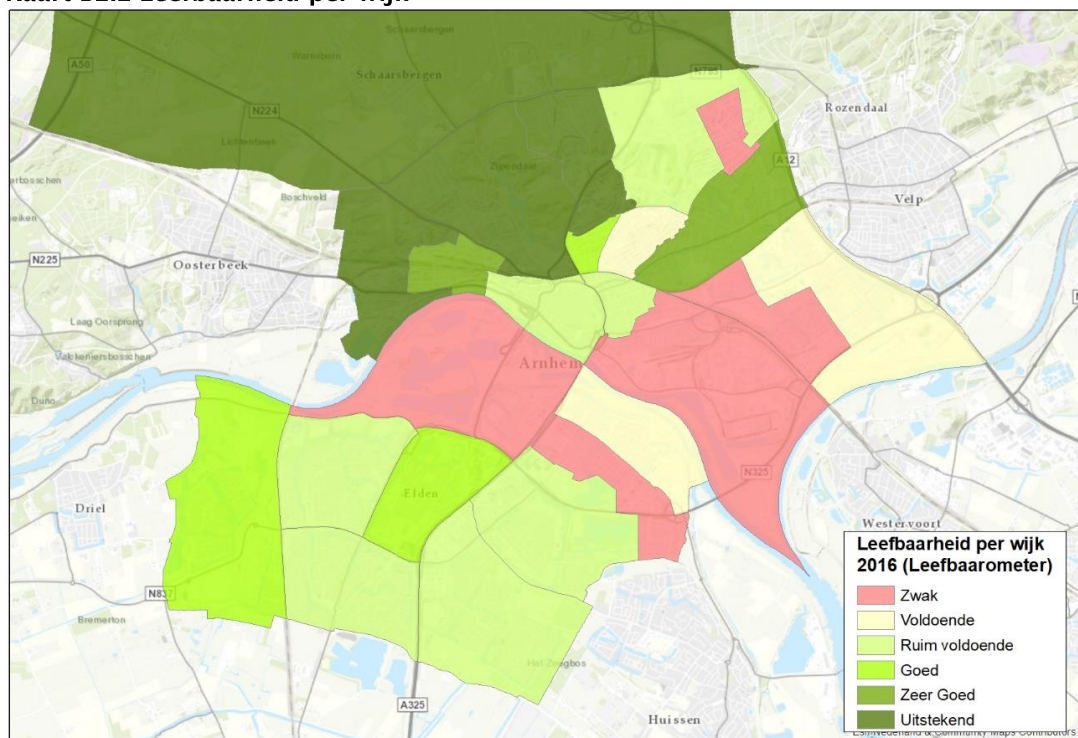
Kaart B2.1 Migratie-achtergrond per wijk in de gemeente Arnhem

Bron: CBS, 2017.

Leefbaarheid

Kaart B2.2 Leefbaarheid per wijk

Bron: Leefbaarometer, 2017.

Bijlage 3 Demografische (wijk)gegevens

Tabel b3.1 Demografische (wijk)gegevens

	Arnhem	CSA			PH	
		Centrum	Spijkerkwartier	Arnhemse broek	Presikhaaf West	Presikhaaf Oost
Aantal inwoners	153.790	5.110	6.525	5.955	7.990	6.650
Leeftijdsopbouw						
< 15 jaar	17	4	6	15	17	12
15-24 jaar	13	23	26	16	15	14
25-44 jaar	30	41	41	37	32	29
45-64 jaar	26	21	21	25	21	23
65 jaar en ouder	14	11	6	7	15	22
Samenstelling huishoudens						
Eenpersoonshuishoudens	47	73	75	56	50	53
Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	24	20	17	18	21	26
Meerpersoonshuishoudens met kinderen	29	6	9	26	29	21
Migratie-achtergrond						
Nederlandse achtergrond	69	70	73	55	43	68
Westerse achtergrond	12	16	13	12	10	12
Niet-westerse achtergrond	19	14	14	33	47	20
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	115%	102%	132%	109%	104%
Leefbaarheid	6	6	6	4	4	6
	(ruim voldoende)	(ruim voldoende)	(ruim voldoende)	(zwak)	(zwak)	(ruim voldoende)
Percentage inwoners dat aangeeft te sporten	64%	71%	65%	57%	51%	56%

Tabel b3.1 Demografische (wijk)gegevens (vervolg)

	Arnhem	NO			NW					
		Alteveer/ Cranevelt	Geiten- kamp	Monniken -huizen	Burgemeesters- wijk/Hoogkamp	Klarendal	St. Marten/ Sonsbeek	Heijenoord/ Lombok	Schaars- bergen	Klingel- beek e.o.
Aantal inwoners	153.790	4.465	4.005	3.975	7.625	7.430	4.665	4.045	2.100	1.325
Leeftijdsopbouw										
< 15 jaar	17	17	15	16	17	13	13	14	14	13
15-24 jaar	13	7	9	9	13	15	18	13	13	8
25-44 jaar	30	20	31	25	22	37	44	30	20	19
45-64 jaar	26	29	31	29	30	27	21	32	32	30
65 jaar en ouder	14	27	15	21	18	9	4	11	20	30
Samenstelling huishoudens										
Eenpersoonshuishouden	47	38	49	42	44	58	62	50	41	43
Meerpersoonshuishouden zonder kinderen	24	34	22	29	29	19	21	25	32	35
Meerpersoonshuishouden met kinderen	29	29	29	29	28	23	17	25	28	22
Migratie-achtergrond										
Nederlandse achtergrond	69	86	75	80	85	66	76	81	87	85
Westerse achtergrond	12	11	11	11	11	11	13	12	10	11
Niet-westerse achtergrond	19	3	14	9	4	23	11	7	3	4
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	100%	103%	107%	100%	101%	100%	98%	104%	133%
Leefbaarheid	6 (ruim (uitstekend) voldoende)	9	4 (zwak)	6 (ruim voldoende)	9 (uitstekend)	5 (voldoende)	7 (goed)	8 (zeer goed)	9 (uitstekend)	9 (uitstekend)
Percentage inwoners dat aangeeft te sporten	64%	68%	51%	63%	77%	59%	70%	66%	76%	66%

Tabel b3.1 Demografische (wijk)gegevens (vervolg)

	Arnhem	MB		VKR		EDL		SE	
		Malburgen Oost (noord)	Malburgen West	Vredenburg/ Kronenburg	Rijkerswoerd	Elden	De Laar	Schuytgraaf	Elderveld
Aantal inwoners	153.790	6.260	4.325	8.330	12.895	2.300	12.395	9.815	9.130
Leeftijdsofbouw									
< 15 jaar	17	21	21	14	19	15	18	31	16
15-24 jaar	13	11	11	11	13	11	11	8	11
25-44 jaar	30	37	36	26	24	17	29	39	22
45-64 jaar	26	21	22	27	33	31	31	18	30
65 jaar en ouder	14	10	8	23	11	27	11	4	22
Samenstelling huishoudens									
Eenpersoonshuishouden	47	39	43	51	31	29	34	19	37
Meerpersoonshuishouden zonder kinderen	24	25	22	24	25	33	27	23	30
Meerpersoonshuishouden met kinderen	29	36	34	25	44	37	38	59	33
Migratie-achtergrond									
Nederlandse achtergrond	69	61	53	62	71	85	75	74	73
Westerse achtergrond	12	11	11	14	12	9	12	10	12
Niet-westerse achtergrond	19	28	36	24	17	6	13	16	15
Verwachte groei/krimp tot 2030	110%	106%	130%	105%	97%	111%	98%	153%	99%
Leefbaarheid	6	5	5	6	6	7	6	7	6
	(ruim voldoende)	(voldoende)	(voldoende)	(ruim voldoende)	(ruim voldoende)	(goed)	(ruim voldoende)	(goed)	(ruim voldoende)
Percentage inwoners dat aangeeft te sporten	64%	64%	55%	51%	64%	62%	59%	69%	56%

Tabel b3.2 Inventarisatie status basketbalpleinen Arnhem

Locatie	Adres	Baskets	Basket(s)	Ring	Netje	Plaveisel	Belijning	Veiligheid	Gemiddelde	Minibaskets
Arnhem-Zuid										
Achter Sporthal de Laar west	Brabantweg	4	8	8	8	9	5	5	7,2	2
Achter Sporthal Elderveld	Breezandpad	4	7	7	6	8	7	6	6,8	2
Achter Sportzaal en scholen	Venlosingel	2	6	2	2	8	6	8	5,3	
Schoolplein Toermalijnschool	Venlosingel	1	6	7	1	8	1	8	5,2	
Naast scholen en sportzaal	Slochterenweg	2	6	2	2	8	4	6	4,7	
Naast scholen	Joop den Uylosingel	2	6	2	2	8	4	6	4,7	
Achter brede school de Malburcht	Graslaan	2	6	5	1	8	2	6	4,7	
Speelterrein de Hakkebrak	Zwanenbloemlaan	4	8	7	6	8	2	7	6,3	4
Schoolplein Bredeschool De Spil (mini-baskets)	Lupinestraat 12	2	6	5	6	8	1	6	5,3	
Schuytgraaf (nog te realiseren)		6								
Subtotaal Zuid		29	7	6	4	8	4	7	5,6	
Arnhem Noord										
Speeltuin leuke Linde	Agietenstraat	4	2	4	2	6	6	6	4,3	2
J.F. Kennedyschool (afgesloten na schooltijd)	Middachtensingel	1	2	4	1	3	1	3	2,3	
Hoogkamp, bij scholen.	Bauerstraat,	2	8	8	6	6	4	6	6,3	
Arhentheem College	Kinderkamp	4	4	6	2	6	2	8	4,7	
Naast wijkcentrum Oosthof, Presikhaaf	Bethanienstaat	2	8	8	6	6	4	6	6,3	
A.M.G. Smidtschool	Honigkamp	1	4	6	2	6	2	8	4,7	
Hugo de Grootstraat, naast spoorwegviaduct	Hugo de Grootstraat	2	2	6	4	8	6	4	5,0	
Presikhaaf	Carstenszplein	2	6	6	2	6	2	6	4,7	
Park Sonsbeek, nabij Villa	Apeldoornseweg	2	6	4	2	8	2	8	5,0	
Presikhaaf 2	Haringvlietstraat	1	6	4	2	8	2	6	4,7	
Thialf Bouwspelplaats	C.A. Thiemestraat	4	7	7	9	8	7	9	7,8	2
Presikhaaf, naast wijkcentrum Overkant	Betanienstraat	2	6	4	2	8	2	6	4,7	
Rommelkist		4	7	7	6	9	8	8	7,5	2
Subtotaal Noord		31	5	6	4	7	4	6	5,2	
Totaal Arnhem		60	6,1	5,6	4,0	7,5	3,9	6,6	5,4	

